

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA

Aukštųjų studijų fakultetas

UNESCO kultūros vadybos ir kultūros politikos katedra

Gražinos Guobužaitės,
Nuolatinių studijų
studentės

Magistro baigiamasis darbas

Muzikos kūrinių autorių teisių administravimas Lietuvoje: autorinio atlyginimo pasiskirstymas

Vadovas: Prof. Mindaugas Urbaitis

Recenzentas: Lauras Lučiūnas

Vilnius, 2012

AUTENTIŠKUMO DEKLARACIJA

Aš, Gražina Guobužaitė, kandidatė VDA UNESCO kultūros vadybos ir kultūros politikos katedros magistro laipsniui gauti, patvirtinu, kad šis baigiamasis darbas paremtas mano pačios tyrimais ir jame naudotasi tik tokia papildoma informacija, kuri nurodyta nuorodose, paaiškinimuose, šaltinių, literatūros bei lentelių ir paveikslų sąrašuose.

Patvirtinu, kad baigiamajame darbe nėra naudojamos kitų darbais to nenurodant ir nė viena baigiamojo darbo dalis nepažeidžia jokių asmens ar institucijos autorinių teisių. Taip pat nė viena baigiamojo darbo dalis nebuvo pateikta jokiai kitai aukštojo mokslo institucijai, kaip akademinis atsiskaitymas ar siekiant gauti mokslo laipsnį.

Vilnius, data

Parašas

Turinys

I. Įvadas.....	3
1. Muzikos kūrinių autorių teisių administravimas.....	8
1.1. Kolektyvinis autorių teisių administravimas, autorių teisės ir gretutinės teisės.....	9
1.1.1. Kolektyvinio administravimo asociacijos Lietuvoje.....	10
1.1.2. Muzikos kūrinių autorių teisių apsauga.....	13
1.1.3. Muzikos kūrinių autorių teisių administravimą užtikrinanti institucinė sistema bei įstatyminė bazė.....	15
1.2. Muzikos kūrinių autorinio atlyginimo ypatybės.....	19
1.3. Muzikos kūrinių autorinio atlyginimo pasiskirstymo aspektai.....	23
2. Muzikos kūrinių autorinio atlyginimo pasiskirstymo tyrimas.....	26
2.1. Muzikos kūrinių autorinio atlyginimo pasiskirstymo kokybinis tyrimas.....	26
2.1.1. Autorinio atlyginimo pasiskirstymas pagal LATGA-A veiklą ir praktiką.....	27
2.1.2. Autorinio atlyginimo pasiskirstymas pagal NATA viziją ir tikslus.....	39
2.1.3. Autorinio atlyginimo pasiskirstymo ypatumai užsienyje.....	43
2.2. Nelegalaus muzikos kūrinių panaudojimo kiekybinis tyrimas Lietuvoje.....	51
3. Muzikos kūrinių autorių teisių administravimo ir autorinio atlyginimo Lietuvoje ypatybių aptarimas.....	66
3.1. Kiekybinio ir kokybinio tyrimų iškeltų problemų galimi sprendimo būdai.....	69
II. Išvados	73
III. Lentelių ir paveikslėlių sąrašas.....	77
IV. Santrumpų sąrašas.....	80
V. Literatūros ir šaltinių sąrašas.....	82
VI. Priedai.....	88
VII. Santrauka.....	100
VIII. Summary	101

I. Įvadas

Muzikos kūrinių autorių teisių administravimas yra svarbus kiekvienam muzikos atstovui, tiek pačiam kūrėjui tiek vartotojui. Šiame darbe siekiama išanalizuoti muzikos kūrinių autorių teisių administravimo sistemą bei teorinius muzikos autorių teisių apsaugos modelius, aptarti pasaulyje bei Lietuvoje autorių teisių apsaugą užtikrinančią institucinę bei įstatyminę sistemą, akcentuojant autorinio atlyginimo pasiskirstymą, bei jo įtaką kūrėjams. Autorinis atlyginimas atliepia daugelį faktorių ir problemų susijusių su muzikos kūrinių autorių teisių administravimu, viena iš jų piratavimas t.y. nelegalus muzikos kūrinių naudojimas, dėl to autoriai negauna savo užtarnauto atlygio, taip pat nežinojimas iš kokių sričių surenkama daugiausia ar mažiausia autorinio atlyginimo, kur daugiausia prarandama ar uždirbama. Su kita problema susiduriama norint skaidriai ir teisingai paskirstyti autorinį atlyginimą. Kad tokia problema egzistuoja, puikiai atliepia pastarųjų dienų įvykiai Lietuvoje: muzikos kūrinių autoriai ir atlikėjai nepatenkinti autorinio atlyginimo pasiskirstymu įsteigę naują muzikos kūrinių autorių teisių administravimo asociaciją.

Temos pasirinkimo motyvacija

Baigiamojo magistrinio darbo temą paskatino rinktis asmeninė patirtis bei lūkesčiai aktyviai dalyvaujant ir veikiant muzikos srityje. Turimos praktinės žinios padeda kritiškai vertinti Lietuvos muzikos autorių teisių veiksmingumą, o buvimas muzikos srityje skatina domėtis ir gilintis į autorių teisių apsaugos modelius.

Darbo naujumas ir aktualumas

Sparčiai vystantis naujoms technologijoms dažnai nerandama glaudaus ryšio ir santykio tarp muzikos vartojimo ir autorių teisių, todėl ši tema yra labai aktuali ypatingai kuriantiems ir vartojantiems muziką. Keliama prielaida, kad šiuo metu dažnai susiduriama su nežinojimu kas yra autorinės teisės, koks yra jų administravimas, kas jas gina, kieno, muzikos autorių, atlikėjų ar klausytojų interesus yra atstovaujama bei kaip ir už ką yra gaunamas autorinis atlyginimas, kas ir kodėl jį turi mokėti, koks yra jo pasiskirstymas.

Pastarųjų dienų įvykiai ir situacija Lietuvoje tik patvirtina temos aktualumą, nes muzikos kūrinių autorių iniciatyva yra įsteigta naują asociacija, o daugelio autorių ir muzikos vartotojų padidėjęs susidomėjimas autorių teisėmis ir autoriniu atlyginimu įrodo, kad ši tema nėra iki galo išsamiai išnagrinėta. Kolektyvinio administravimo asociacijų besikeičiantys ar besiformuojantys įstatai, steigiamieji susirinkimai bei visuotiniai autorių susirinkimai suteikia darbui naujumo.

Darbo objektas

Muzikos kūrinių autorių teisių administravimo srities problemos ir aktualijos bei autorinio atlyginimo tyrimas, nagrinėjantis tiek jo pasiskirstymą, tiek nelegalius muzikos panaudojimo aspektus.

Darbo tikslas

Šio darbo tikslas yra remiantis teorinėmis ir įstatyminėmis autorių teisių administravimo nuostatomis įvertinti ir išanalizuoti esamą muzikos kūrinių autorių teisių apsaugos situaciją, bei ištirti autorinio atlyginimo pasiskirstymą ir tam įtaką darančius veiksnius, tokius kaip nelegalus muzikos panaudojimas, autorių teisių nežinojimas, glaudaus ryšio nebuvimas tarp autorių ir juos administruojančių asociacijų, bei iš to kylančių veiksnių kaip naujos asociacijos steigimas, įstatų keitimai ir panašiai. Taip pat išnagrinėti įvairių sričių (radijo, televizijos ir t.t.), veiksnių, politinės situacijos bei visuomenės įtaka autorinio atlyginimo pasiskirstymui.

Darbo uždaviniai:

1. Apibrėžti kas yra muzikos kūrinių autorių teisių administravimas Lietuvoje.
2. Aptarti pasaulyje egzistuojančius teorinius ir praktinius autorių teisių apsaugos modelius.
3. Apibendrinti kokia yra muzikos kūrinių autorių teisių administravimą užtikrinanti institucinė sistema bei įstatyminė bazė.
4. Išnagrinėti kokie yra autorinio atlyginimo pasiskirstymo aspektai bei su kokiomis autorių teisių apsaugos problemomis susiduriama.
5. Aptarti tyrimams taikomas socialinių mokslų tyrimų metodikas.
6. Pasitelkus kiekybinio anketavimo metodiką atlikti muzikos autorių teisių poreikio ir nelegalaus muzikos panaudojimo tyrimą.

7. Atlikti kokybinį tyrimą, giluminio interviu būdu apklausiant Lietuvos autorių teisių ir muzikos srities atstovus.
8. Aptarti bendrą tiriamą situaciją Lietuvoje ir pristatyti atliktų tyrimų rezultatus, išvadas bei problemų sprendimo būdus.

Darbo struktūra

Darbo struktūrą sudaro įvadas, kuriame yra aptariamas pasirinktos temos aktualumas, darbo tikslai ir uždaviniai, darbe naudoti tyrimo metodai ir literatūra. Darbe yra pagrindinės struktūrinės dalys: pirmoji teorinė darbo dalis, antroji analitinė darbo dalis, trečioji projektinė darbo dalis, bei išvados ir priedai.

Pirmoji teorinė darbo dalis

Apžvelgiama ir analizuojama muzikos kūrinių autorių teisių administravimo aktualijos ir problemos, apsaugos modeliai ir juos užtikrinanti institucinė sistema bei įstatyminė bazė. Nagrinėjamas muzikos autorių kūrinių autorinio atlyginimo pasiskirstymas, jo ypatybės ir aspektai, aptariamos taikomos tyrimų metodikos.

Antroji tiriamoji darbo dalis

Taikant kokybinio ir kiekybinio tyrimo metodikas analizuojamas autorinio atlyginimo pasiskirstymas, palyginant ir su kitomis valstybėmis, tiriamos Lietuvos autorių teisių problemos bei aptariama bendra tiriamos srities situaciją Lietuvoje.

Trečioji projektinė darbo dalis

Aptariami darbe atlikti tyrimai ir jų rezultatai, pateikiamos tyrimų išvados, pasiūlymai bei galimi problemų sprendimo būdai.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir pasiūlymai, naudotos literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, santrumpų sąrašas bei priedai.

Naudotos literatūros bei šaltinių apžvalga

Naudotą literatūrą ir šaltinius galima suskirstyti į tokias pagrindines grupes:

- 1) lietuvių ir užsienio autorių knygos; 2) publikuoti straipsniai aktualia tema; 3) interneto svetainės; 4) įstatymai ir įvairūs įstatatai.

Reikšmingas ir vienas svarbiausių darbe naudojamų šaltinių yra Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas bei Alfonso Vileitos knyga, kurioje sudėti šio įstatymo komentarai. Taip pat aptarta Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos bei tarptautinė Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančių organizacijų apsaugos.

Teorinėje dalyje taip pat remiamasi ES PHARE programos lėšomis išleistomis knygomis pagal projektą „Autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos sistemos stiprinimas“, kurio koordinatorė yra Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. Viena iš tų knygų yra „Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: Ar lengva būti kūrėju Lietuvoje“, kurioje sudėti įvairių autorių straipsniai. Kita knyga „Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga informacinėje visuomenėje“, kurioje yra Europos Parlamento ir tarybos direktyvos dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų derinimo komentaras. Taip pat darbe remtasi įvairiais straipsniais aktuali tema bei internetiniais puslapiais.

Darbe naudojamų sąvokų apibrėžimai

Autorių teisės - tai įstatymu autoriui suteikiamos išskirtinės teisės į jo kūrinių. Kūriniais, kaip apibrėžia Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas, laikomi „originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kokia nors objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas“¹, pavyzdžiui knygos, kompiuterinės programos, muzikos, dailės, skulptūros kūriniai, fotografijos, kompiuterinės grafikos darbai ir taip toliau.

Administravimas (lot. *administratio* - patarnavimas) – veikla susijusi su įvairiausių institucijų, organizacijų funkcionavimo užtikrinimu bei vadyba, pasižyminti vykdomąja galia, dažniausiai apibrėžta bei įteisinta juridiskai ir užsiimanti gaunamos informacijos apdorojimu bei nurodymų perdavimais.²

¹ Lietuva. Įstatymai. *Lietuvos Respublikos Autorių Teisių ir Gretutinių Teisių Įstatymas* (su pakeitimais ir papildymais 2000 ir 2003 metais). Vilnius: Rekona, 1999, 4 str.

² *Ibid.*

Gretutinės teisės – šių teisių objektas yra tiek tiesioginis, tiek į garso ar audiovizualinę laikmeną įrašytas kūrinio atlikimas, fonograma, audiovizualinio kūrinio pirmasis įrašas, transliuojančiosios organizacijos radijo ar televizijos transliacija.³

Licencinė sutartis – rašytinis susitarimas, kuriuo viena šalis (*licenciaras*) suteikia teisę kitai šaliai (*licenciatui*) naudotis licencijos objektu nustatytomis sąlygomis ir nurodytoje teritorijoje, o licenciatas įsipareigoja mokėti atlygį už naudojimąsi licencijos objektu.⁴

³ *Ibid.*

⁴ Licencinė sutartis. Vikipedija laisvoji enciklopedija. [žiūrėta 2012 m. gegužės 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Licencin%C4%97_sutartis >

1. Muzikos kūrinių autorių teisių administravimas

Muzikos kūrinių autorių teisių apsauga atsiranda nuo kūrinio sukūrimo momento. Autorių teisės prasidėjo nuo to, kad Europoje dar XVIII – XIX amžiais suvokta, jog autorių veikla yra labai svarbi visuomenės progresui ir visuomenei derėtų visokeriopai palaikyti autorius. Vėliau autorių ir gretutinių teisių vystymasis sekė su techniniu progresu ir didžiausias lūžis įvyko maždaug prieš šimtą metų, įsitvirtinus gramofono plokštei, o paskui ir Jungtinės Karalystės bei Jungtinių Amerikos Valstijų įstatymams, kurie siekė, kad fonogramų gamintojai skirtų dalį lėšų autoriams – kūrėjams to, kas įrašoma fonogramose. Tuo pat metu iškilo ir atlikėjų apsaugos klausimas.⁵

Kai XX a. pradžioje pasaulyje ima vis labiau ir labiau populiarėti fonogramos, atsirado ir vadinami „piratai“. Per metus būdavo nelegaliai pagaminama kasečių ar plokštelių maždaug už milijardą dolerių.⁶ Tai smarkiai paveikė teisėtus fonogramų gamintojus, tuo labiau, kad prodiuseriai negaudavo iš to jokio pelno, o radijas ir televizija vis dažniau naudodavo įvairių rūšių įrašus.

1933 metais Pasaulinė gramfonų pramonės federacija nutarė saugoti fonogramas nuo nelegalaus kopijavimo bei fonogramų gamintojų teisę į atlygį už jų fonogramų transliavimą kino teatruose ar radijo bangomis. Tuo tarpu atlikėjas liko kaip ir tarpininkas tarp kūrinių autorių ir fonogramų gamintojų (ir tuo pačiu dažnai autorių teisių savininku). Krentant įplaukoms už „gyvus“ koncertus (pavyzdžiui, atsiradus televizijai), susidomėta ir jo dalimi už kūrinių atlikimą. Galų gale 1961 metais buvo priimta taip vadinama Romos konvencija, sauganti bei derinanti artistų – atlikėjų, fonogramų gamintojų bei transliuotojų

⁵ Richard Schulenberg. Legal aspects of the music industry: an insider's view of the legal and practical aspects of the music business. New York: Billboard Books, 2005. p. 493

⁶ Straipsnių rinkinys. *Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: ar lengva būti kūrėju Lietuvoje*. Išleista ES PHARE programos lėšomis. Projekto „Autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos sistemos stiprinimas“ koordinatorė – Lietuvos Respublikos ministerija. Vilnius, 2001, p. 28

teisės. Šalia anglų teise apibrėžto „Copyright“, buvo įtvirtinta „kontinentinė“ mišrių ir autorių teisių sistema, priimta daugelio Europos šalių.⁷

Autorių ir gretutinės teisės atspindi moralinę dainų kūrėjų ir atlikėjų teisę spręsti, kas ir kaip gali naudoti jų kūrinius ir net iš jų atlikimo pragyventi. Europos Komisija pastaruoju metu stengiasi pratęsti tokių teisių galiojimą, kad autoriai ir atlikėjai iki pat senatvės galėtų pragyventi iš to, kad jų sukurti garsai yra transliuojami įvairiomis formomis. Be abejo, tam jie turi užregistruoti save ir savo kūrybą autorių ir (ar) gretutinių teisių gynimo agentūrose, kurios juos atstovaus ir rūpinsis administravimu.

1.1. Kolektyvinis autorių teisių administravimas, autorių teisės ir gretutinės teisės

Kolektyvinis autorių teisių administravimas turi didelę reikšmę autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugai ir yra vykdomas autorių teisių ir gretutinių teisių subjektų narystės pagrindu įsteigtų ne pelno organizacijų. Kolektyvinio administravimo asociacijos steigiamos pagal atskiras objektų rūšis, pavyzdžiui, asociacija autorių teisėms administruoti, asociacija gretutinėms teisėms administruoti ir kt. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas „nustato, kad kūriniai ir gretutinių teisių objektai gali būti retransliuojami per kabelį tik pagal atitinkamos kolektyvinio administravimo asociacijos licenciją“.⁸ Tai reiškia kolektyvinio administravimo privalomumą, nes kabelinės retransliacijos operatoriai neturi teisės sudaryti tiesioginių sutarčių su kūrinių autorių teisių ir gretutinių teisių subjektais, nes tokių sutarčių praktiškai ir neįmanoma sudaryti, kadangi operatorius iš anksto nežino, kokie kūriniai bus panaudoti transliuojamose programose.

Kūrinių ir gretutinių teisių objektų naudotojams yra patogiau, kai yra žinomas juridinis asmuo, kuris įgalintas sudaryti sutartis su kūrinių ar gretutinių teisių objektų naudotojais. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 65 straipsnio

⁷ International convention for the protection of performers, producers of phonograms and broadcasting organizations; Tarptautinė Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos, 1961, įsigaliojo 1999.07.22, "VŽ" - 1999 Nr.11

⁸ Vileita, A. *Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000, p. 151

pirma dalis suteikia autoriams, atlikėjams, fonogramų gamintojams, transliuojančioms organizacijoms bei kitiems autorių teisių subjektams, teisę steigti specialias jiems priklausančių turtinių teisių administravimo asociacijas ir perduoti šioms asociacijoms turtinių teisių įgyvendinimą.⁹

1.1.1. Kolektyvinio administravimo asociacijos Lietuvoje

Lietuvos ir užsienio muzikos autorių teises Lietuvoje kolektyviai administruoja 1991 m. įsteigta Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūra LATGA-A, atlikėjų ir fonogramų gamintojų teisėms kolektyviai administruoti 1999 m. atlikėjų ir fonogramų gamintojų iniciatyva įsteigta Lietuvos gretutinių teisių asociacija AGATA, Lietuvos audiovizualinių kūrinių autorių asociacija AVAKA įsteigta 2008 m., AGICOA Europe (Baltic) - užsienio prodiuserių ir audiovizualinių kūrinių autorių asociacija įsteigta 2011 m., bei tik šiais 2012 metais įsikūrusi nauja asociacija NATA administruoja muzikos autorių teises.¹⁰

Pagrindiniai kolektyvinio administravimo asociacijų steigėjai ir nariai yra autoriai, atlikėjai, transliuojančios organizacijos, fonogramų gamintojai, o kitais asociacijos nariais bei steigėjais gali būti autorių teisių ir gretutinių teisių subjektų teisių perėmėjai, pavyzdžiui, įpėdiniai ar asmenys, įgiję šias teises sutarties pagrindu. Tai gali būti tiek fiziniai tiek juridiniai asmenys ar įmonės. Asociacija steigiama savanorišku narystės pagrindu. Be to, kolektyvinio administravimo asociacijų nariais gali būti autorių teisių ir gretutinių teisių subjektų susivienijimai, jų asociacijos¹¹ (pvz., kūrybinės sąjungos – Lietuvos rašytojų sąjunga, Lietuvos kompozitorių sąjunga, Lietuvos dailininkų sąjunga ir kt.).

Kolektyvinio administravimo asociacija, kaip ne pelno siekianti organizacija, neturi teisės steigti įmonių, gauti pelno iš savo veiklos, tačiau ji gali steigti filialus. Neturėdamos

⁹ *Cit. op.* 1, 65 straipsnis, 1 dalis.

¹⁰ Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. *Kultūros ministerijoje vykusiame seminare – diskusija „Kolektyvinis teisių administravimas Lietuvoje: patirtis ir ateities perspektyvos“*. [žiūrėta 2012 m. gegužės 13 d.] Prieiga per internetą: < <http://www.lrkm.lt/go.php/lit/IMG/2848> >

¹¹ *Cit. op.* 8, p. 152

teisės verstis komercine veikla, negali pelno tikslais užsiimti leidyba ar kitokia gamyba, rengti mokamus koncertus ir kt. Jos nedalyvauja konkurencinėje veikloje, tad nėra taikomi antimonopoliniai įstatymai, todėl Lietuvos Respublikos teritorijoje gali veikti viena ar keletas tokio pobūdžio asociacijų, jos gali administruoti skirtingas teises ar to paties pobūdžio teises. Taip pat kelios kolektyvinio administravimo asociacijos įstatymo nustatyta tvarka gali susijungti į vieną to paties pobūdžio asociaciją. Jų steigimą, valdymą, teises ir pareigas, reorganizavimą bei likvidavimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas ir Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas.¹²

Svarbu išskirti, kad visi muzikos autoriai, kurių kūriniai yra nuskambėję viešojoje erdvėje, turi teisę tapti kolektyvinio administravimo asociacijos nariais, taip pat jie gali tiesiog perduoti administruoti tam tikras turimas teises. Asociacijos privalo glaudžiai bendradarbiauti su savo nariais, tvarkyti jų apskaitą, teikti organizacijos įstatuose numatytus apskaitos dokumentus. Nariai turi teisę dalyvauti asociacijos valdyme ir gauti visą reikiamą informaciją. Būtent atvirumas yra vienas svarbiausių kolektyvinio administravimo asociacijos principų.

Kolektyvinio administravimo asociacijų uždaviniai ir funkcijos:

- 1) suteikia naudotojams neišimtinės licencijas naudoti kūrinius ar gretutinių teisių objektus;
- 2) renka ir išieško autorinį atlyginimą už kūrinių ar gretutinių teisių objektų panaudojimą pagal suteiktas neišimtinės licencijas;
- 3) paskirsto ir moka surinktą autorinį atlyginimą savo atstovaujamiems autorių ir gretutinių teisių subjektams;
- 4) be atskiro įgaliojimo teisme ir kitose institucijose gina savo kolektyviai administruojamas autorių teises ir gretutines teises;
- 5) atlieka kitas kolektyvinio teisių administravimo funkcijas vadovaudamasi sutartimis dėl autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo.¹³

¹² Žin., 1996, Nr. 32-786

¹³ Cit. op. 1, 67 str.

Šioms funkcijoms atlikti teisinį pagrindą sudaro kolektyvinio administravimo asociacijos sudarytos sutartys su autoriais. „Asociacija turi teisę be atskiro įgaliojimo ginti jos atstovaujamų narių teises teisme ar kitose institucijose“, taip pat „pareikšti reikalavimus kūrinių naudotojams, pareikšti ieškinius teisme dėl pažeistų teisių gynimo, dėl atlyginimo ir teisės pažeidimu padarytos žalos atlyginimo“.¹⁴ Tačiau šios asociacijos be atskiro autorių pavedimo negali pareikšti reikalavimų dėl asmeninių neturtinių teisių pažeidimo, nes autoriai perduoda administruoti tik turtines teises, asmeninės neturtinės teisės iš viso neperduodamos.

Kalbant apie muzikos autorių teises Lietuvoje galima išskirti tokias organizacijas: jau minėtos dainų autorių (muzikos ir žodžių) teises ginanti LATGA-A (Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūra), gretutines arba atlikėjų teises sauganti AGATA (Lietuvos gretutinių teisių asociacija), muzikos autorių teises administruojanti naujoji asociacija NATA, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, taip pat Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių taryba, NCB Lietuva bei Lietuvos kompozitorių sąjungą, kurie vienaip ar kitaip saugo ar gina muzikos autorių, kūrinių bei atlikėjų teises. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos kultūros ministerija yra Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliota institucija įgyvendinti valstybės politiką autorių teisių ir gretutinių teisių srityje ir pagal savo kompetenciją koordinuoti šių teisių apsaugą.¹⁵

Pagrindinis ministerijos tikslas šioje srityje – „tarptautinius ir regioninius valstybės įsipareigojimus atitinkanti autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos sistema, sudaranti sąlygas tinkamai teisių turėtojų ir kūrinių naudotojų interesų pusiausvyrai: užtikrinanti kūrėjų interesų apsaugą ir sudaranti jiems sąlygas gauti tinkamą atlygį už jų kūrybos rezultatus, taip skatinanti kūrybiškumą, tuo pat metu užtikrinanti visuomenei sąlygas tam tikromis aplinkybėmis neatlygintinai naudotis kūriniais ir tokiu būdu garantuojanti autorių teise saugomo turinio prieinamumą visuomenei svarbiais atvejais, skatinanti kultūros sklaidą ir visuomenės pažangą“.¹⁶

Pastaruoju metu iškilus į viešumą įvairiems neramumams, susijusiems su autorinių atlyginimu ir jo pasiskirstymu, įsteigta nauja muzikos autorių teisių asociacija NATA, kuri

¹⁴ *Cit. op.* 8, p. 155

¹⁵ Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. *Autorių teisės ir jų apsauga* [žiūrėta 2012 m. kovo 3d.] Prieiga per internetą: < <http://www.lrkmlt/> >

¹⁶ *Ibid.* Autorių teisės

yra alternatyva jau esančiai asociacijai LATGA-A. Daugelis muzikos kūrėjų išreiškė nepasitenkinimą LATGA-A'os veikla ir savo iniciatyva bei vienydami jėgas jau surengė NATA steigiamąjį susirinkimą, kuriame buvo priimti asociacijos įstatai, nustatyti valdymo bei kontrolės organai, numatyta, kas gali tapti asociacijos nariais. Taip pat patvirtinta pirmoji arba laikinoji asociacijos valdyba, kuri trejus metus tvirtins strateginius asociacijos veiklos planus.¹⁷ Tai viena iš aktualių šio magistrinio darbo problemų, todėl plačiau bus aptarta ir išnagrinėta analitinėje dalyje.

1.1.2. Muzikos kūrinių autorių teisių apsauga

Autorinės teisės yra svarbios dėl daugelio dalykų, vienas iš jų yra tiesioginis ryšis tarp to kas uždirba pinigus iš muzikos, kas juos moka, o kas juos administruoja. Yra lengva apibrėžti kam priklauso kūrinys, jeigu yra tik vienas jo autorius, tačiau dažnai atsitinka, kad autorius yra ne vienas (pvz.: žodžiai vieno žmogaus, muzika kito). Taigi autoriai yra tie, kurie yra saugomi autorių teisių įstatymų. Šie įstatymai apsaugo muzikos, literatūros, vaizduojamųjų menų ir kitų menų rūšių kūrėjus. Pavyzdžiui, dainos autorius ir yra autorių teisių turėtojas, tačiau autorines teises visgi galima parduoti ar nusipirkti ir taip perleisti kūrinio apsaugą kitam žmogui. Taip pat pavyzdys yra Michael Jackson, kuris buvo nupirkęs labai nemažai grupės „The Beatles“ dainų autorinių teisių.¹⁸

„Autoriaus teisės (ang. *copyright*) pažodžiui išvertus reiškia „right to copy“ - teisė kopijuoti.“¹⁹ Taigi asmuo, kuriam priklauso šios teisės gali jas ir kontroliuoti, leisti jo kūrinius naudoti, kopijuoti ar perdaryti, kaip gali ir neleisti nieko su kūriniu daryti. Taip pat jis kontroliuoja pardavimus, viešą atlikimą.

Dažnas muzikantas galvoja, kad autoriaus teisės nebus saugomos neužregistravus tam tikro kūrinio. Tačiau, daugelyje šalių, pavyzdžiui, tokiose muzikos „gigantuose“ kaip

¹⁷ Karolina Paulonytė, „Nata“ steigiamajame susirinkime dalyvavęs A.Chošnau: laikas susimąstyti, kas vyksta LATGA'oje [žiūrėta 2012 m. kovo 15 d.] Prieiga per internetą: <<http://pramogos.delfi.lt/music/nata-steigiamajame-susirinkime-dalyvaves-achosnau-laikas-susimastyti-kas-vyksta-latgaoje.d?id=55833763>>

¹⁸ Richard Stim. *Music law: how to run your band's business*. Berkeley, California: Nolo, 2006. p.144

¹⁹ *Ibid*, p. 143

Jungtinėse Amerikos Valstijose ar Kanadoje registracija nėra būtina. Viskas ko reikalaujama, kad kūrinys būtų originalus („*original*“), t.y. nenukopijuotas nuo kitų atlikėjų ir fiksuotas („*fixed*“), t.y. įrašytas į diską, kompiuterį ar pan.²⁰ Kūrinys nėra fiksuotas, kai atliekamas tik gyvai ir nėra prieinamas jokioje laikmenoje. Pavyzdžiui, daugelis Amerikos bliuzo atlikėjų savo kūrinius atlieka tik gyvai ir neturi jokių įrašų, vadinasi neturi ir autorinių teisių. Tokių atlikėjų džiaugsmui garsus „bliuzomanas“ Alan Lomax „sugaudė“ ir įrašė bliuzo legendas, tokias kaip „Leadbelly“ bei Muddy Waters, jeigu nebūtų buvę padaryti šie įrašai, garsiosios jų dainos būtų prieinamos visiems kopijuoti ir pardavinėti.²¹

Nepaisant fakto, kad kūrinių registracija nėra būtina, vis dėl to yra labai rekomenduojama tai padaryti, nes taip sustiprinamos autorių teisės pagal autorinių teisių įstatymą ir suteikiama joms papildomų teisių. Kūrinio autoriaus teisė žymima © ženklu, tuomet turi būti parašyta autoriaus teisių savininko pavadinimas (t.y. vardas ir pavardė) bei pirmosios publikacijos metai.²²

Autoriaus teisė būna:

- **turtinė**, kuri apibrėžia autoriaus teisę į pajamas, gautas už kūrinio panaudojimą,
- **neturtinė**, kuri apibrėžia teisę į autorystę (teisę vadintis autoriumi, būti paminėtam ant kūrinio viršelio, teisę uždrausti kūrinio keitimą ir pan.).²³

Asmeninės neturtinės autoriaus teisės yra neatskiriamos nuo autoriaus asmens ir jos neturi ekonominio turinio. Svarbu pabrėžti, kad jos saugomos neterminuotai ir neperduodamos kitiems asmenims, jos nustato autoriaus ryšį su jo sukurtu kūriniumi. Šias teises taip pat galime vadinti pirminėmis autoriaus teisėmis, nes visos kitos autoriaus teisės atsiranda šių teisių pagrindu.²⁴ Kadangi paskelbtas muzikos kūrinys susilaukia tam tikro visuomenės vertinimo, kartu yra vertinamas ir pats autorius. Galima teigti, kad autoriaus garbei ir orumui turi įtakos jo ryšys su kūriniumi, svarbu koku vardu visuomenei paskelbtas kūrinys ir ar jis nėra keičiamas bei dorkomas.

²⁰ *Ibid.*, p. 145

²¹ *Ibid.*, p. 150

²² Autorių teisė [žiūrėta 2012 m. sausio 26 d.] Prieiga per internetą:

<http://lt.wikipedia.org/wiki/Autori%C5%B3_teis%C4%97>

²³ Vansevičius Stasys. *Autoriaus teisė pagal Lietuvoje galiojusius carinės Rusijos civilinius įstatymus*. VU mokslo darbai TEISĖ. ISSN 1392-1274. Straipsnio santrauka.

²⁴ *Cit. op.* 8, p. 57

Skirtingai nuo asmeninių neturtinių teisių, turtinės yra susijusios su kūrinio panaudojimu. Dažniausiai siekiant tiesioginės turtinės naudos, t.y. siekiant gauti autorinį atlyginimą muzikos kūriniai yra atgaminami, išleidžiami, platinami, viešai atliekami, transliuojami ir naudojami kitais būdais. Pavyzdžiui, kūrinio egzemplioriai atgaminami, siekiant juos parduoti, kūriniai atliekami koncertuose ir kitur, parduodant įėjimo bilietus ir pan. Siekiant netiesioginės turtinės naudos – kūriniai skamba restoranuose, kavinėse, parduotuvėse, viešbučiuose ar kitose vietose.²⁵

Prie turtinių priskiriamos visos autoriaus teisės, sąlygojančios autoriaus galimybę disponuoti kūriniumi, apibrėžti kūrinio panaudojimą ir gauti už jį atlyginimą „Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo“ pirmoje dalyje nurodytu būdu.²⁶ Autorius jam priklausančiomis turtinėmis teisėmis gali disponuoti. Jis šias teises gali įgyvendinti pats arba jų įgyvendinimą gali perduoti kitam asmeniui. Taigi muzikos kūrinių autorių teisių apsauga reikalauja tiek gilių įstatyminių žinių, tiek patirties šioje srityje bei glaudaus autorių ir juos atstovaujančių asociacijų bendradarbiavimo.

1.1.3. Muzikos kūrinių autorių teisių administravimą užtikrinanti institucinė sistema bei įstatyminė bazė

Žymiausi autorių teisių apsaugą užtikrinantys įstatai yra:

1. Universali autorinių teisių konvencija (The Universal copyright convention).
2. Ženevos fonogramų konvencija (The Geneva Phonograms Convention).
3. Berno konvencija (The Berne Convention).
4. PPO sutartis (The WTO Agreement)
5. PINO Autorių teisių sutartis (The WIPO Copyright Treaty).
6. PINO Atlikimų ir fonogramų sutartis (The WIPO Performances and Phonograms Treaty)²⁷

²⁵ *Cit. op.* 8, p. 61

²⁶ *Cit. op.* 1, 1 skyrius

²⁷ *Cit. op.* 5, p. 496

Autorių teisėms taikomos vienos reikšmingiausių Berno konvencijos (1971 m. Paryžiaus Aktas) nuostatos, ir pabrėžiama, kad autoriaus teisė saugo išraiškas, tačiau ne pačias idėjas, procedūras, veiklos metodus ar matematines koncepcijas. Išimtinių teisių apribojimai ar išimtys gali būti pritaikytos tik tam tikrais specialiais atvejais, kai nesudaromos kliūtys įprastam rezultatų naudojimui ir nekelia pavojaus teisės turėtojo teisėtiems interesams.²⁸ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme bei laisvoje enciklopedijoje „Vikipedija“ teigiama, kad „autoriaus teisė bendru atveju – teisės mokslo šaka. Siaurąja žodžio prasme – autoriaus teisė į intelektualinį (meninį, techninį ar kitą) kūrinį (autorių teisių objektą)“²⁹.

Kaip parašyta Berno konvencijoje „muzikos ir muzikos kūrinių autoriai turi išimtinę teisę leisti“:

- viešai atlikti savo kūrinius, įskaitant visus viešo atlikimo būdus bei priemones;
- bet koku būdu paskelbti visuomenei savo kūrinių atlikimus.³⁰

„Tokias pat teises turi dramos ar dramos-muzikos kūrinių autoriai dėl savo kūrinių vertimo per visą jų teisių į originalius kūrinius galiojimo laiką“.³¹ Neteisėti kūrinių egzemplioriai turi būti konfiskuojami bet kurioje šalyje, kurioje tokiam kūriniui taikoma teisinė apsauga.

Šalys, siekdamos plėtoti ir išlaikyti kuo veiksmingesnę ir vienodesnę meno kūrinių autorių teisių apsaugą, bei siekdamos tinkamai išspręsti ekonominės, socialinės, kultūros ir technikos pažangos keliamus klausimus, pripažindamos didelę ryšių ir informacijos technologijų plėtros bei jų sąveikos įtaką literatūros, muzikos ir meno kūrinių kūrimui bei naudojimui, pabrėždamos išskirtinę autorių teisių apsaugos svarbą, skatinant literatūros, muzikos ir meno kūrybą, pripažindamos būtinybę palaikyti pusiausvyrą tarp autorių teisių bei plačiosios visuomenės interesų, ypač švietimo, tyrimų ir informacijos prieinamumo srityse, kaip nurodo Berno konvencija, 1996 metais pasirašė „Pasaulinės intelektualinės nuosavybės

²⁸ Berno konvencija. *Dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos*. Priimta 1886 m. rugsėjo 9 d., papildyta 1896 m. gegužės 4 d. Paryžiuje, peržiūrėta 1908 m. lapkričio 13 d. Berlyne, papildyta 1914 m. kovo 20 d. Berne, peržiūrėta 1928 m. birželio 2 d. Romoje, 1948 m. birželio 26 d. Briuselyje, 1967 m. liepos 14 d. Stokholme ir 1971 m. liepos 24 d. Paryžiuje ir pataisyta 1979 m. rugsėjo 28 d.

²⁹ Autorių teisė [žiūrėta 2012 m. sausio 26 d.] Prieiga per internetą:
<http://lt.wikipedia.org/wiki/Autori%C5%B3_teis%C4%97>

³⁰ *Cit.op.*, 28

³¹ *Cit. op.* 8, p. 53

organizacijos autorių teisių sutartį“.³² Ši sutartis yra konkretus susitarimas, taikomas susitariančiosioms šalims ir nėra susijusi su jokiais kitomis, išskyrus Berno konvenciją, sutartimis bei nepažeidžia jokių iš jų kylančių teisių ir įsipareigojimų.

Taip pat svarbu paminėti terminą „performing rights society“ – atlikimo teisių organizacija. Tai yra asociacija, korporacija ar galima pavadinti ją tam tikra organizacija, kuri licencijuoja viešą muzikos kūrinių atlikimą atstovaudama autorinių teisių turėtojus. Vieni garsiausių pavyzdžių pasaulyje būtų tokios didelės šios srities veikėjos kaip „American Society of Composers“, „Authors and Publishers“ (ASCAP), „Broadcast Music“ (BMI) bei SESAC.³³

Kalbant apie Lietuvą, Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas nustato autorių teises į literatūros, mokslo ir meno kūrinius, atlikėjų, fonogramų gamintojų, transliuojančiųjų organizacijų ir audiovizualinio kūrinio pirmojo įrašo gamintojų teises, duomenų bazių gamintojų teises, autorių teisių ir gretutinių teisių įgyvendinimą, kolektyvinį administravimą ir gynimą.³⁴

Šis įstatymas taikliai apibrėžia kas yra autorius: „Autorius yra kūrinių sukūręs fizinis asmuo. Fizinis asmuo, kurio vardas įprastu būdu nurodytas kūrinyje, yra laikomas to kūrinio autoriumi, jeigu neįrodyta kitaip. Ši nuostata taikoma ir tuo atveju, kai vietoj autoriaus vardo nurodytas pseudonimas, nekeliantis jokių abejonių dėl tikrojo autoriaus vardo. Kai kūrinyje yra nurodytas autoriaus pseudonimas, keliantis abejonių dėl tikrojo autoriaus vardo, arba kūrinyje nenurodytas autoriaus vardas, leidėjas, kurio vardas nurodytas kūrinyje, laikomas, jeigu neįrodyta kitaip, autoriaus atstovu, turinčiu teisę ginti autorių teises ir užtikrinti jų įgyvendinimą tol, kol to kūrinio autorius atskleis savo vardą ir pareikš apie savo kūrinio autorystę“.³⁵

„Autorius turi išimtinės teises leisti arba uždrausti šiuos veiksmus:

- 1) atgaminti kūrinių bet kokia forma ar būdu;
- 2) išleisti kūrinių;

³² Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis, 2 straipsnis. Autorių teisių apsaugos taikymo sritis.

³³ *Cit. op.* 5, p. 500

³⁴ *Cit.op.* 1, 6 str.

³⁵ *Cit.op.* 1, 1 str.

- 3) versti kūrinį;
- 4) adaptuoti, aranžuoti, inscenizuoti ar kitaip perdirbti kūrinį;
- 5) platinti kūrinio originalą ar jo kopijas parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat importuojant, eksportuojant;
- 6) viešai rodyti kūrinio originalą ar kopijas;
- 7) viešai atlikti kūrinį bet kokiais būdais ir priemonėmis;
- 8) transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete)“.³⁶

Būtent šiuos veiksmus reglamentuoja ir jų teisėtumą užtikrina LATGA - nevyriausybinė organizacija, kurios tikslas kolektyviai administruoti autorių teisių turėtojų teises, rinkti ir paskirstyti autorinį atlyginimą už kūrinių panaudojimą, koordinuoti asociacijos narių veiklą, užtikrinti kuo platesnį Lietuvos ir užsienio autorių kūrinių panaudojimą, užkirsti kelią autorių teisių pažeidimams.³⁷ To paties sieks ir naujai įsikūrusi asociacija NATA, tačiau ji orientuosis tik į muzikos kūrinių autorius, taip siekdama tikslesnio ir galbūt paprastesnio muzikos autorių teisių administravimo.

Dar viena svarbi su autorių teisėmis susijusi organizacija - LANVA (Lietuvos Antipiratinės Veiklos Asociacija) - asociacija siekianti apginti asociacijos narių autorių ir gretutines teises, šviesti visuomenę bei kovoti prieš šių teisių pažeidimus.³⁸ LANVA vykdo antipiratinę veiklą, kuri yra strategiškai svarbi Lietuvos valstybei ir jos ekonomikai, o autorių ir gretutinių teisių apsauga yra viena iš prioritetinių sričių ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje.

2008 m. pradžioje Lietuvos audiovizualinių kūrinių autoriai ir jų teisių perėmėjai – prodiuseriai, režisieriai, scenarijų autoriai, dailininkai, operatoriai, taip pat aktoriai įsteigė Audiovizualinių kūrinių autorių teisių asociaciją (AVAKA), kurios tikslas yra įgyvendinti teises į audiovizualinius kūrinius tose srityse, kuriose audiovizualinių kūrinių teisių turėtojai iki šiol nebuvo atstovaujami. Kol kas realios kolektyvinio teisių administravimo veiklos AVAKA nevykdo, tačiau teigia ypač daug dėmesio skirsiantys lietuvių autorių sukurtiems

³⁶ *Cit. op.* 1, 15 str.

³⁷ LATGA-A, Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūra, *LATGA-A veikla*, [žiūrėta 2012 m. kovo 20d.] Prieiga per internetą: <<http://www.latga.lt/apie/veikla>>

³⁸ Ubuntu mokomoji medžiaga, *Autorių teisės* [žiūrėta 2012 m. kovo 23d.] Prieiga per internetą: <<http://www.ubuntu.lt/docs/mokomoji-medziaga/pagrindines-savokos/autoriu-teises/autoriu-teises.html>>

serialams bei televizijos laidoms ir sieks teisių turėtojams surinkti bei paskirstyti tinkamą atlyginimą už šių kūrinių panaudojimą.³⁹

Būtent suderinta autorių teisių sistema padidina teisinį aiškumą ir nustato aukštą intelektinės nuosavybės apsaugos lygį, skatina esmines investicijas į kūrybingumą ir novatoriškumą, o stabili muzikos kūrinių autorių teisių administravimą užtikrinanti institucinė sistema bei įstatyminė bazė užtikrina tiek tinkamą asociacijų veiklą, tiek autorių teisių apsaugą ir autorinio atlyginimo skaidrų paskirstymą.

1.2. Muzikos kūrinių autorinio atlyginimo ypatybės

Autorius turi teisę gauti autorinį atlyginimą už kiekvieną kūrinio panaudojimo būdą. Už viešą muzikos kūrinio atlikimą autorius turi teisę gauti autorinį atlyginimą, tiek kai kūrinys atliekamas tiesiogiai (gyvas atlikimas), tiek panaudojant fonogramą ar audiovizualinį kūrinio įrašą, radijo ir televizijos transliaciją ar retransliaciją.⁴⁰ Tam, kad autoriai ir atlikėjai galėtų tęsti savo kūrybinį ir meninį darbą, už savo darbo naudojimą jie turi gauti teisingą atlyginimą, taip pat jį turi gauti ir prodiuseriai, kad galėtų finansuoti šį darbą.⁴¹

Panaudojus kūrinį kaip priemonę pajamoms gauti, nepriklausomai nuo to, ar pajamos gaunamos betarpiškai už kūrinio panaudojimą, ar kūrinio panaudojimas susijęs su pajamų gavimu už kitokias teikiamas paslaugas, kaip jau minėta, autorius įgyja teisę į autorinį atlyginimą. Kiekvienas kūrinio naudotojas privalo sumokėti už pasinaudojimą kūrinio, nors autorius turi teisę leisti pasinaudoti kūrinio ir nemokamai.

Knygoje „Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: ar lengva būti kūrėju Lietuvoje“ sudėtuose straipsniuose, galima išvelgti labai tikslų tiek pačių autorių tiek kultūros lauko

³⁹ AVAKA, Audiovizualinių kūrinių autorių teisių asociacija [žiūrėta 2012 m. sausio 17 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.avaka.lt/>>

⁴⁰ Atmintinė muzikos kūrinių naudotojams [žiūrėta 2012 m. balandžio 27 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.latga.lt/files/Atmintine-muzikos-kuriniu-naudotojui.pdf>>

⁴¹ *Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga informacinėje visuomenėje*. Išleista ES PHARE programos lėšomis. Projekto „Autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos sistemos stiprinimas“ koordinatore – Lietuvos Respublikos ministerija. Konsultavo teisininkė Nijolė Matulevičienė. Vilnius, 2001, p. 33-34

atstovų požiūrį į autorinį atlygimą. Valentinas Sventickas straipsnyje pavadintame „Socialinis kultūrinis fondas Lietuvos autorių teisių gynimo sistemoje: poreikis, prielaidos, argumentai“ teigia: „Menininkas iš bėdos sutinka su kukliu savo kūrybinio darbo atlyginimu, nes suvokia, kad jo kūryba neturi kito būdo sklisti. Jis atsižvelgia į kūrybos naudotojo (leidyklos, paveikslų galerijos, koncertinės organizacijos) darbo ekonominius sunkumus (juos lemia ir maža rinka). Įstatymo požiūriu viskas gerai: autorius ir kūrinio naudotojas dėl honoraro susitarė. Tačiau ir vienas, ir kitas supranta, kad už vertą kūrinį atlyginama nepakankamai“. ⁴² Taigi galima daryti išvada, kad autorinio atlyginimo pasiskirstymas ne tik sudėtingas, bet ir labai subtilus bei daugelio faktorių lemiamas objektas.

Labai dažnai atsitinka, kad autorinis atlyginimas yra nedidelis ir autoriai ieško kitų būdų realizuoti profesinius įgūdžius, pavyzdžiui, vykdyti komercinius užsakymus, bendradarbiauti su populiariąja žiniasklaida ir pan. Taip pat yra galimybė gauti valstybės stipendiją, jei Kultūros ministerija patvirtina sukurtus projektus, autorinis atlyginimas padidėja, jeigu kūrinys įsiterpia į fondų ir programų rėmimo struktūras, kultūros atstovams taip pat kartais skiriamos socialinės ar valstybinės pensijos bei nacionalinės premijos, tačiau viską lemia dar ir valstybės biudžetas. ⁴³

Kaip vieną iš neigiamų autorinio atlyginimo ypatybių galima išskirti autoriaus socialinės padėties keblumą, nes dažnai atsitinka taip, kad socialinio draudimo įmokomis ar būsima pensija tenka pasirūpinti patiems. „Jei kūrybine veikla užsiimantiems gyventojams autorinis atlyginimas nėra išmokamas kiekvieną mėnesį ir tie asmenys nevykdo jokios kitos veiklos, dėl kurios atsirastų prievolė mokėti PSD įmokas kitoje draudžiamųjų asmenų kategorijoje (negauna su darbo santykiais susijusių pajamų, nepatenka į valstybės lėšomis draudžiamųjų kategoriją), tais mėnesiais, kuriais negaunama autorinio atlyginimo, privalomasis sveikatos draudimas nutrūksta – jis neturi tęstinumo“. ⁴⁴ Kartais autoriams padeda meno kūrėjų organizacijos, kurios gali išmokėti vienkartinę pašalpą, pasirūpinti atlikimu, publikacijomis, leidyba, kūrybinėmis išvykomis. ⁴⁵

⁴² *Cit. op.* 6, p. 13

⁴³ *Cit. op.* 6, p. 13-14

⁴⁴ Apie gaunančiųjų autorinį atlyginimą privalomąjį sveikatos draudimą [žiūrėta 2012 m. kovo 29d.] Prieiga per internetą: < <http://www.vlk.lt/vlk/lt/?page=info&id=213> >

⁴⁵ *Cit. op.* 6, p. 14-15

Kalbant apie investicijas, kurių reikia tokiems produktams, kaip fonogramos ar daugialypės terpės kūriniai sukurti ir užsakomosioms paslaugoms tiekti, yra labai didelės. Todėl tinkama teisinės intelektinės nuosavybės apsauga yra būtina, kad būtų galima garantuoti galimybes gauti tokį atlyginimą ir patenkinamą investicijų grąžą. Griežta ir veiksminga autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos sistema yra vienas iš pagrindinių būdų užtikrinti, kad kultūra gautų būtinų lėšų kūrybai ir gamybai, o meno kūrėjai ir atlikėjai išlaikytų nepriklausomumą ir orumą.

Nagrinėjant autorinio atlyginimo pasiskirstymą svarbu išskirti dar vieną terminą – t.y. gyvas atlikimas. Gyvai atliekamų muzikos kūrinių naudojimas yra kūrinių atlikimas tiesiogiai dalyvaujant jų atlikėjui. Ši sąvoka apima tiek tiesioginį gyvą atlikimą, tiek atlikimą pagal fonogramą, kai žiūrovai/klausytojai scenoje (arba jai prilyginamoje erdvėje) mato atliekamų kūrinių atlikėją.⁴⁶ Už viešą, gyvą muzikos kūrinių atlikimą yra taikomi tam tikri tarifai, kuriuos surenka autorius ginančios asociacijos, įskaitomi visi koncertai ir kiti pramoginiai renginiai, kurių metu muzikos kūriniai atliekami gyvai. Yra išskiriamos kelios kategorijos, kurių apmokestinimo tarifai tarpusavyje skiriasi:

- Klasikinės ir šiuolaikinės akademinės muzikos, aranžuotų, harmonizuotų ar kitaip perdirbtų liaudies kūrinių koncertai ir renginiai su įėjimo mokesčiu.
- Populiariosios pramoginės muzikos koncertai ir renginiai (šventiniai vakarai, varjetė, kabareto programos ir pan.) su įėjimo mokesčiu.
- Koncertai ir pramoginiai renginiai be įėjimo mokesčio.⁴⁷

Gyvas atlikimas yra neatsiejamas nuo gretutinių teisių. Gretutinės teisės paprastai yra apibrėžiamos kaip atlikėjams, fonogramų gamintojams ir transliuojančiosioms organizacijoms priklausančios teisės. Kai kuriose šalyse, tokiose kaip JAV ir Jungtinėje Karalystėje, šios teisės yra tiesiog priskiriamos autorių teisėms. Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, pavyzdžiui, Vokietijoje ir Prancūzijoje, šios teisės saugomos kaip gretutinės teisės.

Egzistuoja trys gretutinių teisių rūšys:

⁴⁶ Naktiniams ir muzikos klubams bei kazino skirta licencinė sutartis [žiūrėta 2011 m. vasario 29 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.latga.lt/files/Tik%20susipazinimui%20RK%20klubai%20kazino%20fiksutas.pdf>>

⁴⁷ LATGA-A Tarifai už muzikos kūrinių panaudojimą [žiūrėta 2012 m. Kovo 1d.] Prieiga per internetą: <<http://www.latga.lt/files/Muzikos-TARIFAI-aktualired.pdf>>

- atlikėjų teisės (pvz., aktorių, muzikantų, dainininkų, šokėjų), susijusios su jų pasirodymais (atlikimais). Jos apima jau sukurto meninio, dramos arba muzikinio kūrinio gyvą (neįrašytą) atlikimą arba jau sukurto literatūros kūrinio deklamavimą ar skaitymą, taip pat ir įrašytą atlikimą. Atliekamas kūrinys pirmiausia turi būti išreikštas koku nors būdu ar forma ir gali būti nebesaugomas arba vis dar saugomas autorių teisių. Atlikimas taip pat gali būti improvizacija – originali arba atlikta anksčiau sukurto kūrinio pagrindu;
- garso įrašų (arba fonogramų) gamintojų teisės, susijusios su jų įrašais (pvz., kompaktiniais diskais). Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas numato ir audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojo teisių apsaugą;
- transliuojančiųjų organizacijų teisės, susijusios su jų radijo ir televizijos programomis, kurios yra transliuojamos tiesioginiame eterioje, ir (kai kuriose šalyse) teisės, susijusios su kūrinių transliavimu per kabelines sistemas.⁴⁸

Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga gali būti susijusi su kūriniais, priklausančiais skirtingiems teisių turėtojams. Autorių teisių apsauga taikoma originaliai sukurtiems kūriniams, kai tuo tarpu gretutinių teisių apsauga paprastai susijusi su asmenimis arba įmonėmis, vaidinančiais svarbų vaidmenį atliekant, perduodant arba viešai platinant kūrinius, kurie gali būti saugomi autorių teisių arba ne. Pavyzdžiui, dainos atveju autorių teisės priklauso kompozitoriui, sukūrusiam muziką, ir poetui/rašytojui, sukūrusiam dainos žodžius. Gretutinės teisės šiuo atveju priklausytų:

- muzikantui ir dainininkui, kurie atlieka dainą;
- dainos garso įrašo (fonogramos) gamintojui (pvz., prodiuseriui, leidybinei kompanijai);
- organizacijai, transliuojančiai programą(-as), kurios(-ių) metu daina yra atliekama.⁴⁹

⁴⁸ Serija: *Intelektinė nuosavybė verslui*, numeris: 4. Kūrybinė išraiška, Įvadas į autorių ir gretutines teises smulkios ir vidutinės įmonės. PINO leidinių serija „Intelektinė nuosavybė verslui“. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2011. p. 4

⁴⁹ *Ibid.* p. 4-5

Daugelis šalių yra pasirašiusios keletą svarbių tarptautinių sutarčių (išvardintos skyriuje: „Muzikos kūrinių autorių teisių administravimą užtikrinanti institucinė bei įstatyminė sistema“) kurios padeda iš esmės suderinti autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą visame pasaulyje. Tokiu būdu buvo sudarytos galimybės gauti su kūriniais susijusios naudos be jokių formalumų ar teisių į kūrinius registracijos.

1.3. Muzikos kūrinių autorinio atlyginimo pasiskirstymo aspektai

Muzikos kūrinių autorinio atlyginimo pasiskirstymas yra visų pirma neatsiejamas, nuo tų kūrinių naudotojų. Kolektyvinio teisių administravimo asociacijos sudaro sutartis su įvairiais naudotojais, pagal kurias yra įgyjamos teisės naudoti muzikos kūrinius, įtrauktus į asociacijos repertuarą, naudotojai išsipareigoja mokėti tam tikrą atlyginimą už šių kūrinių panaudojimą, taip pat pateikti informaciją apie panaudotus atlikimo įrašus ar fonogramas, „be kurios neįmanoma teisingai paskirstyti atlyginimus tiems teisių turėtojams, kurių darbo rezultatai buvo naudojami“.⁵⁰

Mokamo atlyginimo dydis yra vienas iš pagrindinių klausimų, kylančių santykiuose su naudotojais. Įvairiose šalyse ar net asociacijose jis yra nustatomas skirtingai ir įvairiai, tai priklauso ne tik nuo galiojančių įstatymų, bet ir bendros situacijos:

1. Atlyginimo suma nustatoma derybų būdu, o jei šalims nepavysta susitarti, kreipiamasi į arbitražą ar teismą ir administracines komisijas;
2. Sumą nustato tiesiogiai valstybės įgaliota institucija;
3. Suma nustatoma pagal naudotojo pateiktą pajamų deklaraciją ir sudaro tam tikrą pajamų procentą.⁵¹

Įvairiose šalyse pastebimi skirtingi atlyginimo sumos nustatymai, tačiau galima pastebėti ir bendrų nuostatų. Pavyzdžiui, kiekvienai tam tikrai naudotojų grupei turi būti

⁵⁰ *Cit. op. 6, p. 32*

⁵¹ *Cit. op. 6, p. 32-33*

nustatytos vienodos sutarčių sąlygos ir taikomi vienodi tarifai. Naudotojai privalo pateikti taip vadinamas naudotojo ataskaitas, kuriose praneša kolektyvinio administravimo asociacijai konkrečių kūrinių panaudojimo faktą, ten turi nurodyti autorius, atlikėjus, fonogramų gamintojus ir pateikti kitą būtiną informaciją.

Autorinio atlyginimo surinkimą vykdo kolektyvinio administravimo organizacija atskirai arba kartu su kitomis organizacijomis, jų bendradarbiavimas privalo būti pagrįstas partneryste, kurios dėka kiekviena organizacija gali pasirinkti savo strategines kryptis ir tarifus. Autorinio atlyginimo suma, atskaičius administravimo išlaidas, yra proporcingai paskirstoma teisių turėtojams ir yra mokama ne rečiau kaip kartą per metus. Būtina laikytis tam tikros schemos, kurią patvirtina patys teisių turėtojai. Pavyzdžiui:

1 Lentelė

Autorius	Specialybė	Viešas atlikimas	Mechaninės teisės
Vardas Pavardė	Teksto autorius	18,75%	25,00%
Vardas Pavardė	Muzikos aranžuotojas	25,00%	0,00%
Vardas Pavardė	Kompozitorius ir teksto aut.	56,25%	75,00%

Autorinio atlyginimo procentinis pasiskirstymas muzikos kūrinių autoriams.

Lentelė sudaryta pagal: LATGA-A e-portalas nariams, iš asmeninių duomenų.

Naudotojai taip pat turi pateikti tikslią informaciją, kuria remiantis skirstomas autorinis atlyginimas, t.y. nurodyti albumo pavadinimą, įrašo pavadinimą, atlikėjus, fonogramos gamintojus, leidimo metus ir kt.⁵²

Kalbant apie autorinio atlyginimo pasiskirstymą, taip pat yra labai svarbūs santykiai su teisių turėtojais užsienyje, jie turi teisę į lygiaverčius santykius. Visų pirma dėl to, kad būtų prieinamas pasaulinis repertuaras, visų antra, siekiant supaprastinti surinkto atlyginimo pasiskirstymą tarptautiniu mastu. Kolektyvinio administravimo organizacijų santykiai įvairiose šalyse grindžiami savitarpio dvišalėmis sutartimis, kurios organizacijoms suteikia atitinkamus įgaliojimus. Šios organizacijos skirsto ir išmoka atlyginimą teisių turėtojams pagal organizacijos patvirtintas taisykles. Atlikėjų teisių administravimo organizacijų taryba SCAPR (The Societies' Council for the Collective Management of Performers' Rights)

⁵² Cit. op. 6, p. 33

laikosi nuostatos, pagal kurią surinkta atlyginimo suma skirstoma atitinkamoje šalyje remiantis tos šalies, kurioje atlyginimas surinktas, taisyklėmis.⁵³

Šiuo metu yra trys pagrindinės dvišalių susitarimų sutarčių rūšys:

- A rūšies sutartis yra pagrindas sutartį sudariusioms organizacijoms keistis individualių teisių turėtojų atlyginimo sumomis. Šiuo atveju pasirašiusių sutartį šalių paskirstymo sistemos turėtų būti panašios;
- B rūšies sutartis sudaro organizacijos, kurios atlyginimo sumą palieka toje šalyje, kurioje ji surinkta, ir vėliau dalija ją pagal šioje šalyje galiojančias taisykles;
- C rūšies sutartis – atitinka papildytą B rūšies sutartį ir suteikia galimybę šalims tam tikrais atvejais keistis atlyginimo suma.⁵⁴

Intelektinės nuosavybės teisių apsauga ir autorinio atlyginimo pasiskirstymas, šiuo atveju nagrinėjama muzikos autorių teisių apsauga ir jų autorinis atlyginimas, priklauso nuo konkrečių sąlygų vienoje arba kitoje valstybėje, esamų įstatymų, šalies ekonomikos ir daugelio kitų veiksnių. Kiekviena kolektyvinė intelektinės nuosavybės organizacija privalo kiek įmanoma išsamiau ir sąžiningiau valdyti teises ir tenkinti teisių turėtojų interesus.

Plačiau apie autorinio atlyginimo pasiskirstymo ypatybes ir aspektus aptariama analitinėje t.y. antroje darbo dalyje. Pasitelkus kokybinius tyrimus – giluminius interviu su garsiu Lietuvos atlikėju, muzikos autoriumi, prodiuseriu bei aktoriumi, o dabar ir vienu iš naujos muzikos autorių teisių asociacijos NATA steigimo iniciatorių Andriumi Mamontovu, taip pat interviu su LATGA-A muzikos kūrinių skyriaus vedėju Mariumi Kuzminu. Pokalbiai su skirtingos srities atstovais leidžia labiau įsigilinti į esamą situaciją ir įvertinti aktualias šių dienų problemas, susijusias su muzikos kūrinių autorių teisėmis ir autorinio atlyginimo pasiskirstymu. Taip pat atliktas kiekybinis tyrimas, pasitelkus anketavimo metodą, buvo apklausti įvairaus amžiaus ir sričių žmonės apie nelegalios muzikos panaudojimą, taip siekiama išsiaiškinti ne tik nelegalios muzikos kūrinių panaudojimo mastus, bet ir kokia įtaką daroma autorinio atlyginimo pasiskirstymui ir muzikos kūrinių autorių teisėms.

⁵³ Policy and Guideliness. SCAPR, 1996, October. (SCAPR - (The Societies' Council for the Collective Management of Performers' Rights))

⁵⁴ *Cit. op.* 6, p. 34

2. Muzikos kūrinių autorinio atlyginimo pasiskirstymo tyrimas

Tyrimo tikslas yra išanalizuoti ir aptarti muzikos kūrinių autorinio atlyginimo pasiskirstymą Lietuvoje, remiantis teorinėmis žiniomis, taip pat pasitelkus kiekybinio anketavimo metodiką ir giluminius interviu. Siekiama išsiaiškinti Lietuvos muzikos autorių teisių problemas bei tiriamo lauko situaciją Lietuvoje. Kokybinio ir kiekybinio tyrimo metodikos leidžia giliai ir išsamiai išnagrinėti su muzikos autorių teisėmis susijusias problemas.

2.1. Muzikos kūrinių autorinio atlyginimo pasiskirstymo kokybinis tyrimas

Kokybinio tyrimo metu buvo atlikti du interviu, trumpai jau pristatyti šio darbo teorinės dalies pabaigoje. Pirmasis interviu su LATGA-A muzikos kūrinių skyriaus vedėju Mariumi Kuzminu padėjo įsigilinti labiau ne tik į asociacijos veiklą, bet ir į pačią autorinio atlyginimo pasiskirstymo sistemą, bei surinkti įdomios ir išsamios medžiagos iš LATGA-A archyvų.

Antrasis interviu su Andriumi Mamontovu, kuris yra ne tik aktyvus autorius, atlikėjas ir visuomenės veikėjas, bet ir glaudžiai prisidedantis prie naujos muzikos autorių teisių asociacijos NATA veiklos, leido įsigilinti tiek į LATGA-A veiklą, plusus bei minusus, tiek į NATA tikslus, vizijas ir norą veikti kitaip. Taip pat šią informaciją padėjo praplėsti susirinkti duomenys iš NATA autorių susirinkimo, kuriame kalbėta apie naujos asociacijos įstatus, tikslus, aptarti autorinio atlyginimo pasiskirstymo niuansai.

Tyrimas papildomas remiantis užsienio praktika ir kai kurių valstybių asociacijų veikla. Pagrindinės nagrinėjamos valstybės yra Belgija, Danija ir Prancūzija. Analizuojami šių valstybių muzikos asociacijų įstatai bei metinės ataskaitos, kurios leidžia vaizdžiai palyginti Lietuvos asociacijų veiklą su užsienio.

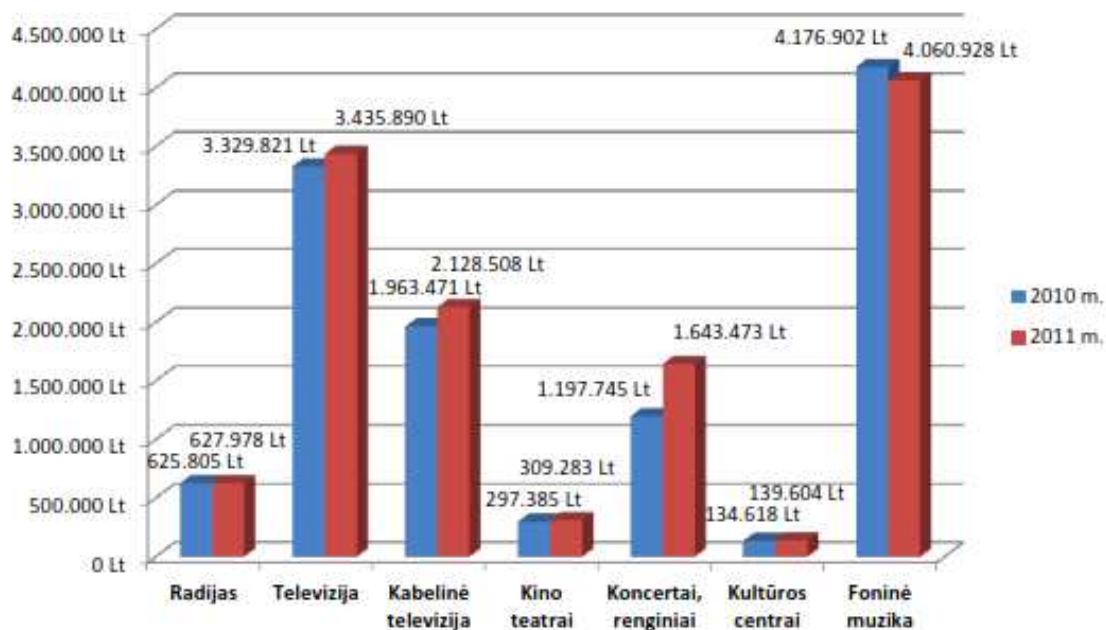
2.1.1. Autorinio atlyginimo pasiskirstymas pagal LATGA-A veiklą ir praktiką

Pašnekovas Marius Kuzminas patvirtino, kad šio magistrinio darbo tema yra aktuali ir netgi opi, tačiau nėra daug galimybių ištyrinėti autorinio atlyginimo pasiskirstymą pagal įvairius muzikos stilius, nes tokių duomenų LATGA-A nesurenka. Taip pat neretai nutinka, kad tas pats muzikos autorius atstovauja, pavyzdžiui, tiek populiariąją muziką tiek akademinę. Kaip teigia M.Kuzminas „akademinę muziką Lietuvoje groja turbūt vienintelis radijas t.y. „Klasika“ na ir dar per televizijos LRT ar LRT2 (dabar „Klasika“, autoriaus pastaba) kanalus galime jos išgirsti. Taip pat neseniai, berods nuo praėjusių metų balandžio mėnesio, konferencijoje buvo suvienodinti šių dviejų muzikos stilių tarifai, tai yra gaunamas honoraras už kūrinių priklauso nuo jo trukmės, kur ir kiek kartų skamba, bet nepriklauso nuo muzikos stiliaus. Tačiau tikrai galiu patvirtinti, kad iš užsienio didžiausi honorarai yra būtent už akademinę muziką“.⁵⁵

Nors ir pagal muzikos stilius už kūrinius gaunamo atlyginimo negalima iširti, tai galima padaryti pagal sritis ar sferas, kuriose skamba tie kūriniai. 2011 metų LATGA-A-os finansinėje veiklos ataskaitoje pateikti tokie duomenys:

⁵⁵ Giluminis interviu su LATGA-A muzikos kūrinių skyriaus vedėju Mariumi Kuzminu, žr. „Priedai Nr.1“

Autorinio atlyginimo surinkimo palyginimas

1 pav. Diagrama pagal: 2011m. LATGA-A finansinė veiklos ataskaita.⁵⁶

Iš lentelės matyti, kad didžiausias autorinis atlyginimas yra surenkamas iš foninės muzikos, t.y. tokia muzika, kuri skamba kaip fonas kavinėse, restoranuose, prekybos centruose ir t.t. M.Kuzmino teigimu 2011 metais autorinis atlyginimas ne tik stabilizavosi, bet ir ėmė didėti. Tačiau nors foninė muzika ir užima aukščiausią vietą, čia jaučiamas sumažėjimas, nes „didžiausias Lietuvoje prekybos centrų tinklas „Maxima“ nuo 2011 m. birželio 1 d. nutraukė licencinę sutartį su LATGA-A ir šiuo metu naudoja taip vadinamą kolektyviai neadministruojamą repertuarą. LATGA-A aktyviai konsultuojasi su partneriais iš Jungtinės Karalystės (bendrija PRS) dėl sutarčių tarp šios šalies autorių ir muzikos tiekėjų „Maxima“i“, taip pat nuolat kontroliuoja, ar tikrai nėra naudojami kolektyviai administruojami LATGA-A repertuaro kūriniai. Kaip rodo užsienio šalių praktika (Jungtinė Karalystė, Danijos Karalystė), tokių atvejų yra buvę ir ten, tačiau po kurio laiko prekybos tinklai patys nusprendžia grįžti prie kolektyviai administruojamo repertuaro ir populiariosios muzikos, nes ji daug patrauklesnė tiek vartotojams, tiek ir prekybos centrų darbuotojams.“⁵⁷

⁵⁶ 2011m. LATGA-A finansinė veiklos ataskaita [žiūrėta 2012m. gegužės 1d.]. Prieiga per internetą: <http://www.latga.lt/files/2011-m-LATGA-A-finansine-veiklos-ataskaita.pdf> >

⁵⁷ Ibid. p. 9

„Maxima“os“ keliu pasekė ir prekybos tinklas „Norfa“, turint omenyje, kad foninė muzika sudaro beveik 30% surinkto autorinio atlyginimo, tokia situacija nėra džiuginanti, autoriai neteko 240 tūkstančių litų per metus, nors tarifai taikomi prekybos centrams nėra jau tokie dideli, tai matyti iš žemiau pateiktos lentelės. LATGA-A generalinio direktoriaus Jono Liniausko teigimu, advokatų samdymas, pranešimai viešojoje erdvėje ir kitos išlaidos papildomai kainavo 130 tūkstančių litų, prie to dar prisideda ir išaitinės kompensacijos, nes dėl didelio krūvio LATGA-A‘ą paliko keletas darbuotojų.⁵⁸

2 Lentelė

Prekybinės (-ių) salės (-ių) plotas (-ai), matuojant nuo sienos iki sienos, m ²	Autorinis atlyginimas Liais už vieną prekybinės salės ploto m ² per metus
Iki 120	Minimalus atlyginimas – 240 Lt už metus. Mokamas už metus į priekį
Nuo 121 iki 1.000	2
Nuo 1.001 iki 10.000	1,9
Nuo 10.001 iki 50.000	1,8
Nuo 50.001 iki 100.00	1,7
Nuo 100.001 iki 140.000	1,6
Nuo 140.001 iki 170.000	1,5
Nuo 170.001 iki 200.000	1,4
Daugiau kaip 200.001	1,3

**Muzikos kūriniai naudojami prekybos centruose ir
parduotuvėse sukurti muzikinį foną (naudojami muzikos kūrinių garso įrašai,
radijo ir televizijos transliacijos)⁵⁹**

Toliau nagrinėjant „Autorinio atlyginimo surinkimo palyginimo“ diagramą, svarbu paminėti, kad „pradėjo augti per radijo ir televizijos stotis transliuojamos reklamos rinka, o kartu – transliuotojų pajamos bei autoriams mokamas atlyginimas. Nors 2011 metais būta ir žymių atsiskaitymo vėlavimų – VŠĮ „Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija“ įsiskolinimas gruodžio mėnesį viršijo pusę milijono litų.“⁶⁰ M.Kuzmino teigimu tiek televizija tiek radijas „užima labai svarbią vietą autorinio atlyginimo surinkimo grafikuose. Radijas sumoka tam tikrą dalį nuo gaunamų reklamos pajamų, o tarkim kabelinė televizija nuo abonentinio mokesčio, dabar tai yra 0,29 ct už abonentą per mėnesį“.⁶¹ Tad galima teigti, kad kai

⁵⁸ *Ibid.*, p. 5

⁵⁹ LATGA-A Tarifai už muzikos kūrinių panaudojimą [žiūrėta 2012 m. kovo 1d.] Prieiga per internetą: <http://www.latga.lt/files/Muzikos-TARIFAI-aktualired.pdf>

⁶⁰ *Cit.op.* 56, p. 9

⁶¹ Giluminis interviu su LATGA-A muzikos kūrinių skyriaus vedėju Mariumi Kuzminu. žr. „Priedai Nr 1.“

Lietuvoje bus išjungta analoginė antžeminė televizija ir didelei daliai žiūrovų pasirinkus kabelinės televizijos paslaugas, tuo pačiu augs ir mokamas autorinis atlyginimas.

Iš aukščiau pateikto grafiko taip pat matyti, kad nėra skilties „Internetas“, iš šios srities kol kas muzikos kūrinių autoriai negauna atlyginimo iš LATGA-A-os, nors internetas šiuo metu neabejotinai užima didžiausią muzikos vartotojų dalį. M.Kuziminas į klausimą „Iš kokių sričių surenkama daugiausiai ar mažiausiai autorinio atlyginimo, kur daugiausiai prarandama ar uždirbama?“ atsakė: „Dėl praradimo sunkiau apibendrinti tokius duomenis ar juos nustatyti, bet tarkime iš interneto gaunamų pajamų LATGA-A neadministruoja, tai daro NCB, tačiau nuo šių metų mes turėtume perimti šią sritį. Tikrai niekam ne paslaptis, kad nelegalios muzikos naudojimas, parsisiuntimas ar platinimas yra viešai išplitęs. Nors jau tokios naujosios technologijos kaip „iTunes“ veržiasi į Lietuvą, tačiau mums dar yra kur tobulėti. Mes siekiame, kad autorinis atlyginimas būtų surenkamas kuo efektyviau ir, kad autoriai niekur neprarastų, tad kartais atliekame atrankinius tyrimus televizijoje, patikriname ar teisingai pateikta informacija, tačiau Lietuvoje radijas yra netikrinamas.“⁶²

Tad galima teigti, kad muzikos kūrinių autoriai praranda ne tik iš interneto neadministruojamų pajamų, bet ir yra galimybė, kad radijų pateikti duomenis ne visada tikslūs. Nors jau kai kuriose kitose šalyse įdiegtos naujos technologijos automatiškai fiksuojančios kiek ir kokių kūrinių yra nuskambėję eteriye, deja Lietuvoje kol kas dar to nėra.

Nagrinėjant kitą problemą pašnekovui buvo užduotas klausimas: „Pavyzdžiui, jei autorius nėra užsiregistravęs kaip LATGA-A narys, kas atsitinka su jam priklausančiu autoriniu atlyginimu?“. Pasirodo, tie pinigai niekur nedingsta, arba bandoma susisiekti su autoriumi, sumažinamos administracinės išlaidos arba autorinis atlyginimas tolygiai paskirstomas visiems autoriams. Apie narių skaičių LATGA-A pateikia tokius duomenis:

⁶² Giluminis interviu su LATGA-A muzikos kūrinių skyriaus vedėju Mariumi Kuzminu. žr. „Priedai Nr.1.“

LATGA-A ATSTOVAUJAMI AUTORIAI

Kūrybinė sritis	Skaičius*
Muzikos kūrinių ir muzikos kūrinių teksto autoriai bei leidėjai	1880
Literatūros, dramos ir audiovizualinių kūrinių autoriai	1222
Vizualinio meno kūrinių autoriai	924
Kolektyviniai nariai	7
Iš viso:	4033

*2012 m. kovo 16 dienos duomenimis, 55 autoriai priklauso kelioms kūrybinėms sritims.

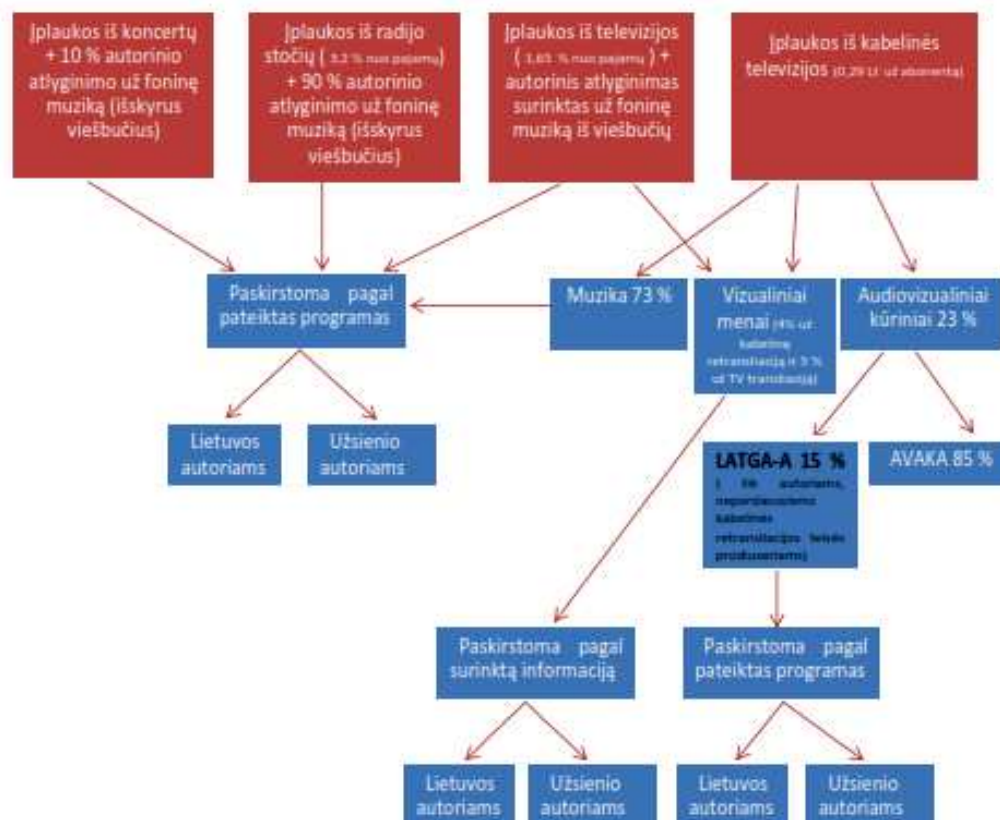
LATGA-A atstovaujami autoriai.⁶³

Nors kito pašnekovo Andriaus Mamontovo duomenimis aktyviai veikiančių muzikos kūrinių ir muzikos teksto autorių bei leidėjų yra tik apie 400, o jau apie 130 yra perėję į naująją organizaciją NATA. Taip pat svarbu paminėti, kad gaunamos pajamos nesikeičia taip greitai kaip autorių skaičius.

Kita svarbi diagrama yra autorinio atlyginimo, sumokėto radijo, televizijos transliuotojų ir kabelinės TV operatorių, paskirstymas. Šis atlyginimas yra skirstomas tiek Lietuvos, tiek ir užsienio autoriams bei muzikos kūrinių leidėjams.

⁶³ *Cit.op.* 56, p. 8

AUTORINIO ATLYGINIMO, SUMOKĖTO RADIO, TELEVIZIJOS TRANSLIUOTOJŲ IR KABELINĖS TV OPERATORIŲ, PASKIRSTYMAS

2 pav. Autorinio atlyginimo, sumokėto radijo, televizijos transliuotojų ir kabelinės TV operatorių, paskirstymas⁶⁴

Rausvose skiltyse matome užrašą „išskyrus viešbučius“ į kurį verta atkreipti dėmesį. Nuo 2012 metų sausio 1d. pasikeitė tarifai už kūrinių naudojimą viešbučių kambariuose. Siekiama, kad viešbučiai, moteliai, poilsio namai, sanatorijos ir pan. mokėtų autorinį atlyginimą už viešą muzikos kūrinių atlikimą, kai kambariuose stovi televizoriai, net jeigu tuose kambariuose tuo metu niekas nėra apsistoję.⁶⁵

Taip pat svarbu paminėti, kad radijo stotys Lietuvoje autorinio atlyginimo sumoka 3,2% nuo pajamų (dažniausiai ar didžiausia dalis pajamų būna gaunamos iš reklamos), o televizija tuo tarpų sumoka 1,65% nuo pajamų. Kai kurių kitų šalių praktika rodo, kad

⁶⁴ Cit.op. 56, p. 13

⁶⁵ delfi.lt, *Viešbučiams dabar geriau išmesti televizorius* [žiūrėta 2012 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://verslas.delfi.lt/Media/viesbuciams-dabar-geriau-ismesti-televizorius.d?id=55272507> >

surenkamas procentas yra didesnis, didesnio procento nuosekliai sieks ir naujai besiformuojanti asociacija NATA.

Dar viena svarbi sritis iš kurios surenkama nemaža dalis autorinio atlyginimo yra koncertai bei renginiai. LATGA-A'os 2011 metų finansinės veiklos ataskaitoje teigiama: „Kaip ir kiekvienais metais autorinio atlyginimo už viešą kūrinių atlikimą koncertuose surinkimas didžiąja dalimi priklausė nuo užsienio atlikėjų koncertų skaičiaus. Atlyginimo surinkimo augimą stebime todėl, kad savo pasirodymus Lietuvoje 2011 m. metais surengė Pasaulinio masto grupės bei atlikėjai, tokie kaip: Elton John, Kylie Minogue, Suzi Quatro, MOBY, James Blunt, Lenny Kravitz, Toto Cutugno, Nikolaj Baskov, Mireille Mathieu, Smokie & Orchestra, Sting, Demis Roussos, Roxette, „30 Seconds to Mars“ ir kiti. Taip pat džiugu, jog 2011 m. įvyko keletas Lietuvos atlikėjų koncertų, kurie surinko beveik pilnas mūsų didžiųjų miestų arenas. Vienas iš šių atlikėjų yra Gytis Paškevičius, kurio koncertinis turas buvo itin sėkmingas, todėl ženkliai pasipildė jo dainų autorių sąskaitos.“⁶⁶

Kiekvienam koncertui už viešą kūrinių atlikimą yra taikomi tam tikri tarifai, pavyzdžiui, klasikinės ir šiuolaikinės akademinės muzikos, aranžuotų, harmonizuotų ar kitaip perdirbtų liaudies kūrinių koncertai ir renginiai su įėjimo mokesčiu, kurių metu muzikos kūriniai atliekami gyvai, turi tokius tarifus:

- 1) 7% nuo pajamų, gautų už parduotus bilietus, kai LATGA-A repertuaro kūriniai koncerto programoje sudaro daugiau kaip 75%;
- 2) 5% nuo pajamų, gautų už parduotus bilietus, kai LATGA-A repertuaro kūriniai koncerto programoje sudaro nuo 50% iki 75%;
- 3) 3,5% nuo pajamų, gautų už parduotus bilietus, kai LATGA-A repertuaro kūriniai koncerto programoje sudaro nuo 25% iki 50%;
- 4) 2% nuo pajamų, gautų už parduotus bilietus, kai LATGA-A repertuaro kūriniai koncerto programoje sudaro iki 25%.⁶⁷

⁶⁶ *Cit. op.* 56, p. 10

⁶⁷ LATGA-A AUTORINIO ATLYGINIMO UŽ VIEŠĄ MUZIKOS KŪRINIŲ ATLIKIMĄ TARIFAI, PATVIRTINTA 2006 m. kovo 9 d. LATGA-A Konferencijoje, 2010 m. kovo 3 d. nauja redakcija, pakeitimai ir papildymai 2011 m. balandžio 5 d. LATGA-A Konferencijoje, LATGA-A prezidentas Valentinas Sventickas, Įskyrus, 1.1.

Įdomu yra tai, kad populiariosios pramoginės muzikos koncertai ir renginiai (šventiniai vakarai, varjetė, kabareto programos ir pan.) su įėjimo mokesčiu, turi kitokius tarifus:

- 1) 6 % nuo pajamų, gautų už parduotus bilietus, dalies iki 150.000 Lt;
- 2) 5,5 % nuo pajamų, gautų už parduotus bilietus, dalies nuo 150.001 Lt iki 300.000 Lt;
- 3) 4,5 % nuo pajamų, gautų už parduotus bilietus, dalies nuo 300.001 Lt iki 500.000 Lt;
- 4) 4% nuo pajamų, gautų už parduotus bilietus, dalies nuo 500.001 Lt iki 1.000.000 Lt;
- 5) 3,5 nuo pajamų, gautų už parduotus bilietus, dalies nuo 1.000.001 Lt ir daugiau.⁶⁸

Šie procentai skaičiuojami nuo pajamų, gautų už parduotus bilietus (atskaičius PVM), bet ne mažiau kaip atitinkamas autorinis atlyginimas, šioje lentelėje:

4 Lentelė

Tikėtinas žiūrovų skaičius koncertuose ir renginiuose, vykstančiuose lauko aikštėse, arba sėdimų vietų skaičius uždaroje patalpose	Autorinis atlyginimas, Lt
Iki 100	30
Iki 500	125
Iki 1.000	225
Iki 3.000	600
Iki 5.000	1.000
Iki 8.000	1.520
Iki 10.000	1.800
10.001 ir daugiau	2.000

Koncertai ir pramoginiai renginiai be įėjimo mokesčio⁶⁹

Tačiau remiantis tiek pašnekovo M. Kuzmino teigimu, tiek pačios LATGA-A ataskaitomis vieną didžiausių rūpesčių kelia koncertų organizacijos, kurios organizuoja smulkiuosius koncertus bei Lietuvos atlikėjų koncertus. LATGA-A susiduria su problema, kada renginio organizatorius, atlikėjas ir autorius yra vienas ir tas pats asmuo. Tokiu atveju LATGA-A dažniausiai informuojama, jog autorius yra ir atlikėjas, todėl LATGA-A neturėtų

⁶⁸ *Ibid.*, 1 skyrius, 1.2.

⁶⁹ *Ibid.*, 1 skyrius 1.3.

rinkti autorinio atlyginimo, nors autorius, tiesiogiai suteikęs licenciją renginio organizatoriui pažeidžia narystės sutartį. Ginčams bei diskusijoms su organizatoriais ir autoriais yra dedama labai daug pastangų, koncertų organizatoriams yra iškeltos civilinės bylos (2011 m. Lietuvos autoriams už koncertus paskirstyta 400.000 Lt autorinio atlyginimo).⁷⁰

Prieš pateikiant konkrečius skaičius apie surinkto autorinio atlyginimo dydį, reikėtų aptarti dar vieną labai svarbią sritį. Tai yra foninė muzika, apie kurią jau kalbėta ankstesnėse darbo dalyse. Restoranai, kavinės, barai, valgyklos, užiegos ir kitos panašios paskirties įmonės moka autorinį atlyginimą už muzikos kūrinių naudojimą muzikiniam fonui sukurti, tarifai iš esmės priklauso nuo tos įstaigos salės ploto:

5 Lentelė

Salės plotas m ² , matuojant nuo sienos iki sienos	Iki 30	31-50	51-100	101-150	151-200	Papildomai, kas 50 m ²
Autorinis atlyginimas, Lt per mėnesį	65	71	83	107	138	30

**Muzikos kūriniai naudojami tik muzikiniam
fonui sukurti, kai kūriniai nėra pasilinksminimo
ir/ar šokiams skirtos muzikos dalis (naudojami muzikos kūrinių garso įrašai, radijo ir televizijos
transliacijos, atliekami gyvai)⁷¹**

Taip pat yra ir papildomų sąlygų ar pastabų, pavyzdžiui, tarifai dar priklauso nuo darbo laiko, ar dirbama iki 20 val. ar ilgiau, tarifai keičiasi jei organizuojami vienkartiniai renginiai, šokių vakarai ar koncertai. Kiti tarifai, taikomi naktniams ir muzikos klubams, kazino, boulingo, biliardo klubams ir t.t., yra pakankamai panašūs, tik dar priklauso nuo muzikos kūrinių panaudojimo per savaitę. Tarkim, jei klubas dirba tik šeštadieniais ir sekmadieniais, jam taikomi kitokie - mažesni tarifai, negu tiems klubams, kurie dirba tris kartus per savaitę.⁷²

Taigi įvairios viešos erdvės, pradedant nuo restoranų, kavinių, viešbučių iki transporto priemonių, pavyzdžiui, lėktuvų, keleivinių traukinių ir pan., turi mokėti autorinį

⁷⁰ Cit. op. 56, p. 11

⁷¹ Cit. op. 67, 2 skyrius

⁷² Cit. op. 67, 1-2 skyrius

atlyginimą už muzikos panaudojimą. Kiekvieniems iš jų taikomi tam tikri tarifai ir sąlygos. Vienose erdvėse apskaičiuoti autorinį atlyginimą yra lengviau, kitose sunkiau, už tai atsakingos pačios įstaigos, kuriose skamba muzika, tačiau kai kurie taip vadinami „Specialūs tarifai“ verčia suabejoti, kuriems autoriams yra paskirstomas autorinis atlyginimas, pavyzdžiui:

- Muzikos kūrinių garso įrašų naudojimas demonstracijų ir mitingų metu: 30 Lt už atskirą renginio dieną ir vietą;
- Muzikos kūrinių gyvas atlikimas procesijų ir eitynių metu: 20 Lt už kiekvieną orkestrą ar kitą kolektyvą;
- Muzikos kūrinių garso įrašų naudojimas per garsiakalbį, įtaisytą automobilyje: 30 Lt už kiekvieną atskirą renginio dieną ir automobilį;⁷³

Kokių autorių kūriniai nuskambėjo šių renginių metu yra labai sunku užfiksuoti, nes kartais muzika būna neplanuota, improvizacinė ir pan. Kaip ir kam paskirstomas gautas autorinis atlyginimas taip pat nėra aišku, tačiau kaip teigia pašnekovas M.Kuzminas tokios ir panašios lėšos yra paskirstomos autoriams tolygiai arba padengiamos ir sumažinamos administracinės išlaidos. Visgi žvelgiant į galutines LATGA-A ataskaitas, matome, kad administracinės išlaidos yra išskaičiuotos iš kiekvienos srities ir atskaičiavimo procentai yra skirtingi:

⁷³ Cit. op. 67, 17 skyrius, 17.3, 17.4, 17.5 punktai

Autorinio atlyginimo surinkimas ir atskaitymai administravimo sąnaudoms padengti 2011 m.

(pagal išrašytas sąskaitas)

	Autorinis atlyginimas	Atskaitymų suma	Atskaitymų %
Radijas	627 978	134 760	21,50
Televizija	3 435 890	741 598	21,58
Kabelinė televizija	2 128 508	240 778	11,31
Kino teatrai	309 283	66 021	21,35
Koncertai	1 532 349	320 493	20,92
Kultūros centrų renginiai	139 604	29 928	21,44
Restoranai	1 880 593	407 108	21,65
Parduotuvės	1 580 654	347 638	21,99
Viešbučiai	452 681	98 235	21,70
Mugės	4 896	1 141	23,30
Sporto renginiai	142 104	31 008	21,82
Renginiai be programų	111 124	25 800	23,22
Reprodukavimas ir perpardavimo teisė	74 385	14 877	20,00
Teatrai	959 884	126 773	13,21
Reprografija	65 584	22 954	35,00
Internetas	1 586	335	21,12
Audiovizual. kūrinių nuoma	35 772	8 585	24,00
Knygų panauda	315 920	26 570	8,41
(atskaičius 5380 lt pyim nuo administrr. sąnaudų)			
Tuščia laikmena	123 739	12 374	10,00
Žalos atlyginimas	1 842	0	0
Iš viso autorinio atlyginimo surinkta Lietuvoje	13 924 376	2 656 976	19,08
Autorinis atlyginimas gautas iš užsienio	649 194	19 279	2,97
Iš viso	14 573 570	2 676 255	18,36

Lentelė pagal: Finansų skyriaus pateiktą ataskaitą, *LATGA-A pajamos ir sąnaudos 2011 01 01 – 2011 12 31*

Palyginus 2010 ir 2011 metus matomas pakankamai ryškus surinkto autorinio atlyginimo didėjimas. Tai galėjo lemti keli veiksniai: didesnis muzikos naudojimas, geresnė muzikos kūrinių apsauga, tikslingesnis asociacijos darbas arba tikslesni įstatymai. Palyginimo lentelė atrodo taip:

Autorinio atlyginimo surinkimo palyginimas pagal kategorijas (lt) 2010 - 2011 m.

(pagal išrašytas sąskaitas)

	2010 m.	2011 m.
Radijas	625 805	627 978
Televizija	3 329 821	3 435 890
Kabelinė televizija	1 963 471	2 128 508
Kinoteatrai	297 385	309 283
Koncertai	1 094 463	1 532 349
Kultūros centrų renginiai	134 618	139 604
Restoranai	1 845 324	1 880 593
Parduotuvės	1 690 684	1 580 654
Viešbučiai	458 167	452 681
Mugės	5 298	4 896
Sporto renginiai	177 429	142 104
Renginiai be programų	103 282	111 124
Reprodukavimas ir perpardavimo teisė	46 407	74 385
Teatrai	1 014 372	959 884
Reprografija	71 881	65 584
Internetas	2 083	1 586
Audiovizual.kūrinių nuoma	0	35 772
Mobil.telef.muzika	811	0
Knygų panauda (atskaičius 5580 lt. Pvm nuo administr. Sąnaudų)	315 920	315 920
Tuščia laikmena	870 282	123 739
Žalos atlyginimas	1006	1 842
Iš viso autorinio atlyginimo surinkta Lietuvoje	14 048 509	13 924 376
Autorinis atlyginimas Gautas iš užsienio	995 075	649 194
Iš viso	15 043 584	14 573 570

Lentelė pagal: Finansų skyriaus pateiktą ataskaitą, *LATGA-A pajamos ir sąnaudos 2011 01 01 – 2011 12 31*

Taip pat LATGA-A pateikia ataskaitas susijusias su užsienio autoriais bei gaunamais autoriniais atlyginimais iš užsienio. Kaip jau minėta, Lietuvoje įvyko daug pasaulinio lygio atlikėjų koncertų, kiekvieną dieną užsienio muzika skamba radijuose, televizijoje ir pan., autorinio atlyginimo sumokėta užsienio autoriams suma yra 4 268 660 Lt. Tą sumą dalijosi beveik 70 skirtingų valstybių autoriai. Tuo tarpu iš užsienio šalių surinktas autorinis atlyginimas yra 649 194 Lt ir jis gautas iš 39 skirtingų valstybių.⁷⁴ Pasak M.Kuzmino, didžioji dalis iš užsienio gaunamo atlyginimo atitenka akademinės muzikos autoriams.

⁷⁴ Cit. op., 56, p. 27-29

2.1.2. Autorinio atlyginimo pasiskirstymas pagal NATA viziją ir tikslus

Antrasis pašnekovas visiems gerai žinomas atlikėjas, muzikos autorius ir daugelio kitų meno sričių ir veiklų atstovas, Andrius Mamontovas pasirinktas neatsitiktinai. Pastaruoju metu jis prisideda prie naujos muzikos autorių teisių asociacijos NATA veiklos. Šios asociacijos iniciatorius, taip pat gerai žinomas atlikėjas ir autorius, buvęs LATGA-A tarybos narys Raigardas Tautkus. Prasidėjus nesutarimams LATGA-A'oje ir neradus kompromiso tarp autorių ir juos atstovaujančios asociacijos, kilo idėja įsteigti naują asociaciją, tai oficialiai įvyko 2012 metų kovo 5 dieną.⁷⁵

Nagrinėjant įvairią literatūrą bei remiantis pastarųjų dienų įvykiais susidaro įspūdis, kad Lietuvoje yra sunku būti muzikos kūrinių autoriumi. Knygoje, pavadintoje „Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: ar lengva būti kūrėju Lietuvoje“ sudėti straipsniai tiek autorių, tiek kitų sričių atstovų, glaudžiai susijusių su autorių teisėmis, išsakytą nuomonę byloja, kad ypatingai muzikos kūrinių autoriai susiduria su įvairiomis problemomis. Viena tų problemų išsamiau išnagrinėta šio darbo 2.2. skyriuje „Nelegalaus muzikos kūrinių panaudojimo kiekybinis tyrimas Lietuvoje“, kuriame ištirtas naujų technologijų, tokių kaip internetas sklaidos įtaka muzikos kūrinių autoriams, akcentuotas nelegalus kūrinių panaudojimas.

Ne vien minėtos knygos straipsniai, o ir pavadinimas verčia susimastyti, A. Mamontovas į klausimą „Ar lengva būti kūrėju Lietuvoje?“ atsako: „Tai labai individualus dalykas, turbūt kiekvienam yra skirtingai, manau mane asmeniškai lydi sėkmė, o jeigu lydi sėkmė tada galiu teigti, kad yra lengva būti kūrėju. Jau nuo „Fojė“ laikų gana sėkmingai žengiu muzikos keliu, bet turbūt dar labai svarbu daryti tai, kas tau patinka, jausti tą pašaukimą, jeigu patinka dainuoti – dainuoti, jeigu norisi kurti – reikia kurti. Viską daryti su polėkiu“⁷⁶. Tačiau išskiria tam tikras problemas, su kuriomis susiduria muzikos kūrinių autoriai, būtent Lietuvoje: „kai valstybės politika tokia, kad tapytojas ar dailininkas tapatinamas su sienų dažytoju, tai nėra gerai. Mes išgyvename vertybių krizę ir labai svarbu

⁷⁵ Giluminis interviu su muzikos autoriumi, atlikėju, prodiuseriu bei aktoriumi Andriu Mamontovu, žr. „Priedai Nr 2.“

⁷⁶ *Ibid.*

suvokti meno įtaką žmonėms, jaunimui. Menas yra mūsų veidas, jeigu nebūtų meno nusikalstamumas, garantuoju, būtų daug didesnis. Menas yra labai svarbus emociniam auklėjimui, pojūčių lavinimui“.⁷⁷

Kadangi muzika vienaip ar kitaip turi svarbią reikšmę žmogaus gyvenime ir aplinkoje, turi būti tinkamai pasirūpinta ir muzikos kūrinių autoriais. Vienas iš jų kūrybos įvertinimų ir yra autorinis atlyginimas.⁷⁸ Remiantis pašnekovo suteikta informacija ir šio darbo teorijos bei tyrimų duomenimis, galima teigti, kad išgyventi vien iš autorinio atlyginimo pakankamai sudėtinga. Visų pirma dėl to, kad tos pajamos yra nepastovios, asociacijos autorinius atlyginimus išmoka kelis kartus per metus, pavyzdžiui, LATGA-A atlyginimą išmoka kas tris mėnesius, tokį patį modelį žada naudoti ir NATA.⁷⁹ Kitose valstybėse kartais taikoma praktika mokėti atlyginimą dažniau arba tik kartą, ar du kartus per metus.

Andrius Mamontovas užklaustas apie naująją asociaciją NATA teigia: „Vis dažniau pradėjome susidurti su neramumais LATGA-A-oje, iš pradžių ji atliko savo funkcijas, bet jos pagrindė problema turbūt yra ta, kad ji vienija daug meno rūšių, ne tik muziką, bet ir fotografiją, literatūrą ir t.t. Taryboje, buvo tik vienas žmogus atstovaujantis populiariąją muziką.“⁸⁰ Taigi populiariosios muzikos atstovams sunku būti išgirstiems, tad naujoji asociacija orientuosis būtent į muzikos autorių interesus. NATA-os internetiniame puslapyje ši organizacija apibūdinama kaip „asociacija, kuri kolektyviai administruoja kompozitorių, aranžuotojų ir dainų tekstų autorių turtines teises.“⁸¹ Užsienio praktika byloja, kad kai asociacija yra atsakinga už vieną sritį, tuomet ją produktyviau ir veiksmingiau atlieka savo funkciją.

A. Mamontovas teigia, kad LATGA-A „Valdantysis organas yra iš tarybinių laikų atėję žmonės, jiems gal rūpi kiti interesai, nežinau, tačiau gaunasi taip, kad populiarioji muzika remia kitus, todėl ir norime atsiskirti, todėl atsirado NATA, pirmieji taip padarė

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ Herndon M., McLeod N., *Music as Culture*, MRI press, published by Norwood Editions, Darby, 1990. p. 91

⁷⁹ Duomenys iš NATA visuotinio narių susirinkimo, įvykusio balandžio 18 d.

⁸⁰ *Cit. op.*, 75

⁸¹ NATA – Muzikos autorių teisių asociacija. Apie NATA. [žiūrėta 2012 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.asociacijanata.lt/apie-mus-2/> >

suomiai, atėjo ir mūsų eilė“.⁸² Ne tik iš pašnekovo, bet ir iš pačios NATA nuostatų, bei per susirinkimus išsakytų idėjų, matome, kad NATA žada ypatingai remtis užsienio asociacijų praktika, prisitaikydama lietuviškoje situacijoje. Pavyzdžiui, kalbant apie šio darbo pagrindinį objektą - autorinį atlyginimą - NATA'je „buvo pristatyti trys galimi modeliai. Pirmu atveju NATA surinkimo taisyklės jau būtų orientuotos į Lietuvoje nusistovėjusias tradicijas, t.y. daugiausiai remiantys LATGA-A suformuota praktika. Antra autorinio atlyginimo surinkimo taisyklių ir metodų schema taikoma NATA'oje būtų orientuota į tarptautinę praktiką ir standartus. Trečias modelis būtų grįstas dviejų pirmųjų sinteze, kuomet atsižvelgiant į aplinkybes skirtingoms kūrinių panaudojimo sritims būtų taikomi mišrūs ir tarptautinė, ir Lietuvos patirtimi grįsti modeliais. Po diskusijų susirinkime, buvo apsispręsta dėl trečio susirinkimo pasiūlyto varianto: NATA autorinio atlyginimo surinkimo taisyklės ir metodai yra grindžiami Lietuvos patirtimi, o taip pat ir užsienyje veikiančių adekvačių organizacijų praktika, paliekant laisvai Valdybai formuoti tarifus atsižvelgiant į susiklosčiusias realijas kiekvienu atskiru atveju.“⁸³

Turint omenyje, kad muzika yra ta sritis iš kurios surinktas autorinis atlyginimas yra didžiausias, LATGA-A nenori perleisti visų teisių ir autorių NATA'ai. Tarp šių asociacijų iškilo daug priešpriešų bei nesutarimų. LATGA-A nenori pripažinti kažkur klydusi, o NATA remiasi nuostata, kad muzikos autorių teisės turi būti administruojamos atskirai, skaidriai ir naujoviškai. Apie tarpusavio kompromiso ieškojimą A.Mamontovas teigia: „Tikrai buvo išbandyti visi legalūs būdai, daug tartasi, daug kalbėta, tačiau likome mažai išgirsti. LATGA-A pakankamai stipriai įsitvirtinusi ir turi savo nesikeičiančią politiką, kuri tikrai ne visada yra autorių naudai, o galbūt kelių vadovaujančių asmenų interesams patenkinti. Tačiau labai įdomu, kad kai tik atsirado NATA, prasidėjo ir pasikeitimai LATGA-A'oje, atsirado, sakyčiau, nelabai švari konkurencija ir žaidimai. Mus bandoma pateikti kaip pasitikėjimo nevertus, autoriams siuntinėjami laiškai pakankamai priešiškai nuteikiantys prieš NATA-ą. Aš pats jau kai kurių laiškų negaunu, man draugai persiunčia ir sako: „žiūrėk kas vyksta LATGA-A'oje“. Jie jau bando pakeisti savo įstatus, galbūt bijo prarasti daug autorių ir didelio pajamų šaltinio, nes tikrai nemažai jau yra perėję į NATA-ą ir su kiekviena diena pereina vis daugiau.“⁸⁴

⁸² *Cit. op.*, 75

⁸³ *Cit.op.* 81, 2012 m. balandžio 18 d. PROTOKOLAS

⁸⁴ *Cit. op.*, 75

Esant dviem asociacijoms situacija gali būti kurį laiką komplikauta, nors teoriškai autoriai gali būti abiejų asociacijų nariais, tačiau praktiškai tai yra sudėtinga. Gali nukentėti autorinis atlyginimas, įvykti nesusipratimų jį paskirstant ir pan. Tačiau sveika konkurencija taip pat gali išeiti ir į naudą. Abi asociacijos bandys pritraukti kuo daugiau autorių į savo pusę, taip tobulindamos įstatus autorių naudai, galbūt bus labiau atsižvelgta į jų nuomonę ir pasiūlymus. NATA žada dažnai rengti visuotinius autorių susirinkimus, kuriuose ne tik bus išklaudyta autorių pozicija, bet ir autoriai tiesiogiai prisidės prie asociacijos įstatų formavimo, pakeitimo ir vykdymo.

Pašnekovas pats būdamas aktyvus autorius ir atlikėjas, susiduria su įvairiomis problemomis LATGA-A'os viduje.⁸⁵ Tai ir ne visada skaidrus autorinio atlyginimo paskirstymas (tam patikrinti A.Mamontovas su kolegomis atliko net kelis eksperimentus), neaiškūs tarifų dydžiai, įsisenėjusi politika. Tuo tarpu NATA ypatingai akcentuosius į naujoves ir šiuolaikišką politiką, pavyzdžiui, „Naujovių planuojame daug, kaip jau ir minėjau, pagrindinis mūsų tikslas - glaudus asociacijos ir autorių bendradarbiavimas. Viena įdomiausių naujovių tai visų NATA'os autorių kūrinių išleisti diskai, sugrupuoti pagal muzikos stilius ar kitus kriterijus, ir tie diskai bus siūlomi įvairioms kavinėms, barams ir kitoms įstaigoms, kur groja foninė muzika. Taip jie galės naudoti mūsų autorių kūrinius, o ir administravimas bei ataskaitos bus kur kas paprastesnės.“⁸⁶

Nagrinėjant abi asociacijas tiek jau visiems gerai pažįstamą LATGA-A, tiek naująją asociaciją NATA, galime išvelgti ir plusų, ir minusų, tačiau besikeičianti situacija ir perversmai byloja, kad visuomenei, patiems muzikos kūrinių autoriams bei muzikos vartotojams, rūpi autorinės teisės, domimasi, kad šias teises būtų tikslingai ir teisingai atstovaujama.

⁸⁵ *Cit. op.*, 75

⁸⁶ *Cit. op.*, 75

2.1.3. Autorinio atlyginimo pasiskirstymo ypatumai užsienyje

Aptariant autorinio atlyginimo pasiskirstymą, reikšminga paminėti ir keletą užsienio valstybių, kurios turi suformavusios ne tik galias tradicijas šioje srityje, bet ir sukaupusios didelę patirtį. To dėka sprendžia įvairias su autoriniu atlyginimu susijusias problemas ir įveikia jo minusus tikslingai ir veiksmingai. Autorinis atlyginimas be jau aptarto nepastovumo turi ir daugiau minusų, kitas yra socialinių garantijų neturėjimas, jei muzikos kūrinių autorius gyvena tik iš autorinio atlyginimo. Kartais autorius administruojančios asociacijos tuo pasirūpina, nors Lietuvoje tokia praktika gana komplikauta, bet, pavyzdžiui, Belgijos organizacija SABAM (Belgijos autorių, kompozitorių ir leidėjų bendrija) yra įsteigusi socialinį kultūrinį fondą. Jam perduodama dalis visų bendrijos surinktų autorių atlyginimų. Autoriai stodami į šią organizaciją ir pasirašydami narystės sutartį, sutinka su tokiais nuskaitymais, nes maždaug dešimtadalis autorių sulaukia fondo paramos – pašalpų, pensijų priedų, kartais jiems kompensuojamos gydymo išlaidos. Pusę sukaupytų lėšų fondas paskirsto kultūros programoms, koncertams, prizams, menininkų grupių projektams. Tokio fondo privalumas yra tai, kad remiami vyresnio amžiaus autoriai, tačiau paramos sulaukia dažniausia tie, kurių honorarų surenkama daugiau.⁸⁷

Kitos valstybės pavyzdys – Danija, asociacija KODA (Danijos kompozitorių asociacija)⁸⁸ prižiūri muzikos kūrinių autorių teises ir panašaus fondo kaip Belgijoje veiklą pradėjo maždaug prieš 85 metus, vos įsisteigusi. Fondo lėšų ir skirstymo taisyklės nustato asociacijos taryba, o keturios kompozitorių ir muzikų organizacijos paskirsto paramą pagal tas taisykles prieš tai surinkdamos paraiškas. Visos keturios organizacijos kasmet gauna apie 1,5 mln. litų, tai yra bazinė pinigų suma. Tam tikra dalis pinigų yra skirta administracinėms išlaidoms, socialinėms pašalpoms, o ypač akcentuojama pagalba kultūros programoms. Remiama „kompaktinių plokštelių ir natų leidyba, kūrybinės išvykos, koncertai, festivaliai, seminarai, profesinis tobulinimasis, skiriamos stipendijos, kasmetiniai prizai.“⁸⁹ Pavyzdžiui,

⁸⁷ *Cit. op.* 6, p. 14-15

⁸⁸ KODA - a non-profit collective rights management society that administers Danish and international copyrights for music creators and publishers. [žiūrėta 2012 m. gegužės 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.koda.dk/eng/about-koda/> >

⁸⁹ *Cit. op.* 6, p. 15

pagal paraišką autorius gali gauti daugiau nei pusę lėšų, reikalingų kompaktiniam diskui išleisti, arba organizacijos gali išnuomoti patalpas, reikalingas jų veiklai ir autoriams. Svarbu paminėti ir tai, kad muzikos kūrėjus bei projektus Danijoje remia valstybė – per menų fondą ir Muzikos tarybą.⁹⁰

Dar viena valstybė, kuri pasižymi išpūdinga autorių teisių kolektyvinio administravimo veikla yra Prancūzija. Šios šalies organizacijose labai pabrėžtas autorių solidarumas bei socialinė pagalba. Autorinio atlyginimo surinkimas ir paskirstymas vertinamas kaip savaime suprantamas darbas, tad nėra nusiteikimo juo apsiriboti. Jau nuo XIX a. autorių teisių gynimo asociacijų veikla yra labai išplėtota, dėl to prancūzams nerūpėjo telktis į tokias kūrybines draugijas bei sąjungas, kokios XX a. trečiajame dešimtmetyje steigėsi Lietuvoje ir veikia iki šiol.⁹¹

Tokiose Prancūzijos asociacijose kaip SACD (dramaturgų ir kompozitorių bendrija)⁹² bei SPEDIDAM (artistų atlikėjų teisių bendrija)⁹³ ketvirtis socialinio fondo lėšų paskirstoma kultūros projektams, kaip ir belgų fondo, skiriama dalis leidybai, konferencijoms, festivaliams, spektakliams, atlikėjų mokslams ir mokykloms. Tam tikra dalis skiriama autoriams remti, aprėpiant ir kūrybinio darbo atlyginimą. Dar viena asociacija SACEM (autorių, kompozitorių ir muzikos leidėjų bendrija)⁹⁴ pabrėžia pagalbą senstantiems, pasiligojusiems menininkams. Prancūzijos įstatymai sudaro sąlygas autoriui tapti juridiniu asmeniu, nuo to priklauso įplaukų apmokestinimas, galimybė perduoti mokesčius atitinkamiems fondams remiantiems kultūrą ir jos kūrėjus. Pavyzdžiui, SACD asociacijoje kultūros programoms padedama iš kaupiamo atlyginimo už tuščių laikmenų naudojimą.

Tokių stiprių fondų ar fondo Lietuvoje dar nėra, visų pirma dėl kritiško pačių autorių požiūrio, nes jie nenori, kad nuo jų autorinio atlyginimo būtų nuskaičiuota tam tikra dalis fondams, kuriais jie galbūt niekada nepasinaudos. Tačiau užsienio patirtis ir praktika byloja,

⁹⁰ *Cit.op.* 88

⁹¹ Žukienė J., *Tarpukario Lietuvos muzikinė kultūra*. LMTA., p. 29

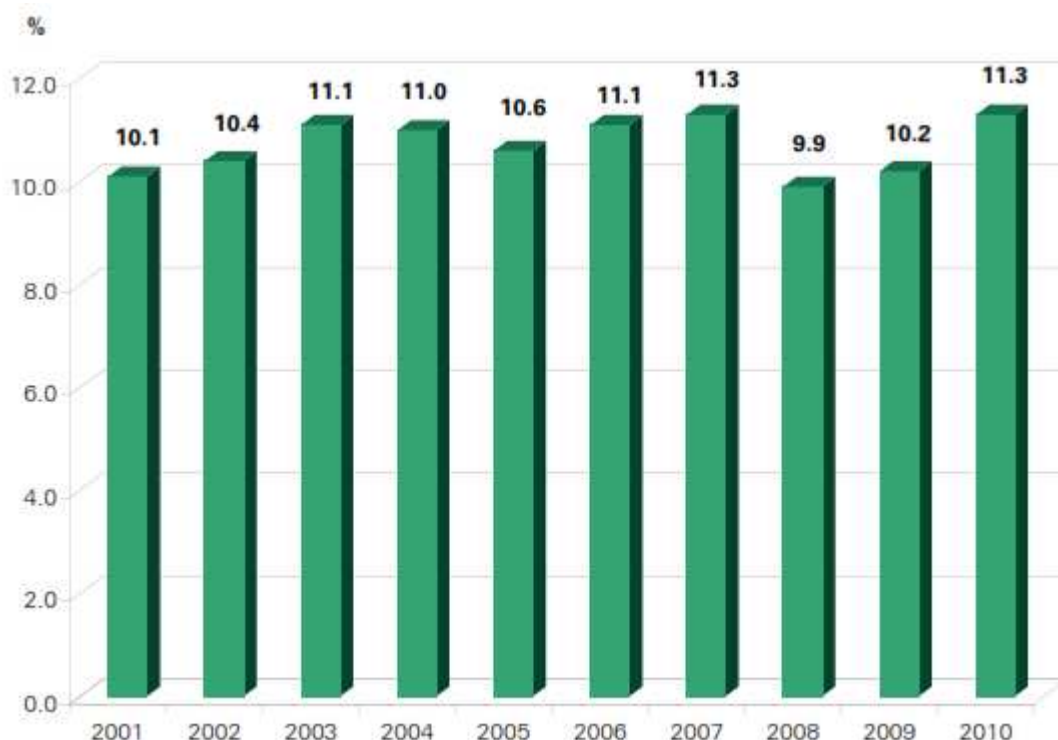
⁹² SACD - A society of authors for the authors. [žiūrėta 2012 m. gegužės 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.sacd.fr/Overview.2123.0.html>

⁹³ SPEDIDAM – L'alliée d'une vie d'artiste. [žiūrėta 2012 m. gegužės 3 d.]. Prieiga per internetą: http://www.spedidam.fr/generation_spedidam.html

⁹⁴ SACEM - a private entity; a non-trading company [“société civile”] directed by authors, composers and publishers. [žiūrėta 2012 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: http://www.sacem.fr/cms/site/en/home/about-sacem/sacem_key_words

kad tokie fondai gali būti labai efektyvūs ir naudingi. Taip pat verta atkreipti ir didesnę dėmesį į užsienio organizacijų veiklą, pavyzdžiui, jau minėta KODA autorius ragina tapti jų nariais, dėl kelių priežasčių: mažos administravimo išlaidos - tik 10-11% (palyginimui LATGA-A administravimo išlaidos, priklausomai iš kurios srities surenkama, siekia 20% ir daugiau)⁹⁵, kuriami nauji muzikos naudojimo verslo modeliai, ieškoma naujovių, siekiama glaudaus bendradarbiavimo ir palaikomi ryšiai su autorių teisių turėtojais visame pasaulyje.⁹⁶

Verta ir įdomu palyginti Danijos asociacijos KODA bei Lietuvos asociacijos LATGA-A administracinių išlaidų procentines dalis, kurios pateiktos metinėse ataskaitose. KODA pateikia tokią diagramą:

3 pav. KODA administracinės išlaidos 2001-2010 metais.⁹⁷

Matome, kad administracinės išlaidos kinta labai nežymiai, kartai sumažėja, kartais kiek padidėja, tačiau išlaiko 10% vidurkį. Lietuvoje situacija tokia:

⁹⁵ *Cit. op.* 56, p. 25

⁹⁶ KODA annual report 2010. [žiūrėta 2012 m. gegužės 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.koda.dk/presse/webpub/annual-report-2010/?page=10>, p. 2

⁹⁷ *Ibid.*, p. 3

PAJAMŲ IR SĄNAUDŲ ATASKAITA**2004-2008 m.**

Metai	Pajamos (Lt)			Išlaidos (Lt)
	Atskaitymai administravimo sąnaudoms padengti		Kitos pajamos	
	litai	proc.		
2004	2 427 540	24,73	552 328	2 979 868
2005	2 727 676	22,74	337 438	3 065 114
2006	2 764 256	22,50	355 089	3 119 345
2007	3 260 539	21,70	454 970	3 815 509
2008	3 563 762	20,88	703 449	4 267 211

LATGA-A Pajamų ir sąnaudų ataskaita 2004-2008m. Lentelė pagal 2008 metų LATGA-A metinę ataskaitą.

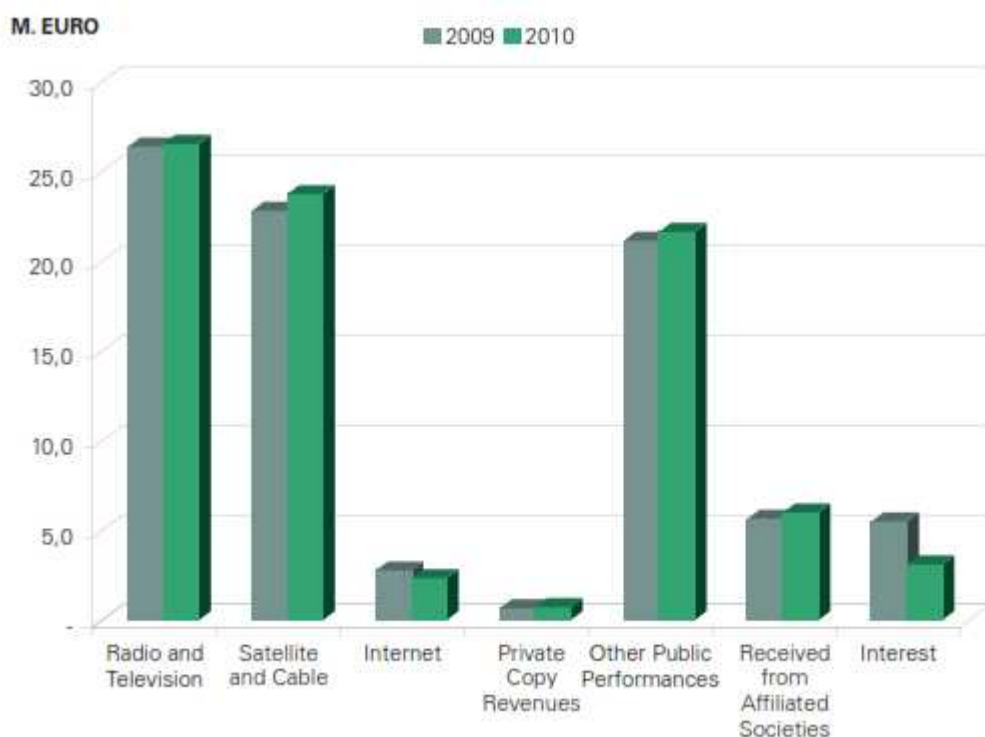
Dėmesį reikėtų atkreipti į procentų stulpelį, kuriame matome tendencinę administracinių išlaidų mažėjimą nuo 24,73% iki 20,88%, tačiau naujausios ataskaitos, kuriose jau nebepateiktas palyginimas su kitais metais rodo, kad šios išlaidos vėl gerokai šoktelėjo virš 20%. Trumpa ir akivaizdi išvada tokia, kad Danijos asociacijoje KODA, kuri visgi turi ir daug didesnę patirtį, administracinės išlaidos yra dvigubai mažesnės.

Taip pat KODA asociacija pasižymi ne tik moderniu internetiniu tinklapiu, prieinamu visiems vartotojams, bet ir puikia sistema autoriams, kuri leidžia net 89% gautų pajamų atiduoti tiesiogiai muzikos kūrėjams, net patys autoriai turi daug galimybių prisidėti prie tikslaus autorinio atlyginimo paskirstymo, taip sumažindami administracines išlaidas.⁹⁸ Ne mažiau nei 99% užregistruotų dainų yra internetinės sistemos pagalba, tuo rūpinasi patys asociacijos nariai. KODA pateikdama metines ataskaitas džiaugiasi, kad pasitelkus modernią sistemą internetu registruojami ne tik kūriniai, bet ir vis daugiau koncertų. Taip pat, kai daina grojama viešai, per radiją, televiziją ar kitur, veikia automatinė ataskaitos sistema ir

⁹⁸ *Cit. op. 96, p. 4*

užfiksuojami kada ir kur groti autorių kūriniai, vėliau ataskaitos patikrinamos profesionalaus personalo. Tokia sistema ne tik padeda užtikrinti efektyvesni autorinio atlyginimo paskirstymą, bet ir palengvina autorių bei asociacijos personalo darbą.⁹⁹

Tokios užsienio organizacijos kaip KODA yra sukaupusios didelę patirtį, todėl ir jos veiksmingumas yra akivaizdus ir sveikintinas, ji vienija daugiau nei 36 tūkstančius autorių, o gyvuoja jau nuo 1935 metų. Verta atkreipti dėmesį ir į šios organizacijos metines ataskaitas, kuriose pateikia iš kokių sričių surenkama daugiausia autorinio atlyginimo:

4 pav. KODA autorinio atlyginimo pasiskirstymas 2009-2010 metais (atlikimo teisės)¹⁰⁰

Pateiktoje diagramoje matome 2009 ir 2010 metų palyginimus, pirmaujančios sritys abejais metais autorinio atlyginimo surinkime išlieka tos pačios. Daugiausia surenkama iš televizijos ir radijo (*Radio and Television*), nedaug atsilieka kabelinės ir satelitinės televizijos skiltis (*Satellite and Cable*), taip pat kiti vieši renginiai (*Other Public Performances*).

⁹⁹ Cit. op. 96, p. 5

¹⁰⁰ Cit. op. 96, p. 3

Išskiriamos gautos lėšos iš filialų (*Received from Affiliated Societies*) bei suinteresuotų institucijų ar asmenų (*Interest*). Internetas (*Internet*) nors ir labai plačiai naudojama sritis, tačiau iš jo surenkamos lėšos nėra didelės, tačiau ir ne pačios mažiausios, į paskutinę sąrašo vietą nukrenta privatus kopijavimas (*Private Copy Revenues*).¹⁰¹

Tuo tarpu kalbant apie atgaminimo teises, Danijoje daugiausia autorinio atlyginimo už foninę muziką surenkama iš restoranų, viešbučių bei parduotuvių, kartu tai sudaro 50% viso surinkto atlyginimo už foninę muziką. Daugelis prekybos centrų noriai bendradarbiauja su KODA asociacija, nes ji pelnusi ne tik gerą vardą, bet ir pasitikėjimą. Iš aukščiau pateiktos diagramos matyti, kad ir iš transliuotojų surinkti atlyginimai yra dideli, tai lemia moderni autorinio atlyginimo sistema ir nuolatinis tobulėjimas šioje srityje.¹⁰²

Kita daug patirties sukaupusi ir pažangi asociacija SACEM – Prancūzijoje, gyvuojanti jau nuo 1851 metų, turinti apie 137 000 narių ir per metus apytiksliai surenkanti 819,6 milijonus eurų autorinio atlyginimo. Muzikos rinkoje SACEM tikslas yra išlikti vienu iš svarbiausių teisių valdymo visuomenių pasaulyje. Bendras kontekstas, kuriame veikia SACEM labai ryškiai pasikeitė per pastaruosius 10 metų. Tai lėmė, įrašų rinka, kuri sumažėjo beveik 60% Prancūzijoje ir visame pasaulyje. Dideliu objektu tapo internetas, kuris dar neatneša daug pajamų, tačiau generuoja dideles apimtis duomenų, ši asociacija ypatingai stengiasi užtikrinti teisėtą kūrinių panaudojimą internetinėje erdvėje. Taip pat išlaiko stabilų ir net mažėjantį administracinių išlaidų kiekį, 2009 metais administracinės išlaidos siekė 15,69%, o 2010 metais – 15,38%.¹⁰³

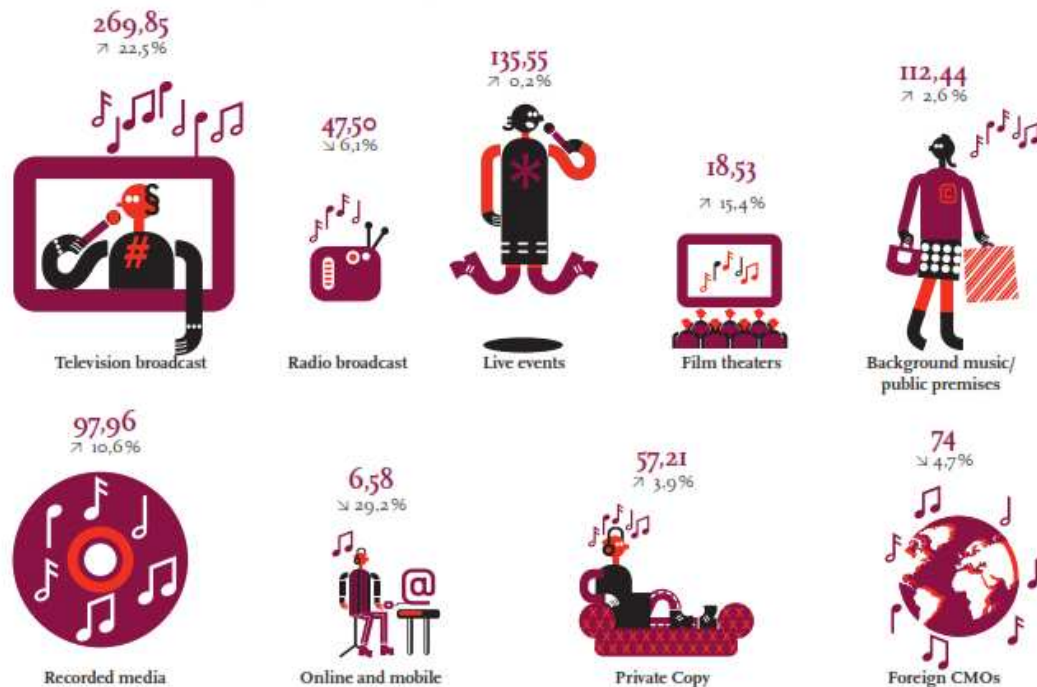
SACEM patrauklioje ir išsamioje 2010 metų metinėje ataskaitoje teigiama, kad po kelerių metų stabilumo autorinio atlyginimo surinkimo srityje, būtent 2010 metai jaučiamas didelis pakilimas, autorinio atlyginimo surinkta 7.5% procentais daugiau, negu praėjusiais metais, anksčiau padidėjimas buvo maždaug 0,85%. Ypatingai padidėjo surinktas atlyginimas iš televizijos, tai lėmė didėjančios reklamos pajamos ir atsigavimas po sunkių 2009 metų bei tais metais vyravusios krizės Europoje, taip pat pasirašytos naujos sutartys su

¹⁰¹ *Cit. op. 96, p. 3*

¹⁰² *Cit. op. 96, p. 11*

¹⁰³ *Cit. op. 94*

dideliais operatoriais.¹⁰⁴ Akivaizdų 2009 metų ir 2010 metų palyginimą SACEM pateikia šioje vaizdingoje diagramoje:

5 pav. Autorinio atlyginimo surinkimas SACEM, mln EUR ir %, pasikeitimas nuo 2009 iki 2010 metų.

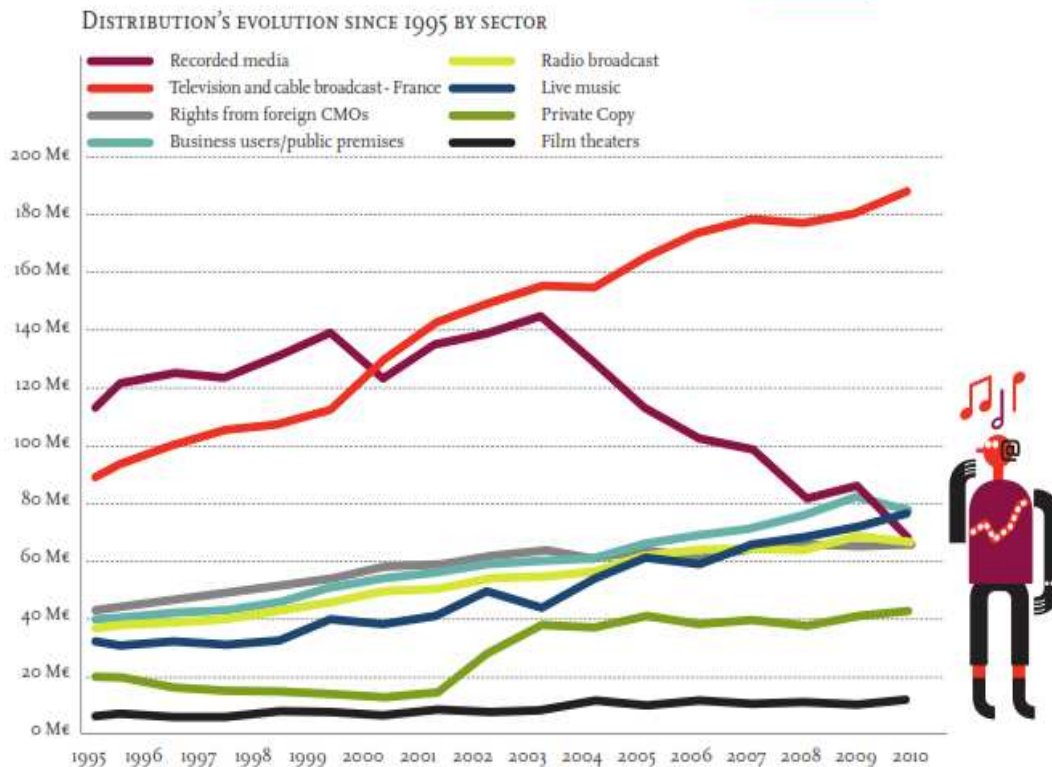
(Television broadcast– Televizijos transliacija; Radio broadcast – Radijo transliacija; Live events – Gyvas atlikimas; Film theaters – Kino teatrai; Background music/public premises – Foninė muzika/viešosios įstaigos; Recorded media- muzikos įrašai; Online and mobile – Internetas ir mobilusis ryšys; Private Copy – Asmeninis naudojimas; Foreign CMOs – Autorinis atlyginimas surinktas iš užsienio kolektyvinio administravimo asociacijų)¹⁰⁵

Nepaisant sunkios ekonominės situacijos ir besitęsiančios neigiamo poveikio ekonominės krizės, SACEM surinkta autorinio atlyginimo suma iš spektaklių, kino teatrų, diskotekų bei kitų renginių, padidėjo 2,1% iki 266.5 mln. eurų (palyginti su 2009m. - 260.9 mln. eurų). Jie sudarė 32,5% viso surinkto autorinio atlyginimo SACEM asociacijoje, antroje vietoje po žiniasklaidos (televizijos ir radijo).

Taip pat SACEM pateikia įdomia diagrama autorinio atlyginimo pasiskirstymo pokyčiams pavaizduoti pagal sektorius, nuo 1995 metų:

¹⁰⁴ 2010 SACEM annual report. *Strategy Investments and international competitiveness*. Society of Authors, Composers and Music Publishers. 2010. p. 2-13

¹⁰⁵ *Ibid.*, p. 13

6 pav. Autorinio atlyginimo pasiskirstymas pagal sektorius SACEM nuo 1995m. (Recorded media- muzikos įrašai; Television and cable broadcast- France – Televizijos ir kabelinės televizijos transliacija Prancūzijoje; Rights from foreign CMOs – Autorinis atlyginimas surinktas iš užsienio kolektyvinio administravimo asociacijų; Business users/public premises – Verslo vartotojai/viešos įstaigos; Radio broadcast – Radijo transliacija; Live music – Gyvas atlikimas; Private Copy – Asmeninis naudojimas; Film theaters – Kino teatrai)¹⁰⁶

Ryškus muzikos įrašų smukimas ir už juos gaunamų pajamų mažėjimas (didžiausias lūžis įvyko 2003 metais), to priežastys akivaizdžios vis labiau modernioms technologijoms besiskverbiant į žmonių gyvenimus. Taip pat įdomus faktas, kad kino teatruose skambanti muzika išlaiko labai stabilius skaičius, o už asmeninį muzikos naudojimą per pastaruosius aštuonerius metus surinktas autorinis atlyginimas smarkiai išaugo. Tai galėjo lemti sugriežtintos taisyklės dėl muzikos kūrinių atgaminimo asmeniniais tikslais.

Su kiekvienais metais SACEM asociacijoje daugėja užregistruotų dainų ir autorių, adekvačiai didėja ir autorinio atlyginimo surinkimas bei paskirstymas. 2010 metais Prancūzijoje aukščiausią tašką autorinio atlyginimo pasiskirstyme pasiekė transliuojamos dainos per televiziją ir radiją (*Television and cable broadcast- France, Radio broadcast*),

¹⁰⁶ *Ibid.*, p. 17

viso 954.642 dainų. Jau trečius metus iš eilės SACEM užregistruotų kūrinių skaičiaus pasiekė dviženklį augimą 11,8%, t. y. beveik 690.000 kūrinių. Kita esminė tendencija yra didėjantis autorių skaičius, nors 2010 metais užregistruota 4,400 naujų narių, o 2009 daugiau nei 6,000, tačiau lyginant su 90-uoju dešimtmečiu, registracijų skaičius yra tris kartus didesnis, tuomet būdavo užregistruota apie 1,600 naujų autorių.¹⁰⁷

Nuolat didėjančios narystės skaičiai rodo, kad kūryba išlieka labai dinamiška, nepaisant su kokiais sunkumais susiduria muzikos pramonė, vis daugiau kūrėjų užsienyje nori tapti asociacijų nariais. Smarkiai modernėjančių technologijų laikais autoriai tiki, kad būtent kolektyvinio administravimo asociacijos užtikrins jų gerovę ir tinkamai pasirūpins ne tik kūrinių apsauga ir autorinio atlyginimo paskirstymu, bet ir pačių autorių ateitimi. Lietuvoje situacija nėra adekvati, Lietuvos autoriams ir atlikėjams surenkamas atlyginimas neatitinka ES šalių rodiklio vidurkio. „Dabar vienam Lietuvos gyventojui tenka 0,01 euro surenkamo autoriaus atlyginimo, o Prancūzijoje jis sudaro 2,43 euro kiekvienam žmogui“.¹⁰⁸

2.2. Nelegalaus muzikos kūrinių panaudojimo kiekybinis tyrimas Lietuvoje

Šios apklausos tikslas yra išsiaiškinti muzikos autorių, kūrinių ir jų atlikėjų autorinių teisių apsaugos veiksmingumą Lietuvoje bei sužinoti ir išanalizuoti koks yra santykis tarp muzikos kūrėjų ir vartotojų. Taip pat paanalizuoti kokią poveikį nelegalus muzikos panaudojimas turi autorinio atlyginimo pasiskirstymui, kur muzikos kūrinių autoriai praranda, o kur galbūt išlošia, kokių ieškoma alternatyvų ir sprendimo būdų.

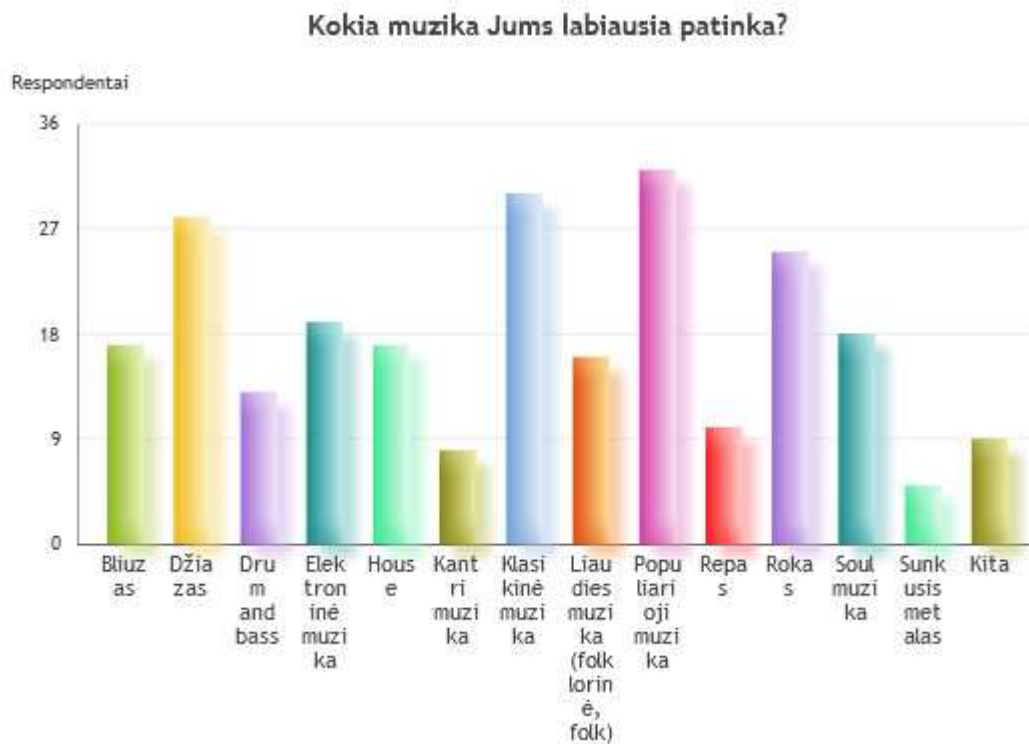
Buvo apklausti 59 respondentai, iš jų 42 moterys ir 17 vyrų, jiems patiekti 13 klausimų, du iš jų atviri, o kiti su pateiktais variantais (Priedas Nr. 3). Vidutinis apklaustųjų amžius – 23,5 metai. Didžioji dalis apklaustųjų jau baigę bakalauro studijas, nemažai yra įgijusių ir magistro laipsnį, todėl pavyko surinkti daug išsamios medžiagos, nes respondentai noriai pildė anketą ir atsakingai pareiškė savo nuomonę.

¹⁰⁷ *Ibid.*, p. 17-18

¹⁰⁸ Lietuvos Žinios. Eglė Kijauskienė. *Išvays įrangos pirkėjus į užsienį*. 2012. [žiūrėta 2012 m. gegužės 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lzinios.lt/Ekonomika/Verslas/Isvays-irangos-pirkejus-i-uzsieni>>

Visi klausimai vienaip ar kitaip susiję su muzikos vartojimu, todėl pirmuoju anketos klausimu siekta išsiaiškinti ar respondentams yra svarbi muzika jų gyvenime. Absoliučiai daugumai jina labai svarbi, kiek mažiau pareiškė, kad ji vidutiniškai svarbi ir vos du žmonės t.y. 3,4% apklaustųjų teigė, kad nelabai. Taigi galima daryti išvadą, kad muzika užima daugiau ar mažiau, bet tikrai svarbią ir reikšmingą vietą gyvenime.

Tam, kad labiau išsiaiškinti apklaustųjų muzikos skonį ir atsižvelgti, kokios muzikos mėgėjai yra linkę labiau domėtis autorinėmis teisėmis, kurie mažiau, buvo suformuluotas toks antrasis klausimas, kurį puikiai iliustruoja diagrama:

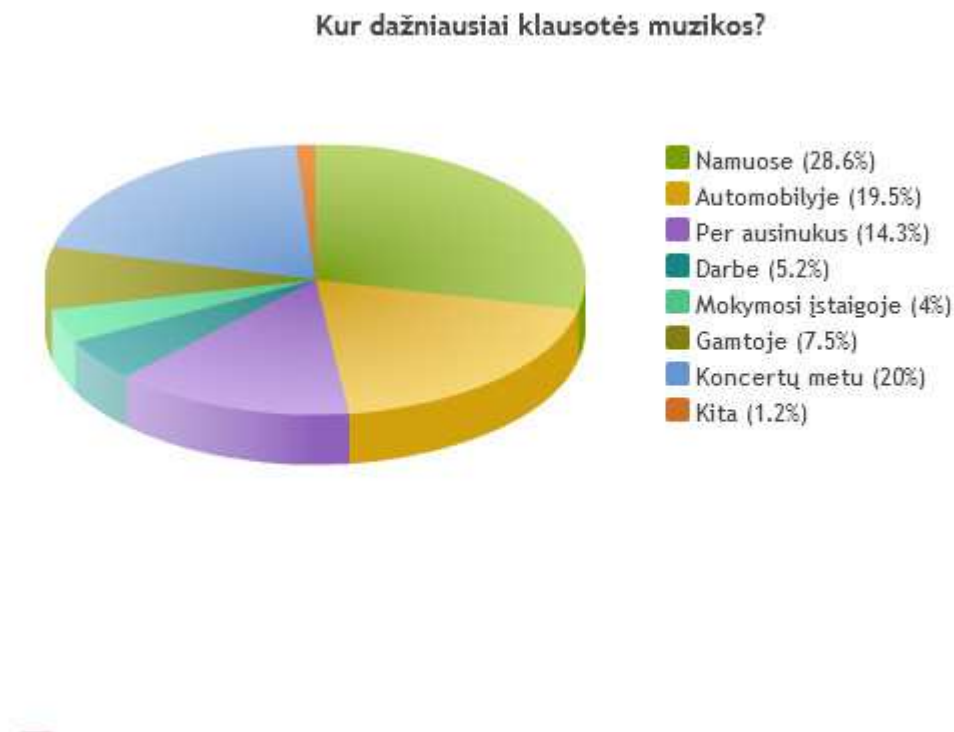

7 pav. **Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai.** Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 2 anketos klausimą: **Kokia muziką Jums labiausiai patinka?**

Matome, kad populiarioji muzika ne veltui taip vadinasi, nes šis pasirinkimas ir buvo populiariausias (13%). Taip pat tarp labiausiai klausomų muzikos stilių yra klasikinė bei džiazo muzika. Kiti muzikos stiliai pasiskirsto daugmaž vienodai, o devyni respondentai

pasirinko variantą „Kita“ ir įvardino tokius muzikos stilius: swing, gospel, techno, heavy metal, jazz, jazz-rock. Keletas teigė, kad jie klausosi įvairią, melodingą muziką.

Svarbu yra ir tai, kur muzikos yra klausomasi dažniausiai, jei tai viešos vietos, vadinasi muzikos klausymas yra legalus, nes viešiesiems renginiams ar institucijoms bei laisvalaikio praleidimo įstaigoms tikrai yra sudėtingiau išvengti mokesčio už viešą muzikos panaudojimą, tuo tarpu jei tai privati vieta, tuomet iš tolimesnių atsakymų matysime, kad visgi dažnas respondentas naudoja arba yra naudojęs nelegalios muzikos. Atsakymai į trečiąjį klausimą pasiskirsto taip:

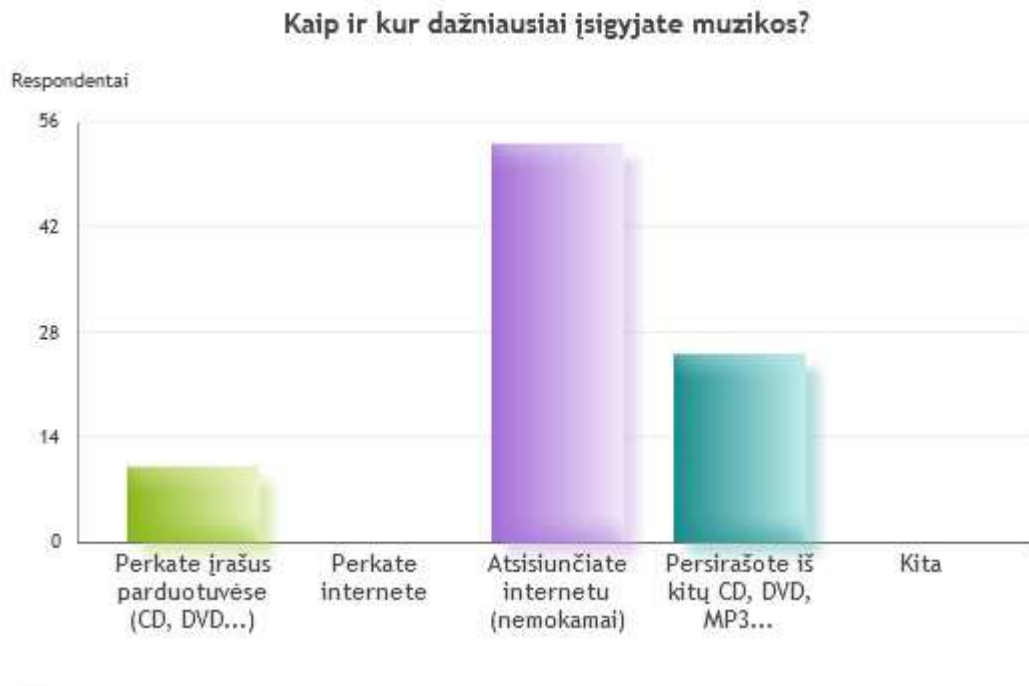

8 pav. Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai. Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 3 anketos klausimą: **Kur dažniausiai klausotės muzikos?**

Iš 59 respondentų dažniausias atsakymas yra "Namuose", rečiausias „Mokymosi įstaigoje“, o tie kas pasirinko „Kita“ įvardijo kavines, bei teigia, kad muzikos klausosi visur ir visada. 20 % apklaustųjų pasirinko variantą „Koncertų metu“, tad galime daryti išvadą, kad kokybiška muzika ir jos derinimas su pramogomis traukia nemažą dalį muzikos mėgėjų.

Kadangi Lietuvoje jau taikomas „tuščios laikmenos mokestis“ (TML), tad tie, kurie klausosi muzikos per ausinukus, teoriškai galima sakyti sumoka mokestį už kūrinių panaudojimą.

Tolimesniais klausimais siekiama išsiaiškinti, koku būdu respondentai įsigyja muzikos, klausimas yra kiek provokuojantis, nes iš jo rezultatų aiškiai matyti, ar kūrinių įsigijimas legalus ar ne.

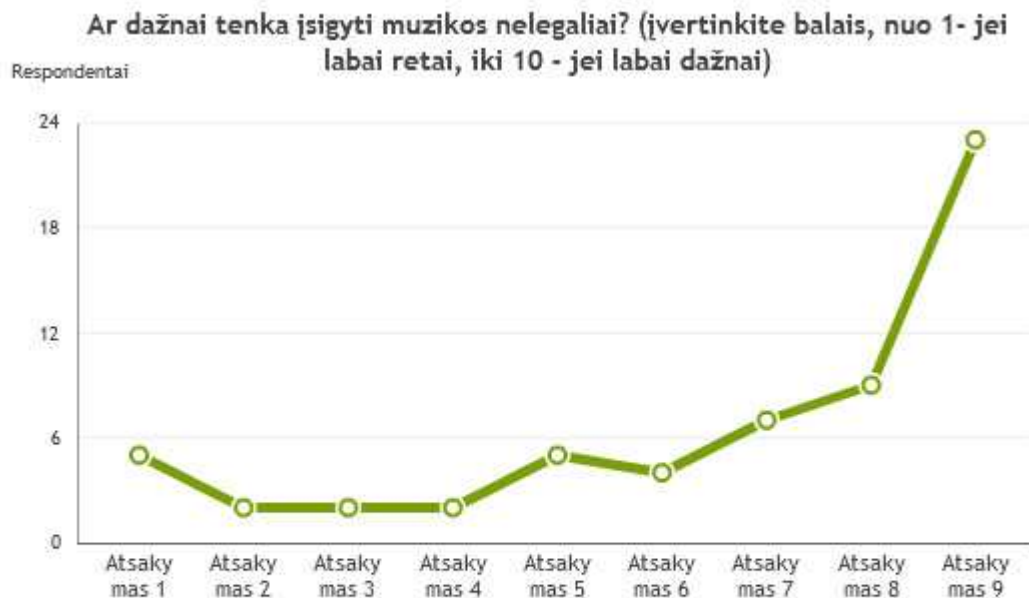

9 pav. Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai. Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 4 anketos klausimą: **Kaip ir kur dažniausiai įsigyjate muzikos?**

60,2 % t.y. net 53 respondentai kaip vieną iš variantų pasirinko „Atsisiunčiate internetu (nemokamai)“, vadinasi šį būdą renkasi absoliuti dauguma, kaip papildomą muzikos kūrinių įsigijimo būdą galima įvardinti kūrinių persirašymą iš kitų laikmenų, šį variantą pasirinko 28,4 %, kaip ir pirmasis taip ir šis būdas yra nelegalūs, nes dažniausiai, jeigu norima įsigyti kūrinių internete, jį reikia atsisiųsti mokamai, nors tai ir labai simbolinė kaina, nei vienas iš apklaustųjų tokio būdo nėra išbandęs. Galbūt kai Lietuvoje jau atsirado „iTunes“, situacija keisis, bet kol kas vystymosi šioje srityje nematyti. Visgi 11,4 % apklaustųjų kartais nusiperka įrašų parduotuvėse, tai džiugina, nes šis įsigijimo būdas yra legalus ir autorius pasiekia jų užtarnautas uždarbis.

Iš asmeninės patirties ir anketos rezultatų galima daryti išvadą, kad Lietuvoje keistuoliu laikomas ne tas, kuris „piratauja“, o tas, kuris stengiasi už parsisiųstus failus sumokėti. Tačiau prieš teisiant „pirataujančiuosius“ reikia įvertinti legalios informacijos prieigą, o ji mūsų šalyje – menka. Vien programinės įrangos piratavimo mastas Lietuvoje 2009 m. buvo 54 proc. – tokius duomenis pateikia tarptautinė programinės įrangos kūrėjų asociacija BSA¹⁰⁹. Taigi didesnėje pusėje Lietuvoje esančių kompiuterių įdiegta nelegalių programų. Jei prie jų pridėtume ir muziką, filmus, žaidimus, kitą informaciją, kuri be vargo prieinama duomenų dalijimosi puslapiuose, praktiškai nerastume pilnai legalių kompiuterių.

Penktasis kiekybinės anketos klausimas iliustruoja kaip dažnai apklausos dalyviai įsigyja nelegalios muzikos, jų paprašyta įvertinti skalėje nuo 1 iki 10 nelegalios muzikos įsigijimo dažnumą.

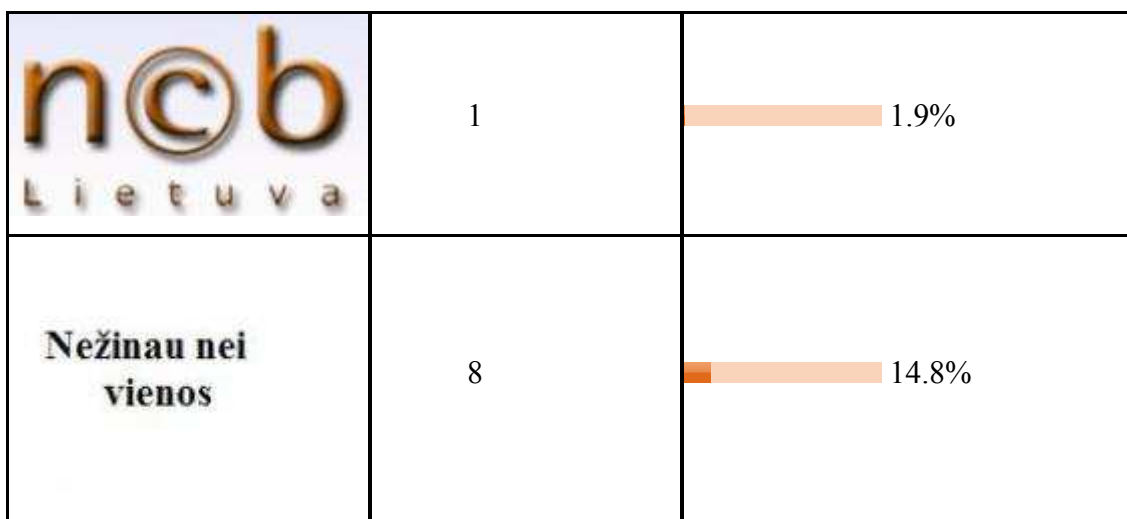
10 pav. Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai. Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 5 anketos klausimą:
Ar dažnai tenka įsigyti muzikos nelegaliai? (įvertinkite balais, nuo 1- jei labai retai, iki 10 - jei labai dažnai).

¹⁰⁹ BSA, Programinės įrangos gamintojų ir platintojų susivienijimas [žiūrėta 2012 m. balandžio 20 d.] *Prieiga per internetą:* <http://www.bsa.org/country.aspx?sc_lang=lt>

Iš kreivės matome, kad tų, kurie stengiasi nevartoti nelegalios muzikos yra apie 10 %, tačiau kreivės augimas parodo, kad dauguma respondentų dažnai įsigyja nelegalios muzikos ir tai yra pagrindinis muzikos įsigijimo būdas.

Rezultatai gauti iš šeštojo klausimo parodo, kad ne tik milžiniška interneto sklaida ir nelegalių failų pasiūla bei patogios muzikos kūrinių įsigijimo sistemos Lietuvoje nebuvimas yra piratavimo priežastis. Susiduriama ir su nežinojimu, kas yra autorių teisės ir kam jos reikalingos, nes retas respondentas žinojo institucijas, kurios atsakingos už autorių teises. Visgi nemažai respondentų teigia žinantys Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūrą (LATGA-A), tačiau iš tolimesnių atsakymų matyti, kad apie jos veiklą nėra labai nusimanoma. Į šį klausimą atsakė 54 respondentai iš 59, vadinasi penki praleido šį klausimą, greičiausiai todėl, kad nežinojo nei vienos institucijos, tad juos galime priskirti prie paskutinio varianto „Nežinau nei vienos“.

Institucijos logotipas	Respondentų skaičius	Procentai
	2	 3.7%
	25	 46.3%
	18	 33.3%

11 pav. Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai. Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 6 anketos klausimą:
Ar žinote šias institucijas ir jų veiklą? (pažymėkite tas, apie kurias kažką žinote).

Atviras klausimas, kuris buvo suformuluotas „Kodėl Jūsų manymu yra svarbios muzikos autorinės teisės?“ pateikė daug įdomių atsakymų ir pamastymų, nors buvo tokių, kurie pareiškė, kad šios teisės yra nesvarbios arba teigia nieko apie jas nežinantys. Visgi, dauguma apklaustųjų įvardijo, kad jos yra labai svarbios, nes užtikrina legalų kūrybinių panaudojimą, autorių uždarbį ir apsaugo muziką. Buvo išsakytos nuomonės, kad autoriai, kurdami muziką, įdeda dalį savęs, tai yra jų gaminy, kurį būtina apsaugoti.

Vienas iš apklaustųjų autorių teisių svarbą įvardija kaip intelektinės nuosavybės apsaugojimo garantą: „Todėl, kad autoriai turi teisę į užmokestį už savo intelektinę veiklą. Autorių sukurta muzika - tai jų intelektinė nuosavybė. O mes, vartotojai, turime mokėti autoriams už tai, kad gauname leidimą naudotis jų intelektine nuosavybe“. Netgi autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme kaip autorių teisių objektas įvardinti „kūrinių rinkiniai ar duomenų rinkiniai, duomenų bazės (išreikštos techninėmis priemonėmis skaityti pritaikyta ar kita forma), kurie dėl turinio parinkimo ar išdėstymo yra autoriaus intelektinės kūrybos rezultatas”.¹¹⁰

¹¹⁰ Lietuva. Įstatymai. Lietuvos Respublikos Autorių Teisių ir Gretutinių Teisių Įstatymas (su pakeitimais ir papildymais, 2000 ir 2003 metais). Vilnius: Rekona, 1999. p. 9

Taip pat ne vienas apklaustasis teigia, kad autorių teisės svarbios tuo, jog jos padeda identifikuoti tikrąjį autorių, kūrėją, ir visa nauda tuomet atitenka jam, o ne kitam asmeniui, kad kūrėjai galėtų gauti pajamas ir kad galėtų tęsti savo kūrybinį procesą bei, kad niekas nevogtų iš atlikėjų. Šiuose atsakymuose yra šiek tiek netikslumų, nes visa nauda niekada neatitenka tik autoriui, tam tikri procentai nubyra juos atstovaujančioms agentūroms, vadybininkams ir t.t.

Teisingas ir paprastas požiūris yra tų, kurie teigia, kad kažkieno sukurtas kūrinys yra to žmogaus nuosavybė (kaip ir namas, automobilis). Todėl tik minėtas žmogus ir privalo turėti visas teises į tą kūrinį. Išsamus respondento atsakymas „žinoma, kad jos svarbios, tačiau šiais laikais kovoti su internetu beprasmiška, daug kas siunčias muziką ne tik dėl to, kad nemokamai, bet ir tiesiog patogų, užsinori dainos ir atsisiunti, nereikia nieko galvoti, kažkur ją pirkti, turi būti sugalvota visiškai nauja sistema, kad būtų ir žmogui patogų ir nebrangu, ir kad autorius gautų naudos, ir tai reikia daryti ne bausmėm, siekiant išsaugoti dabartinę sistemą, o visai kitaip, na, gal, tarkim, autoriaus svetainėje sudėti dainas, kurias galima būtų paprastai apmokėti pvz. SMS žinute ir nebrangiai (pvz. po 1 Lt) ir jei žmonės myli tą atlikėją - mokės, jam manau bus daugiau naudos taip, nei kad visi atsisiųs nelegaliai, na, ar kažką kitaip sugalvot“ tai dar kartą įrodo, kad geros sistemos Lietuvoje visgi nėra arba ji nėra išpopuliarinta, nors kitose šalyje tokių gerų pavyzdžių galima nesunkiai surasti.

Ypač ryškus pavyzdys – muzikos verslą skaitmenizavusi interneto parduotuvė “iTunes”. Kol industrijos atstovai skaičiuoja drastiškai sumažėjusius kompaktinių diskų prekybos pelnus, “iTunes” vilioja melomanus milžiniška skaitmeninės muzikos įrašų duomenų baze, o šie noriai perka dainas už prieinamą kainą – įprastai apie 1 svarą. To rezultatas – padidėjęs muzikos įrašų pardavimas. Problema buvo tokia, kad lietuviška banko kortelė “iTunes” atsiskaityti nepavykdavo.¹¹¹ Tai reiškia, kad žmogui, norinčiam gauti naują, tarkime, grupės R.E.M., albumą, lieka du keliai: arba laukti, kol jį fiziniu formatu atveš į muzikos įrašų parduotuves Lietuvoje (tai gali užtrukti ir porą mėnesių), arba siųstis nelegalią skaitmeninę kopiją iš lietuviškosios “Linkomanijos”, švediško “The Pirate Bay” ar kito

¹¹¹ Aurelijus Butnorius, „iTunes“ Lietuvoje: svajonės laukimas malonesnis nei jos išsipildymas?. [žiūrėta 2012 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://sharkeen.lt/2011/09/30/itunes-lietuvoje-svajones-laukimas-malonesnis-nei-jos-issipildymas/>>

panašaus nelegaliais failais besidalijančio puslapio. Be abejo, dauguma renkasi antrąjį variantą.

Atsiradus „iTunes“, Lietuvoje atsirado kita problema: visgi nedaug norinčių mokėti už muziką, nes paprasčiausiai pas mus dar nėra tokios kultūros. Puslapiu naudojasi tik tie, kurie tuo domisi, nėra nei valdžios, nei kitų asociacijų paskatinimo to daryti, nes jiems realios naudos iš to nedaug. Taip pat kainos pakankamai nemažos, už dainą reikia sumokėti tiek pat kiek ir kitose Europos šalyse, pavyzdžiui, „pavienių kūrinių kainos siekia 0,69 euro, 0,99 euro arba 1,29 euro. Albumai vidutiniškai kainuoja apie 9,99 euro“.¹¹²

Atviras klausimas paskatino ir linksmesnius pamąstymus, pavyzdžiui: „Kad niekas nieko nelegaliai nekopijuotų ir būtų apsaugotas kūrėjas. Iš kitos pusės kūrėjas XIX amžiuje buvo laimingesnis, tada plagijavo ir nesuko dėl to sau galvos niekas - nei tas kas plagijavo, nei tas kas kūrė. Šiandien daug dalykų yra per daug sureikšminama. Gama viena, tad reikėtų labiau atsipalaiduoti“. Visgi respondentas yra teisingas, iki industrinės revoliucijos laikais meno ir kultūros kūriniai buvo kopijuojami be atlygio autoriui – pats kopijavimo faktas reiškė aukštą autoriaus pripažinimą, didino jo originalių kūrinių paklausą, garsino jo vardą. Kūrėjai kažkaip pragyveno tokiais laikais. Vienų kūrybą rėmė mecenatai, kiti meninių kūrinių kūrimą derino su kasdienių taikomųjų dalykų gamyba – ne tokia „meniška“ veikla, bet padedančia uždirbti duoną tarpuose tarp didžiųjų kūrinių. Dar kiti steigė mokyklas ar mokė estetikos bei filosofijos turtuolių vaikus.

Kelis pasisakymus puikiai apibendrina ši nuomonė „kad muzikos kūrėjai, kaip ir bet kurios kitos meno srities kūrėjai, turėtų visas socialines garantijas ir nuosavybės teisę į savo kūrinius ir galėtų pilnavertiškai gauti atlygį už darbą; kad muzikos kūrinių platintojai suvoktų ir tinkamai įvertintų muzikos kūrėjų darbą, kad tinkamai platintų ir viešintų kūrinius. Apskritai autorinės teisės yra labai svarbus kriterijus apibrėžiant muzikantų kaip meno kūrėjų statusą.“ Tokios teisės, pasak apklaustųjų, yra labai svarbios intelektinei kūrybai plėtoti. Jų apsauga padeda užtikrinti kūrybingumo palaikymą ir plėtojimą - autorių, atlikėjų, kultūros, pramonės ir apskritai visuomenės labui.

¹¹² IT ir technologijos, lrytas.lt, *Lietuvoje jau veikia „iTunes“*. [žiūrėta 2012 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/-13172821411316315980-lietuvoje-jau-veikia-itunes.htm>>

Daugelis respondentų supranta, kad autorinės teisės svarbios žmogiškąja bei emocine prasme. Autoriui svarbu ne tik už kūrybą (jei ji viešinama, platinama) gauti materialų atlygį, o ir būti pripažintam kaip autoriui be baimės dėl to, jog kažkas kūrinį gali pasisavinti, tačiau, kaip parodo ankstesni klausimai, nelegalaus muzikos vartojimo mastas yra labai didelis, nors suprantama, kad nėra sąžininga, kai vienas žmogus įdeda daug vargo ir pastangų, o kiti gali naudotis neįdėję jokių pastangų ir mokesčio. Atvirą klausimą puikiai vainikuoja nuomonė, kad „Kurti muziką - talentas, nepripažinti dainų muzikos ir žodžių autorių reikštų nepripažinti jų talento. Autorinės teisės apsaugo nuo disponavimo svetima kūryba, jų dėka finansiškai ir morališkai atlikėjai saugūs“.

Nors buvo išsakyta labai daug teigiamų minčių apie autorių teisių svarbą ir reikšmingumą, tolimesnis klausimas parodo, kad visgi ne iki galo žinoma kada ir kaip autorių teisės galioja, net 22,1 % apklaustųjų teigia, kad už kūrinių naudojimą viešose vietose mokėti nereikia, tai labai stebina, nes juk ne kas kitas, o mes patys dažnai ir mokame eidami į koncertus ar įvairius renginius. Tad nemenka dalis, pavyzdžiui, už sumokėtą bilietą į koncertą atitenka autorių teises ginančioms agentūroms, kurios paskirsto autorinius atlyginimus. Šio klausimo atsakymai pasiskirstė taip:

Ar už kūrinių naudojimą viešose vietose reikia mokėti?

12 pav. Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai. Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 8 anketos klausimą:

Ar už kūrinių naudojimą viešose vietose reikia mokėti?

Devintasis klausimas buvo kiek provokuojantis, vėliau respondentai pripažino suklydę ties ankstesniu klausimu. Buvo prašoma „Pažymėkite kurios įstaigos ar asmenys, Jūsų manymu, už viešai skambančią muziką turi susimokėti mokesčius? (daug galimų variantų)”. Respondentų nuomonės pasikeitimas aiškus, nes tik aštuoni pasirinko atsakymą „Niekas neturi mokėti“, tuo tarpu ankstesniame klausime tokių buvo 13. Nuomonės pasikeitimą galėjo lemti išvardinti pavyzdžiai. Kaip jau minėta, koncertų metu tikrai yra mokama už viešai skambančią muziką. Kiti variantai sulaukė mažiau populiarumo, nors visos išvardintos vietos yra viešos, vadinasi atsakymas „Visi pateikti variantai teisingi“ turėjo sulaukti daugiausia procentų. Diagrama atrodo taip:

13 pav. Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai. Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 9 anketos klausimą: **Pažymėkite kurios įstaigos ar asmenys, Jūsų manymu, už viešai skambančią muziką turi susimokėti mokesčius? (daug galimų variantų).**

Nuomonės smarkiai išsiskyrė ir ties kitu klausimu, kur buvo siekiama išsiaiškinti apie tai, kam atitenka už autorines teises surinkti pinigai.

14 pav. Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai. Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 10 anketos klausimą: **Kas, Jūsų manymu, gauna pinigus iš sumokėtų mokesčių už muzikos kūrinių panaudojimą?** (daug galimų variantų).

Vis dėl to, kaip ir visi mokesčiai taip ir šis neatitenka vienam sektoriui, todėl atsakymai turėtų pasiskirstyti gan tolygiai, turint omeny, kad galima pasirinkti ne vieną variantą.

Taip pat buvo siekiama išsiaiškinti ar muzikos kūrinių vartotojai supranta, kad už nelegalų muzikos parsisiuntimą gresia baudos ir kad vis dėl to tai yra nusikaltimas. Buvo prašoma sutapatinti paveikslėlį su pateiktais variantais:

Ką simbolizuoja šis paveikslėlis? (daug galimų variantų)

Kad nelegalus muzikos naudojimas yra nusikaltimas 30.8%
Prieš siunčiantis muziką iš interneto reikia pagalvoti ar tai teisėta 10.8%
Už "piratavimą" gresia nuo 1 000 iki 3 000 Lt baudos 4.6%
Visi variantai teisingi 53.8%

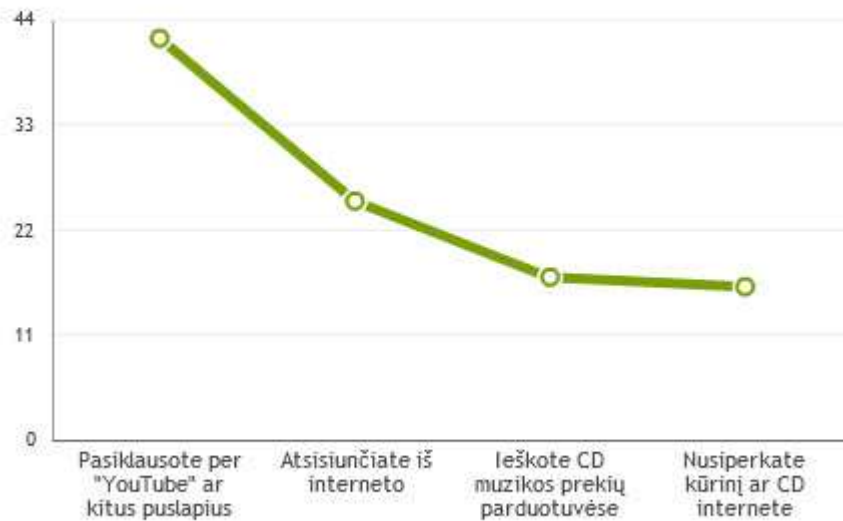
15 pav. Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai. Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 11 anketos klausimą: **Ką simbolizuoja šis paveikslėlis? (daug galimų variantų).**

Galima padaryti išvadą, kad dauguma mano, jog tai yra nusikaltimas, bet žino arba tikisi, kad už tai baudos mokėti niekada nereikės ir, kad galbūt jos nėra tokios didelės. Visgi būtent tokius baudos dydžius nurodo LATGA-A ir LANVA (Lietuvos antipiratinės veiklos asociacija) informacijoje apie kūrinių panaudojimą.¹¹³ Problema yra ta, kad piratavimas savotiškas paradoksas – įstatymą pažeidžianti, dažnai vieša, bet praktiškai nebaudžiama veikla. Nebaudžiama, nes norint pagauti visus piratus reiktų iškelti bylas maždaug milijardui planetos gyventojų ir sustabdyti patį internetą, kurio vienas iš principų yra laisvas dalijimasis informacija, kad ir kam priklausytų jos autorių teisės.

Dabartinė autorių teisių sistema seniai nebesuspėja paskui interneto tendencijas ir per artimiausią dešimtmetį ji turės kardinaliai pasikeisti. Interneto vartotojai nebesuvokia, kas yra gerai, o kas blogai. Vagystė tikrame gyvenime visuomenės vertinama blogai, už tai turi būti baudžiama. Tačiau vagystė virtualioje erdvėje pateisinama. Nepaisant to, autorių teises reikia užtikrinti, tik jos turi būti pritaikytos prie naujų žmonių įpročių. Tai puikiai iliustruoja ir atsakymai į dar vieną anketos klausimą:

¹¹³ Nerijus Povilaitis, *Už piratavimą internete gresia rimtos baudos*. [žiūrėta 2012 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/-12516203921250861680-u%C5%BE-piratavim%C4%85-internete-gresia-rimtos-baudos.htm>>

Jeigu Jums labai patinka muzikos kūrinys ir norite jo pasiklausyti, ką darote? (sugrupuokite veiksmus nuo dažniausio(1) iki rečiausio)

16 pav. Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai. Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 12 anketos klausimą: **Jeigu Jums labai patinka muzikos kūrinys ir norite jo pasiklausyti, ką darote? (sugrupuokite veiksmus nuo dažniausio(1) iki rečiausio)**

Matome, kad dažniausiai muzikos yra tiesiog pasiklausoma internete, nors „YouTube“ tinklapis plačiai naudojamas visame pasaulyje, tiek edukaciniais ir švietimo tikslais, tiek pramogoms, ir teoriškai jis nepažeidžia autorių teisių, nes tai yra oficiali vieta, kur talpinami muzikos kūriniai, bet galbūt kokybiški klipai ar muzikos įrašų pasiklausymas taip pat galėtų būti apmokestintas, kad ir labai simbolišku abonentiniu mokesčiu. Taip autoriai gautų dalį savo autorinio atlygio, o vartotojas turėtų kokybišką produktą. Visgi parsisiuntimas tiesiog nemokamai internetu išlieka labai populiarus, o už tai mokama labai nenoriai. Kaip vidutiniškai patogią ir populiarią priemonę muzikai įsigyti galima išskirti variantą „Ieškote CD muzikos prekių parduotuvėse“. 17 % respondentų renkasi šį būdą.

Paskutinis anketos klausimas skambėjo taip: „Jeigu būtų sąlygos ir leistų galimybės ar naudotumėte tik legalią muziką? (atsakymą pagriskite)“. Keletas apklaustųjų tiesiog trumpai atsakė „Taip“, nepagrįsdami savo nuomonės. Septyni respondentai pareiškė, kad legalios muzikos nenaudotų, nes mano, kad tai bus brangu arba teigia, kad autorius paremia kitais būdais bei nelegaliai muziką galima gauti daug greičiau.

Nemažai manančių, kad legali muzika būtų visavertiškesnė ir originalesnė bei geresnės kokybės, todėl jie mielai ją naudotų, tai puikiai iliustruoja toks pasisakymas: „Legali muzika ne tik atlygina kūrėjams už jų darbą, bet ir suteikia galimybę mėgautis išskirtine kokybe, ko negalima pasakyti apie muziką, parsisiųstą iš interneto nelegaliai. Be to, visuomet smagiau fonotekoje turėti originalų CD su viršeliais, paaiškinimais, nuotraukomis ar dainų žodžiais“, tačiau vyravo nuomonė, kad „Nors esu tikrai palaikantis sau patinkančius atlikėjus žmogus ir tikrai jei galėčiau remčiau juos, bet esama situacija neleidžia man leisti pinigų muzikai, kurią galiu gauti nemokamai“. Vadinasi, finansinė situacija taip pat yra neatsiejamas nelegalios muzikos naudojimo faktorius. Nors buvo respondentų, kurie teigia: „Man ir dabar leidžia galimybė, bet perku tik tos grupės, kurios muzika tikrai patinka. Jei reikia vienos dainos, ar šiaip užėjo noras pasiklausyti tam tikros muzikos, tikrai nesuku sau galvos, kur galėčiau tai legaliai nusipirkti“.

Taip pat iš gautų atsakymų galima daryti išvadą, kad legalios muzikos klausomasi, nes nenorima prisidėti prie piratavimo ir teigiama, kad muzika taip pat yra prekė, kuri turi būti pardavinėjama legaliai. Tačiau iškarto tam prieštarauja kelios kategoriškos nuomonės: „legalios muzikos paieška užimtų daug daugiau laiko. O jei pirkčiau CD, tai jų prisirinktų tiek, kad nebetilptų mano kambaryje“, „Jei nebūtų gaila švaistytis pinigais, be abejo naudočiau, nes tai legalu, vadinasi neteks mokėti baudų už piratavimą. Tačiau kam mokėti už kompaktą šimtą litų, kai gali parsisiųsti nemokamai“. Vadinasi taip pat didelį dėmesį reikėtų skirti ne tik naujiems legalios muzikos įsigijimo būdams, bet ir kaip apsunkinti nelegalios muzikos įsigijimą bei patalpinimą: „mano manymu muzikos atsisiuntimas iš interneto nėra nusikaltimas, nes tai tik galimybių naudojamas, kurias sudarė tie, kurie legaliai ar nelegaliai išplatino tą muziką. Bausti logiška būtų, ne tuos, kurie siunčiasi muziką, bet tuos, kurie patalpino ją internete nelegaliai.“

Tačiau keli respondentai teigia, kad jų mėgstamos muzikos apskritai niekur net ir neįmanoma įsigyti legaliai, nes, pavyzdžiui, grupė ar atlikėjas nėra išleidę savo kompaktinio disko ar nėra padarę kokybiškų įrašų. Taigi belieka arba atsisiųsti esančius įrašus nemokamai, laukti koncerto, ar tiesiog paklausti internete, pvz. „YouTube“. Dar viena daug pasakanti nuomonė buvo: „Aišku naudočiau tik legalią muziką, tačiau Lietuvoje toks mažas uždarbis, kad žmogaus kultūros reikmėms nebelieka lėšų.“ Vadinasi dažnai yra ieškoma alternatyvių, pigių ar nemokamų kultūrinių paslaugų, kad ir, pavyzdžiui, muzikos.

3. Muzikos kūrinių autorių teisių administravimo ir autorinio atlyginimo Lietuvoje ypatybių aptarimas

Iš aptartos ir išnagrinėtos literatūros teorinėje darbo dalyje, bei atliktų tyrimų analitinėje darbo dalyje, galima teigti, kad autorių teisių apsauga ir jų administravimas tampa vis sudėtingesnis. Tam įtaką daro ne tik tobulėjančios ir naujai kuriamos technologijos, sparčiai plintantis kompiuterių, interneto ir kitų įrenginių naudojimas įvairiose gyvenimo srityse, bet ir didėjanti meninių išraiškos formų įvairovė. Muzika skamba beveik visur ir beveik visada, o kontroliuoti, kad už jos skambėjimą viešose erdvėse autoriams būtų adekvačiai atsilyginta, yra sudėtinga ir komplikauta.

Lyginant dabartinę situaciją Lietuvoje su ankstesniais laikais, svarūs žingsniai yra žengti arba žengiami būtent dabar. Autorių teisių gynimas ir autorinio atlyginimo surinkimas modernėja ir tuo pačiu yra labiau suprantama, bei įvertinama šių dviejų sričių svarba. Pavyzdžiui, pirmaisiais Atgimimo metais „įsivyravo toks požiūris, kad Lietuvoje apskritai neginamos autorių teisės. Toks požiūris padarė ypač didelę žalą pradėjus kurtis rinkos ekonomikai. Lietuvoje masiškai pradėta steigti privačias leidyklas, laikraščių ir žurnalų redakcijas, įvairias koncertines organizacijas, audio ir video įrašų nuomos punktus. Didesnė dalis šių naujai įsikūrusių privačių įmonių ir organizacijų, naujųjų kūrinių vartotojų, turėjo vieną tikslą – nieko neinvestuojant gauti kuo didesnę pelną. Tuo buvo daroma didžiulė žala ne tik autorių moraliniams ir materialiniams interesams, bet apskritai Lietuvos kultūrai, žlugdant tas kultūros įstaigas ir organizacijas, kurios nuo seno laikėsi gražių tradicijų bet kokiomis sąlygomis užtikrinti teisėtus kūrėjų interesus“.¹¹⁴

Tačiau ši ilga citata nusako ir dabartinę situaciją, institucijų ir organizacijų kūrimasis nesustojęs, vieni iš jų bando apeiti autorių teises, kiti kaip tik jas akcentuoti ir ginti. Vienu ar kitu atveju siekiama naudos, pirmasis atvejis naudingas vartotojams, kurie be didelių kliūčių gali pasiekti savo mėgstamą muziką (pvz.: tokių puslapių kaip Torrent.lt ar Linkomanija

¹¹⁴ Matulevičienė N., *Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga ir kova su piratavimu*. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos seminaras. V.: Spauda, 1997. p. 9-10

atsiradimas), antrasis atvejis naudingas muzikos kūrinių autoriams (pvz.: NATA įsteigimas, iTunes atsiradimas Lietuvoje).

Dideliu mastu muzikos autorių teises pažeidžia ir institucijos, su kuriomis susiduriama kiekvieną dieną, tai barai, kavinės, viešbučiai, restoranai ar parduotuvės visoje Lietuvoje komercijos tikslams be licencijų naudodamos foninę muziką. Tyrimo dalyje duoti pavyzdžiai („Maxima“, „Norfa“) ar kitos įstaigos, teigia, kad nenaudoja LATGA-A repertuaro, kitos tiesiog naudodamos šį repertuarą paprasčiausiai apie tai nepraneša, arba įvairiausiais būdais bando apeiti autorinio atlyginimo sumokėjimą. Tokioms įstaigoms ne tik paprastu, bet ir teisiniu keliu bandoma įrodyti, kad autorių kūryba, kaip teigia poetas Petras Palilionis „ne oras, ne saulės šviesa, ne lietaus ar vėjo gūsiai (už kuriuos dar nereikia mokėti), o intelektualios veiklos produktas, neretai – vienintelis kūrėjo maitintojas“.¹¹⁵ Tačiau dažnai atsitinka taip, kad administracinės bylos dėl autorių teisių pažeidimų maitinimosi įstaigose yra atidedamos arba nutraukiamos dėl tariamo mažareikšmiškumo, arba šios įmonės neretai eina į teismus, bylinėjasi, o sulaukusios mažos baudos, toliau naudoja nelegalią muziką.

Dar viena akivaizdi problema, paminėta tiek teorinėje, tiek analitinėje šio darbo dalyje, yra valstybės politikos dėmesio trūkumas su autorių teisėmis susijusioms problemoms spręsti. Autorių teisių pažeidėjai neretai sulaukia ir žiniasklaidos teigiamo dėmesio, ir netgi politinio užtarimo, nes nuolat svarstoma ir siūloma peržiūrėti Civilinį kodeksą, pakoreguoti autorių teisių įstatymus, o šių įstatymų saugotojai netgi sulyginami su apsukriais verslininkais.¹¹⁶

Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos studijoje apie autorių teisių ir gretutinių teisių administravimą (Collective administration of Copyright and neighbours rights) yra iškeliamas dar vienas problema, nagrinėta šiame darbe bei būdinga daugeliui pasaulio šalių, o taip pat ir Lietuvai – muzikos kūrinių atgaminimas asmeniniais tikslais.¹¹⁷ Kaip parodė šiame darbe atlikti tyrimai, daugelis muzikos vartotojų naudoja garso įrašų

¹¹⁵ *Cit. op.* 6, p. 11

¹¹⁶ *Cit. op.* 6, p. 10

¹¹⁷ *Collective administration of Copyright and neighbours rights*, WIPO PUBLICATION, Geneva, 1990.

atgaminimą asmeniniais tikslais (*home taping*)¹¹⁸ ir tai daro didelę žalą teisėtiems autorių interesams. Nuostolius patiria ne tik autoriai, bet ir garso įrašų leidėjai, prodiuseriai, fonogramų gamintojai bei atlikėjai.

Reikėtų atkreipti dėmesį, kad autorinis atlyginimas už teisę platinti muzikos kūrinius, parduoti, nuomoti ir panašiai, priklauso nuo kiekio (pardavimo, išnuomavimo ir t.t.) ir yra apskaičiuojamas atlyginimas procentais nuo sumos, gautos už teisėtą kūrinių platinimą. Nors atgaminimas asmeniniais tikslais ir neprilygsta tai žalai, kurią autorių teisių turėtojai patiria dėl nelegalios produkcijos platinimo, tačiau šia problemą taip pat reikia spręsti. Šios ir kitos problemos galimi sprendimo būdai yra plačiau aptarti kitame šio darbo skyriuje „Kiekybinio ir kokybinio tyrimų iškeltų problemų sprendimo būdai“, remiantis tiek atliktais tyrimais ir jų rezultatais, bei gilinantis į užsienio šalių praktiką.

Taip pat aktuali darbe iškelta problema – dvi asociacijos, administruojančios muzikos autorių kūrinių teises Lietuvoje: LATGA-A ir NATA. Nors ši tema visai nauja, nes NATA įsikūrė tik šiais 2012 metais, tačiau yra aktuali ir svarstyti. Kyla klausimas ar Lietuvai reikia dviejų asociacijų atliekančių tą pačią funkciją, tiek vienos tiek kitos asociacijos tikslas yra tinkamai atstovauti autorius, ginti jų teises ir skaidriai paskirstyti autorinį atlyginimą. Pasak socialinių mokslų daktarės Liudmilos Balsevič „įstatymuose labai menkai nagrinėjamas klausimas, kiek kolektyvinio administravimo organizacijų gali atstovauti toms pačioms teisėms, priklausančioms tai pačiai teisių turėtojų kategorijai“.¹¹⁹

Kai kuriose užsienio valstybėse su stabiliai ir senai susiklosčiusia intelektinės nuosavybės teisių apsaugos sistema yra atskiros organizacijos, kurios įsteigtos nagrinėti skirtingų sričių teises arba ginti skirtingų kategorijų teisių turėtojų interesus: „tai gali būti organizacija, administruojanti vienos rūšies teises ir ginanti įvairių kategorijų teisių turėtojų interesus, arba organizacija, vienu metu administruojanti autorių teises ir gretutines teises“.¹²⁰ Tuo tarpu valstybėse su neseniai susidariusia autorių teisių, ypač gretutinių teisių, sistema kuriamos kelios konkuruojančios asociacijos, kurios turėtų atstovauti toms pačioms teisėms ir tos pačios kategorijos teisių turėtojams, taip neseniai atsitiko ir Lietuvoje, šiuo metu yra

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ *Cit.op.* 6, p. 36

¹²⁰ *Cit.op.* 6, p. 35

LATGA-A administruojanti ne tik muzikos autorių, bet ir literatūros, dramos, audiovizualinių ir vizualinių kūrinių autorių teises, o naujai įsikūrusi NATA siekia administruoti tik muzikos kūrinių autorių teises, būtent ši sritis ir susikerta.

Su iš to išskylančia problema visų pirma susiduria kūrinių naudotojai, jeigu šalyje veikia kelios autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos asociacijos, kurių kiekviena vienija tik dalį teisių turėtojų, naudotojui tampa neaišku ar su visomis asociacijomis reikia sudaryti licencines sutartis. Kūrinių autoriams taip pat gali kilti sunkumu pasirenkant asociaciją, ypač jei asociacijų patirtis raiškiai skiriasi, o kiekviena iš jų stengiasi pritraukti kuo daugiau autorių. Be abejo, kuo didesnė asociacija, tuo didesniai skaičiai narių ji atstovauja, tuo lengviau jai lygiomis teisėmis susitarti ir derėtis dėl licencinės sutarties sąlygų ir atvirkščiai – kuo mažesnė asociacija, tuo lengviau naudotojas diktuoja savo sąlygas.

Kolektyvinio administravimo asociacijai yra reikalingos ne tik teisinės prielaidos, bet ir nemažos lėšos, ypač pradžioje ar steigimosi etapu. Nors Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų Europos Sąjungos valstybių, įstatymais neribojamas kolektyvinio teisių administravimo asociacijų kiekis, tačiau jų tarpusavio bendradarbiavimas yra būtinas, o susivienijimas bendrai veiklai netgi naudingas. Visų pirma dėl to, kad tokio pobūdžio asociacijos nesiekia komercinių tikslų, o turi derinti teisių naudotojų ir turėtojų interesus, tokie tikslai neatitinka asociacijų konkurencijos nuostatos ir jų gausos, be to su tuo glaudžiai susijęs ir autorinio atlyginimo mokėjimas visiems teisių turėtojams.

3.1. Kiekybinio ir kokybinio tyrimų iškeltų problemų galimi sprendimo būdai

Šio darbo ankstesniame skyriuje aptartų problemų sprendimo būdai yra gana sudėtingi ir reikalaujantys ne tik laiko, bet ir patirties, bei daugelio institucijų susitelkimo vieningam tikslui – teisingam autorių teisių ir gretutinių teisių gynimui. Visų pirma turi būti vykdoma kryptinga valstybės politika intelektinės nuosavybės teisių gynimo srityje. Nors „autorių teisių ir gretutinių teisių, kaip ir bet kurių kitų civilinių teisių, gynimas pirmiausia yra privačių asmenų – šių teisių turėtojų – reikalas, kadangi teisių pažeidimu visų pirma

pakenkiama jų teisėtiems interesams“¹²¹, tačiau kovojimas su šių teisių pažeidimais bei šių teisių gynimas netūrėtų būti laikomas vien tik privačiu reikalu, bet ir visos visuomenės aktualia problema, kadangi autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimais pažeidžiamas ir viešasis interesas. Tai kenkia valstybės ekonomikos plėtrai: „daro neigiamą įtaką mokesčių sistemai bei legalaus darbo rinkai, iškreipia konkurenciją, trukdo technologijų inovacijų raidai“.¹²²

Kiekvienas muzikos kūrinių vartotojas privalo suvokti, kad pažeidus autorių teises yra pažeidžiama žmogaus teisė į dvasinių ir materialių interesų atsirandančių ryšių su meno kūrinių sukūrimu, tai pat pažeidžiama konstitucinė teisė į nuosavybę. Dėl to visuomenė privalo būti informuota ne tik kas yra autorių teisės, bet ir kaip jas ginti, kokios yra prevencinės priemonės. Visi šie uždaviniai keliami valstybei, jos politika turėtų reikštis keliomis kryptimis:

- efektyvaus teisių gynimo mechanizmo sukūrimas ir jo tobulinimas (valstybės įstatymų leidžiamosios valdžios funkcija);
- tinkamo ir efektyvaus teisių gynimo būdų ir priemonių taikymo užtikrinimas (valstybės teisminės valdžios funkcija);
- valstybės teisėsaugos institucijų bei vykdomosios valdžios institucijų bendradarbiavimas kovojant su teisių pažeidėjais bei stiprinant pažeidimų prevenciją (valstybės vykdomosios valdžios funkcija);
- visuomenės švietimo vykdymas (valstybės vykdomosios valdžios, visuomeninių organizacijų ir švietimo įstaigų funkcija).¹²³

Prie svarbiausiųjų uždavinių derėtų išskirti švietimo ir bendradarbiavimo vykdymą. Tokios asociacijos kaip NATA ir LATGA-A, turėtų iškelti sau tikslingo bendradarbiavimo uždavinius, o žiniasklaida ir kitos visuomenės informavimo priemonės, turėtų užtikrinti tikslingą būdą informuoti visuomenę apie autorių teisių ir gretutinių teisių svarbą, autorinio atlyginimo surinkimo aspektus. Kiekvienam muzikos kūrinių naudotojui svarbu ir įdomu

¹²¹ Tarptautinė mokslinė konferencija. Pranešimų rinkinys. *Autorių teisės, į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos*. 2004. Vilnius. p.111

¹²² 2003 m. sausio 30 d. pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl intelektualinės nuosavybės teisių gynimo priemonių ir proceso projekto aiškinamasis raštas. COM, 2003. p.46

¹²³ *Cit.op.* 121, p. 110-112.

suvokti bei žinoti, kaip, kiek ir kodėl jis turi mokėti už tam tikrą muzikos kūrinį, kam tie pinigai atitenka, kodėl autoriams naudinga būti asociacijos nariais, bei kodėl asociacijų veikla negali būti nei konkurencinga, nei monopolinė, nei siekianti pelno.

Tai pat ginant autorių teises ir užtikrinant teisingą autorinio atlyginimo pasiskirstymą, būtina imtis atitinkamų apsaugos priemonių. Svarbu drausti asmenims atlikti pagal įstatymą saugomų teisių pažeidimą, drausti teikti kompiuterių tinklais paslaugas tretiesiems asmenims, kurie šiomis paslaugomis naudojasi pažeisdami pagal įstatymą saugomas teises. Uždrausti patekti į apyvartą arba išimti iš apyvartos muzikos kūrinių kopijas, saugomas pagal įstatymus, jeigu įtariama, kad tai pažeidžia autorių teises ir gretutines teises. Imantis tokių veiksmų svarbu užtikrinti, kad vartotojai turėtų galimybę gauti muzikos kūrinius ir teisėtais būdais.

Kalbant apie šiame darbe iškeltas problemas ir jų sprendimo būdus, taip pat verta paminėti ir teismų praktika autorių teisių srityje. „Teisė turi užtikrinti turtinius bei neturtinius interesus į kūrinį ar gretutinių teisių objektą išimtinai tam, kurio dėka jis atsirado.“¹²⁴ Lietuva, palyginti su kitomis užsienio šalimis, dar ne ilgai priklauso Berno sąjungai¹²⁵, todėl galimybės efektyvesnei autorių teisių apsaugai užtikrinti bei teismų praktikai plėtoti yra iš tikrųjų labai didelės. Tačiau Lietuvos teismų priimti sprendimai, ar tam tikrų bylų susijusių su autorių teisėmis ir autorinio atlyginimo paskirstymu, sprendimai kol kas neleidžia išskirti kūrinio svarbos sampratos, nesiekama novatoriškumo, dažnai tokios bylos vilkinamos, todėl autoriai nedrįsta pasitikėti teismais, o kūrinių naudotojai tuo naudojasi. Pavyzdžiui, tyrimuose pateikti „Maxima“ bei „Norfa“ prekybos centrų atvejai, bei daugelio kavinių, restoranų ar kitų maitinimosi įstaigų manipuliavimas nemokėti autorinio atlygimo, o vėliau kreiptis į teismus ir įrodinėti savo teisybę. Dažniausiai tokie teisybės įrodinėjimai remiasi ne įstatymu tvirtumu, o bandymu apeiti įstatymus. Ne retas kūrinių naudotojas (tiek pavienis, tiek organizacijos ar įstaigos) bandydami sumažinti savo išlaidų kaštus, naudojasi būtent netvirta autorių teisių apsaugos sistema.

¹²⁴ *Cit.op.* 121, p. 85

¹²⁵ 1886 m. rugsėjo 9 d. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos; Žin., 1995, Nr. 40-988. Prie Konvencijos prisijungta 1994 m. liepos 29 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu.

Tokie duomenys gauti atlikus kokybinį ir kiekybinį tyrimus. Sprendimo būdai nėra lengvi, tačiau žvelgiant į teigiamą užsienio patirtį ir praktiką, ypatingai tokių šalių kaip Danija ar Prancūzija, kurių asociacijos plačiau aptartos šio darbo 2.1.3. skyriuje „Autorinio atlyginimo pasiskirstymo ypatumai užsienyje“, bei tobulinant technologijas ir atsirandant naujiems autorių teisių apsaugos būdams, bei skatinant kiekvieną vartotoją atkreipti dėmesį į autorių teisių svarbą, galima žengti didelius žingsnius. Dažnai girdimas pasakymas „Pradėk nuo savęs“ šioje situacijoje ypač tinkamas. Nes kiekvienam muzikos kūrinių vartotojui, nesvarbu ar tai būtų įmonė, ar organizacija ar individualus asmuo, supratus, kad už muzikos kūrinius reikia atsilyginti lygiai taip pat, kaip už kitas perkamas prekes ar daiktus, galimas didesnis poslinkis tiek valstybės politikoje, tiek asociacijų veikloje, tiek pačių autorių kūryboje.

II. Išvados

Šiame darbe yra pateikiama muzikos autorių kūrinių administravimo ypatybės Lietuvoje bei autorių teisių apsaugos teorija ir jos analizė akcentuojant autorinio atlyginimo pasiskirstymą. Kalbama tiek apie bendrą situaciją pasaulyje tiek apie esamą situaciją Lietuvoje. Aptarti autorių teisių apsaugos modeliai, bei juos užtikrinančios institucinės ir įstatyminės sistemos. Galima daryti išvada, kad yra nemažai šalių, tokių kaip Danija, Prancūzija, Belgija ar Jungtinės Amerikos Valstijos, kurios labai veiksmingai sprendžia su autorių teisėmis bei autoriniu atlyginimu iškilusias problemas, šios valstybės yra išvysčiusios ir suformavusios tikslią įstatyminę bazę, o jose veikiančios autorius ir autorių teises atstovaujančios agentūros yra sukaupusios milžinišką patirtį, ko, deja, dar negalima pasakyti apie Lietuvą, tačiau lemtingi žingsniai tobulėjimo link yra žengti.

Lietuvoje jau nemažai pasiekta tobulinant intelektinės nuosavybės apsaugą ir autorinio atlyginimo paskirstymą, tačiau žvelgiant į užsienio valstybes, kur yra sukurta moderni norminė bazė ir teisių įgyvendinimo sistema, yra iš ko pasimokyti. Ypatingai svarbu, kad Lietuvoje ratifikuotos pagrindinės tarptautinės konvencijos ir sutartys, reglamentuojančios autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą, tačiau dar svarbiau daugiau dėmesio skirti mokymui ir visuomenės švietimui, nes kaip rodo šiame darbe atliktų tyrimų duomenis, visuomenė nepilnai supranta autorių teisių ir gretutinių teisių svarbą, jų saugojimą ir kiekvieno muzikos kūrinių vartotojo įtaką tu teisių tinkamai apsaugai, bei skaidriam autorinio atlyginimo pasiskirstymui.

Lietuvoje, kalbant apie autorių teises, jų apsauga ir administravimą tikrai yra kur tobulėti ir yra iš kur pasisemti patirties. Tai įrodo ir šiame darbe aptartas ir išnagrinėtas autorinio atlyginimo pasiskirstymas. Galima daryti išvada, kad Lietuvoje skiriamas nepakankamas dėmesys skaidriam autorinio atlyginimo paskirstymui, surinkimui ar tarifų nustatymui, taip pat nepakankamas dėmesys legaliam muzikos naudojimui bei informacijos sklaidai apie autorines teises. Iš aptartos bendros situacijos ir atliktų tyrimų Lietuvoje matyti, kad mes dar neturime palankiai išsivysčiusios sistemos, o autorius atstovaujančios agentūros dažnai susiduria su autorių teisių įstatymo, pačios asociacijų sistemos bei įstatų susikirtimu ar neatitikimu. O taip pat Lietuvoje vienam gyventojui tenkantis autorinis atlyginimas yra

neadekvačiai mažas, lyginant su kitomis valstybėmis, to pasekmės gali būti ne tik mažas surenkamo atlyginimo kiekis, bet ir didelės autorius atstovaujančios asociacijos administracinės išlaidos.

Atlikti kokybinis ir kiekybinis tyrimai parodo, kad nelegalus muzikos naudojimas Lietuvoje taip pat yra smarkiai išplitęs, galima būtų išvardinti kelias priežastis ir iš to kylančias išvadas:

- nepakanka informacijos su autorinėmis teisėmis susijusiais klausimais
- didelė interneto sklaida ir augantys poreikiai neatitinka legalios muzikos pasiūlos
- finansiniai klausimai (legali muzika yra brangi, nelegali muzika – pigi ir/ar nemokama)
- laiko klausimai (legalią muziką įsigyti užtrunkama ilgiau, negu parsisiuntimas nelegalios muzikos)
- pačių autorių pasyvumas, dažnai nesirūpinama autorinėmis teisėmis, leidžiama, kad kūriniai laisvai būtų pasiekiami nelegaliomis priemonėmis
- nepakankamas atitinkamų institucijų dėmesys ir griežtesnių priemonių netaikymas

Taip pat remiantis teorijos ir tyrimų duomenimis, galima teigti, kad situacija turėtų greitai keistis. Kuriasi naujos iniciatyvos, iš jų verta paminėti asociaciją NATA, įkurtą pačių autorių jėgomis, dėl to turėtų būti užtikrintas didesnis dėmesys skaidresniam autorinio atlyginimo pasiskirstymui, toks reikšmingas posūkis, verčia kalbėti apie opias problemas. Galbūt staigiai neatsiras paprastesnio bei kokybiškesnis autorinio atlyginimo pasiskirstymo, tačiau būtent patys autoriai turi rodyti iniciatyvą autorių teisių tikslingam įgyvendinimui. Remiantis užsienio šalių patirtimi Lietuva yra per maža valstybė, kurioje galėtų veikti kelios asociacijos atstovaujančios muzikos kūrinių autorių teisių turėtojams, tačiau aktualios problemos iškėlimas į viešumą verčia tobulinti jau esančią sistemą LATGA-A'oje, taip pat atkreipia politikų ir visuomenės dėmesį. Tikėtina ir siektina, kad ateityje muzikos kūrinių autorių teises atstovautų viena asociacija ir ar tai būtų jau egzistuojanti, ar busima institucija,

svarbu, kad siektų vieno ir pagrindinio tikslo – tinkamai, skaidriai ir efektyviai atstovautų ir gintų autorių teises, bei užtikrintų kokybišką autorinio atlyginimo pasiskirstymo sistemą.

Visgi džiugina tai, kad yra daug norinčių naudoti legalią muziką, nes vartotojai nori ne tik geresnės kokybės kūrinių, bet ir prisidėti prie teisingo autorių teisių vykdymo ir autorinio atlyginimo surinkimo. Lemtingi žingsniai pasaulyje jau yra žengiami, dėmesys skiriamas ne tik nelegalių veiksmų sustabdymui ar uždraudimui, bet ir legalaus naudojimosi tobulinimui ir supaprastinimui. Lietuvoje taip pat stengiamasi tobulėti ir labai svarbu, kad kiekvienas muzikos vartotojas pradėtų būtent nuo savęs. Apklausos rezultatai yra pozityvūs, nes respondentai norėtų prisidėti prie geresnių sąlygų kūrėjams, jei tik būtų tam palankios aplinkybės. Galima teigti, kad didelė dalis muzikos kūrinių naudotojų gerbia autorystę, tačiau trūksta stabilios teisinės sistemos, kuri užtikrintų ne tik nelegalios muzikos vartojimo išnykimą, bet ir įvairių įstaigų manipuliaciją autorinėmis teisėmis ir bandymus apeiti įstatymus.

Darbe aptarta teorija ir tyrimai rodo, kad muzikos kūrinių apsaugos lygis, tiesiogiai lemia autorių kūrybos stimulą bei intelektinės kūrybos rezultatus. Daugelio autorių pagrindinis pragyvenimo šaltinis yra autorinis atlyginimas, tad kūrybinės veiklos rezultatų apsauga yra neabejotinai reikšminga šalies kūrybiškumo ir išradingumo skatinimui. Įgyvendinant autorių teisių apsaugą labai svarbus šiame darbe aptartų atsakingų institucijų, taip pat įvairių teisių turėtojų asociacijų bendradarbiavimas. Kultūros ministerija yra atsakinga už tokio bendradarbiavimo skatinimą, o šiuo metu Lietuvoje atsiradusi konkurencija tarp asociacijų, privalo keistis į glaudaus tarpusavio ryšio atsiradimą.

Lietuvoje atsižvelgus į Europos Sąjungos ir kitų šiame darbe paminėtų valstybių patirtį teisių gynimo srityje ir įgyvendinat aptartas įstatymines sistemas bei sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, Lietuvos įstatymuose patobulintos autorių teisių ir gretutinių teisių gynimo normos (2003m.).¹²⁶ Tačiau daug lemtingų veiksmų ir žingsnių dar nėra padaryta. Autoriai turėtų prisidėti, ne tik prie autorių teisių gynimo, bet ir prie jų administravimo (pavyzdžiui Danijoje 99% kūrinių yra užregistruojami pačių autorių, pažangios internetinės sistemos pagalba), tai sumažintų ne tik dideles Lietuvoje asociacijų

¹²⁶ *Cit. op. 6*

administravimo išlaidas (pavyzdžiui, dvigubai didesnes, negu Danijoje), bet ir palengvintų asociacijų darbą. Autoriai taip pat turėtų suprasti, kad asociacija gyvuoja, dėka jų kūrybos ir glaudus bendradarbiavimas tiesiog būtinas.

Kaip yra pasakęs žymus dainininkas ir dainų autorius Elvis Costello „Rašymas apie muziką yra kaip šokimas apie architektūrą; tai tikrai kvailas dalykas norėti tą daryti“¹²⁷. Tačiau rašymas apie muzikos autorių kūrinių administravimą, autorių teisių apsaugą, bei autorinio atlyginimo pasiskirstymą, remiantis tyrimų duomenimis yra tiesiog būtinas, nes kitaip nėra daug būdų informuoti visuomenę ką ir kaip reikia ir galima naudoti, kodėl muzika turi būti apsaugota bei kodėl autorių teisės yra tokios svarbios.

¹²⁷Timothy White. A Man out of Time Beats the Clock. Musician magazine No. 60 (October 1983), p. 52.

III. Lentelių ir paveikslėlių sąrašas

1 Lentelė: **Autorinio atlyginimo procentinis pasiskirstymas muzikos kūrinio autoriams.**

Lentelė sudaryta pagal: LATGA-A e-portalas nariams, iš asmeninių duomenų.

2 Lentelė: **Muzikos kūriniai naudojami prekybos centruose ir parduotuvėse sukurti muzikinį foną (naudojami muzikos kūrinių garso įrašai, radijo ir televizijos transliacijos).**

3 Lentelė: **LATGA-A atstovaujami autoriai**

4 Lentelė: **Koncertai ir pramoginiai renginiai be įėjimo mokesčio**

5 Lentelė: **Muzikos kūriniai naudojami tik muzikiniam fonui sukurti, kai kūriniai nėra pasilinksminimo ir/ar šokiams skirtos muzikos dalis (naudojami muzikos kūrinių garso įrašai, radijo ir televizijos transliacijos, atliekami gyvai).**

6 Lentelė: **Autorinio atlyginimo surinkimas ir atskaitymai administravimo sąnaudoms padengti 2011 m.** Lentelė pagal: Finansų skyriaus pateiktą ataskaitą, *LATGA-A pajamos ir sąnaudos 2011 01 01 – 2011 12 31*

7 Lentelė: **Autorinio atlyginimo surinkimo palyginimas pagal kategorijas (lt) 2010 - 2011 m.** Lentelė pagal: Finansų skyriaus pateiktą ataskaitą, *LATGA-A pajamos ir sąnaudos 2011 01 01 – 2011 12 31*

8 Lentelė: **LATGA-A Pajamų ir sąnaudų ataskaita 2004-2008m.** Lentelė pagal 2008 metų LATGA-A metinę ataskaitą.

1 pav. **Autorinio atlyginimo surinkimo palyginimas.** Diagrama pagal: 2011m. LATGA-A finansinė veiklos ataskaita.

2 pav. **Autorinio atlyginimo, sumokėto radijo, televizijos transliuotojų ir kabelinės TV operatorių, paskirstymas.**

3 pav. **KODA administracinės išlaidos 2001-2010 metais.**

4 pav. **KODA autorinio atlyginimo pasiskirstymas 2009-2010 metais (atlikimo teisės).**

5 pav. **Autorinio atlyginimo surinkimas SACEM, mln EUR ir %, pasikeitimas nuo 2009 iki 2010 metų** (Television broadcast– Televizijos transliacija; Radio broadcast – Radijo transliacija; Live events – Gyvas atlikimas; Film theaters – Kino teatrai; Background music/public premises – Foninė muzika/viešosios įstaigos; Recorded media- muzikos įrašai; Online and mobile – Internetas ir mobilusis ryšys; Private Copy – Asmeninis naudojimas; Foreign CMOs – Autorinis atlyginimas surinktas iš užsienio kolektyvinio administravimo asociacijų).

6 pav. **Autorinio atlyginimo pasiskirstymas pagal sektorius SACEM nuo 1995m.** (Recorded media- muzikos įrašai; Television and cable broadcast- France – Televizijos ir kabelinės televizijos transliacija Prancūzijoje; Rights from foreign CMOs – Autorinis atlyginimas surinktas iš užsienio kolektyvinio administravimo asociacijų; Business users/public premises – Verslo vartotojai/viešos įstaigos; Radio broadcast – Radijo transliacija; Live music – Gyvas atlikimas; Private Copy – Asmeninis naudojimas; Film theaters – Kino teatrai).

7 pav. **Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai.** Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 2 anketos klausimą: **Kokia muziką Jums labiausiai patinka?**

8 pav. **Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai.** Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 3 anketos klausimą: **Kur dažniausiai klausotės muzikos?**

9 pav. **Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai.** Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 4 anketos klausimą: **Kaip ir kur dažniausiai įsigyjate muzikos?**

10 pav. **Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai.** Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 5 anketos klausimą: **Ar dažnai tenka įsigyti muzikos nelegaliai? (įvertinkite balais, nuo 1- jei labai retai, iki 10 - jei labai dažnai).**

11 pav. **Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai.** Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 6 anketos klausimą: **Ar žinote šias institucijas ir jų veiklą? (pažymėkite tas, apie kurias kažką žinote).**

12 pav. **Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai.** Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 8 anketos klausimą: **Ar už kūrinių naudojimą viešose vietose reikia mokėti?**

13 pav. **Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai.** Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 9 anketos klausimą: **Pažymėkite kurios įstaigos ar asmenys, Jūsų manymu, už viešai skambančią muziką turi susimokėti mokesčius? (daug galimų variantų).**

14 pav. **Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai.** Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 10 anketos klausimą: **Kas, Jūsų manymu, gauna pinigų iš sumokėtų mokesčių už muzikos kūrinių panaudojimą? (daug galimų variantų).**

15 pav. **Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai.** Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 11 anketos klausimą: **Ką simbolizuoja šis paveikslėlis? (daug galimų variantų).**

16 pav. **Kiekybinio tyrimo apklausos rezultatai.** Diagrama sudaryta pagal atsakymus į 12 anketos klausimą: **Jeigu Jums labai patinka muzikos kūrinys ir norite jo pasiklausyti, ką darote? (sugrupuokite veiksmus nuo dažniausio(1) iki rečiausio).**

IV. Santrumpų sąrašas

1. LATGA-A - Lietuvos Autorių Teisių Gynimo Asociacijos Agentūra.
2. NATA - Muzikos autorių teisių asociacija.
3. ES PHARE – „pagrindinis finansinio ir techninio Europos Sąjungos bendradarbiavimo su Vidurio ir Rytų Europos valstybėmis (VRE) instrumentas, 1989 m. įsteigta programa ūkio reformoms ir pereinamojo laikotarpio procesams Lenkijoje ir Vengrijoje remti (iš čia ir kilęs programos pavadinimas - angliškai "Poland and Hungary Aid for Restructuring the Economy", trumpai PHARE). PHARE programa pamažu buvo išplėsta į kitas regiono šalis. Nuo 1991 metų ES finansinė parama per PHARE programą buvo pradėta teikti ir Lietuvai. PHARE programa Lietuvoje buvo įgyvendinama iki 2004 metų.“¹²⁸
4. AGATA - Lietuvos gretutinių teisių asociacija.
5. AVAKA - Lietuvos audiovizualinių kūrinių autorių asociacija.
6. AGICOA Europe (Baltic) - užsienio prodiuserių ir audiovizualinių kūrinių autorių asociacija.
7. NCB Lietuva - Danijos asociacijos NCB filialas.
8. PPO sutartis – Pasaulio prekybos organizacijos sutartis.
9. PINO Autorių teisių sutartis - Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis.
10. PINO Atlikimų ir fonogramų sutartis - Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos atlikimų ir fonogramų sutartis.
11. SESAC – muzikos autorių ir leidėjų asociacija Amerikoje.
12. LANVA - Lietuvos Antipiratinės Veiklos Asociacija.
13. PSD - Privalomojo sveikatos draudimo mokestis.
14. SCAPR - Atlikėjų teisių administravimo organizacijų taryba (The Societies' Council for the Collective Management of Performers' Rights).
15. LRT ar LRT2 – Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija (televizijos kanalų pavadinimai).

¹²⁸ Centrinė projektų valdymo agentūra. *PHARE programa*. [žiūrėta 2012 m. gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą. < <http://www.cpva.lt/phare-programa/> >

16. PRS - Autorių teisių asociacija Jungtinėje Karalystėje (Performing Right Society is the United Kingdom association of composers, songwriters and music publishers).¹²⁹
17. VŠĮ - Viešoji įstaiga.
18. iTunes – Internetinė muzikos parduotuvė.
19. SABAM - Belgijos autorių, kompozitorių ir leidėjų bendrija.
20. KODA - Danijos kompozitorių asociacija.
21. SACD – Prancūzijos dramaturgų ir kompozitorių bendrija.
22. SPEDIDAM – Prancūzijos artistų atlikėjų teisių bendrija.
23. SACEM – Prancūzijos autorių, kompozitorių ir muzikos leidėjų bendrija.

¹²⁹ *Performing Right Society* is the United Kingdom association of composers, songwriters and music publishers PRS. [žiūrėta 2012 m. gegužės 28 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.prsformusic.com/Pages/default.aspx> >

V. Literatūros ir šaltinių sąrašas

1. 1886 m. rugsėjo 9 d. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos; Žin., 1995, Nr. 40-988. Prie Konvencijos prisijungta 1994 m. liepos 29 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu.
2. 2003 m. sausio 30 d. pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonių ir proceso projekto aiškinamasis raštas. COM, 2003.
3. 2010 SACEM annual report. *Strategy Investments and international competitiveness*. Society of Authors, Composers and Music Publishers. 2010.
4. *Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga informacinėje visuomenėje*. Išleista ES PHARE programos lėšomis. Projekto „Autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos sistemos stiprinimas“ koordinatorė – Lietuvos Respublikos ministerija. Konsultavo teisininkė Nijolė Matulevičienė. Vilnius, 2001.
5. Berno konvencija. *Dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos*. Priimta 1886 m. rugsėjo 9 d., papildyta 1896 m. gegužės 4 d. Paryžiuje, peržiūrėta 1908 m. lapkričio 13 d. Berlyne, papildyta 1914 m. kovo 20 d. Berne, peržiūrėta 1928 m. birželio 2 d. Romoje, 1948 m. birželio 26 d. Briuselyje, 1967 m. liepos 14 d. Stokholme ir 1971 m. liepos 24 d. Paryžiuje ir pataisyta 1979 m. rugsėjo 28 d.
6. *Collective administration of Copyright and neighbours rights*, WIPO PUBLICATION, Geneva, 1990.
7. Duomenys iš NATA visuotinio narių susirinkimo, įvykusio balandžio 18 d.
8. Herndon M., McLeod N., *Music as Culture*, MRI press, published by Norwood Editions, Darby, 1990

9. *International convention for the protection of performers, producers of phonograms and broadcasting organizations; Tarptautinė Romos konvencija dėl atlikėjų, fonogramų gamintojų ir transliuojančiųjų organizacijų apsaugos*, 1961, Įsigaliojo 1999.07.22, "VŽ" - 1999 Nr.11
10. LATGA-A AUTORINIO ATLYGINIMO UŽ VIEŠĄ MUZIKOS KŪRINIŲ ATLIKIMĄ TARIFAI, PATVIRTINTA 2006 m. kovo 9 d. LATGA-A Konferencijoje, 2010 m. kovo 3 d. nauja redakcija, pakeitimai ir papildymai 2011 m. balandžio 5 d. LATGA-A Konferencijoje, LATGA-A prezidentas Valentinas Sventickas
11. Lietuva. Įstatymai. *Lietuvos Respublikos Autorių Teisių ir Gretutinių Teisių Įstatymas (su pakeitimais ir papildymais 2000 ir 2003 metais)*. Vilnius: Rekona, 1999.
12. Matulevičienė N., *Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga ir kova su piratavimu*. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (WIPO) ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos seminaras. V.: Spauda, 1997.
13. Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos autorių teisių sutartis. *Autorių teisių apsaugos taikymo sritis*. Ženeva, 1996 m.
14. Policy and Guideliness. SCAPR , 1996, October. (SCAPR - (The Societies' Council for the Collective Management of Performers' Rights).
15. Richard Schulenberg. *Legal aspects of the music industry: an insider's view of the legal and practical aspects of the music business*. New York: Billboard Books, 2005.
16. Richard Stim. *Music law: how to run your band's business*. Berkeley, California: Nolo, 2006.

17. Serija: *Intelektinė nuosavybė verslui*, numeris: 4. Kūrybinė išraiška, Įvadas į autorių ir gretutines teises smulkioms ir vidutinėms įmonėms. PINO leidinių serija „Intelektinė nuosavybė verslui“. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2011.
18. Straipsnių rinkinys. *Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: ar lengva būti kūrėju Lietuvoje*. Išleista ES PHARE programos lėšomis. Projekto „Autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos sistemos stiprinimas“ koordinatorė – Lietuvos Respublikos ministerija. Vilnius, 2001
19. Tarptautinė mokslinė konferencija. Pranešimų rinkinys. *Autorių teisės, į literatūros, mokslo ir meno kūrinis: aktualijos ir perspektyvos*. 2004. Vilnius.
20. Timothy White. A Man out of Time Beats the Clock. Musician magazine No. 60 (October 1983)
21. Vansevičius Stasys. *Autoriaus teisė pagal Lietuvoje galiojusius carinės Rusijos civilinius įstatymus*. VU mokslo darbai TEISĖ. ISSN 1392-1274. Straipsnio santrauka.
22. Vileita, A. *Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000
23. Žin., 1996, Nr. 32-786
24. Žukienė J., *Tarpukario Lietuvos muzikinė kultūra*. LMTA
25. 2011m. LATGA-A finansinė veiklos ataskaita [žiūrėta 2012m. gegužės 1d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.latga.lt/files/2011-m-LATGA-A-finansine-veiklos-ataskaita.pdf>>
26. Apie gaunančiųjų autorių atlyginimą privalomąjį sveikatos draudimą [žiūrėta 2012 m. kovo 29d.] Prieiga per internetą: < <http://www.vlk.lt/vlk/lt/?page=info&id=213> >

27. *Atmintinė muzikos kūrinių naudotojams* [žiūrėta 2012 m. balandžio 27 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.latga.lt/files/Atmintine-muzikos-kuriniu-naudotojui.pdf>>
28. Aurelijus Butnorius, „iTunes“ *Lietuvoje: svajonės laukimas malonesnis nei jos išsipildymas?*. [žiūrėta 2012 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://sharkeen.lt/2011/09/30/itunes-lietuvoje-svajones-laukimas-malonesnis-nei-jos-issipildymas/>>
29. Autorių teisė [žiūrėta 2012 m. sausio 26 d.] Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Autori%C5%B3_teis%C4%97>
30. AVAKA, Audovizualinių kūrinių autorių teisių asociacija [žiūrėta 2012 m. sausio 17 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.avaka.lt/>>
31. BSA, Programinės įrangos gamintojų ir platintojų susivienijimas [žiūrėta 2012 m. balandžio 20 d.] Prieiga per internetą: <http://www.bsa.org/country.aspx?sc_lang=lt>
32. Centrinė projektų valdymo agentūra. *PHARE programa*. [žiūrėta 2012 m. gegužės 25 d.]. Prieiga per internetą. <<http://www.cpva.lt/phare-programa/>>
33. delfi.lt, *Viešbučiams dabar geriau išmesti televizorius* [žiūrėta 2012 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://verslas.delfi.lt/Media/viesbuciams-dabar-geriau-ismesti-televizorius.d?id=55272507>>
34. IT ir technologijos, lrytas.lt, *Lietuvoje jau veikia „iTunes“*. [žiūrėta 2012 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/-13172821411316315980-lietuvoje-jau-veikia-itunes.htm>>
35. Karolina Paulonytė, „Nata“ *steigiamajame susirinkime dalyvavęs A.Chošnau: laikas susimastyti, kas vyksta LATGA'oje* [žiūrėta 2012 m. kovo 15 d.] Prieiga per internetą: <<http://pramogos.delfi.lt/music/nata-steigiamajame-susirinkime-dalyvaves-achosnau-laikas-susimastyti-kas-vyksta-latgaoje.d?id=55833763>>

36. KODA - a non-profit collective rights management society that administers Danish and international copyrights for music creators and publishers. [žiūrėta 2012 m. gegužės 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.koda.dk/eng/about-koda/>>
37. KODA annual report 2010. [žiūrėta 2012 m. gegužės 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.koda.dk/presse/webpub/annual-report-2010/?page=10>>
38. *LATGA-A Tarifai už muzikos kūrinių panaudojimą* [žiūrėta 2012 m. kovo 1d.] Prieiga per internetą: <<http://www.latga.lt/files/Muzikos-TARIFAI-aktualired.pdf>>
39. LATGA-A, Lietuvos autorių teisių gynimo asociacijos agentūra, *LATGA-A veikla*, [žiūrėta 2012 m. kovo 20 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.latga.lt/apie/veikla>>
40. Licencinė sutartis. Vikipedija laisvoji enciklopedija. [žiūrėta 2012 m. gegužės 16 d.]. Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Licencin%C4%97_sutartis>
41. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. *Autorių teisės ir jų apsauga* [žiūrėta 2012 m. kovo 3 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.lrkm.lt/>>
42. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. *Kultūros ministerijoje vykusiame seminare – diskusija „Kolektyvinis teisių administravimas Lietuvoje: patirtis ir ateities perspektyvos“*. [žiūrėta 2012 m. gegužės 13 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.lrkm.lt/go.php/lit/IMG/2848>>
43. Lietuvos Žinios. Eglė Kijauskienė. *Išvays įrangos pirkėjus į užsienį*. 2012. [žiūrėta 2012 m. gegužės 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lzinios.lt/Ekonomika/Verslas/Isvays-irangos-pirkejus-i-uzsieni>>
44. *Naktiniams ir muzikos klubams bei kazino skirta licencinė sutartis* [žiūrėta 2012 m. vasario 29 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.latga.lt/files/Tik%20susipazinimui%20RK%20klubai%20kazino%20fiksuo%20tas.pdf>>

45. NATA – Muzikos autorių teisių asociacija. Apie NATA. [žiūrėta 2012 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.asociacijanata.lt/apie-mus-2/> >
46. Nerijus Povilaitis, Už *piratavimą internete gresia rimtos baudos*. [žiūrėta 2012 m. balandžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/-12516203921250861680-u%C5%BE-piratavim%C4%85-internete-gresia-rimtos-baudos.htm> >
47. *Performing Right Society* is the United Kingdom association of composers, songwriters and music publishers PRS. [žiūrėta 2012 m. gegužės 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.prsformusic.com/Pages/default.aspx> >
48. SACD - A society of authors for the authors. [žiūrėta 2012 m. gegužės 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.sacd.fr/Overview.2123.0.html>>
49. SACEM - a private entity; a non-trading company [“société civile”] directed by authors, composers and publishers. [žiūrėta 2012 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.sacem.fr/cms/site/en/home/about-sacem/sacem_key_words >
50. SPEDIDAM – L’alliée d’une vie d’artiste. [žiūrėta 2012 m. gegužės 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.spedidam.fr/generation_spedidam.html >
51. Ubuntu mokomoji medžiaga, *Autorių teisės* [žiūrėta 2012 m. kovo 23d.] *Prieiga per internetą*: <<http://www.ubuntu.lt/docs/mokomoji-medziaga/pagrindines-savokos/autoriu-teises/autoriu-teises.html> >

VI. Priedai

Priedas Nr 1.

Giluminis interviu su LATGA-A muzikos kūrinių skyriaus vedėju Mariumi Kuzminu:

Gražina Guobužaitė (toliau G.G.): Visų pirma norėčiau pasiteirauti apie savo magistrinio darbo temos aktualumą. Man yra žinoma, kad pas jus yra saugomas ne vienas rašytas ir apsigintas bakalaurinis ar magistrinis darbas, kiek žinau buvo atlikti įvairūs tyrimai, imti interviu. Ar yra rašiusių darbus panašia tema, nagrinėjančia muzikos autorių kūrinių administravimą Lietuvoje, bei autorinio atlyginimo pasiskirstymą?

Marius Kuzminas (toliau M.K.): Taip, tikrai apie mūsų asociaciją yra rašytas ne vienas darbas, atlikta visokiausių tyrimų, tačiau, kiek man žinoma, dar nebuvo rašyta darbų būtent apie autorinio atlyginimo pasiskirstymą, tad galiu teigti, kad tema yra aktuali ir nauja.

G.G.: Kalbant apie autorinį atlyginimą, ar yra galimybės, ir jei taip, kokiose srityse atskirti akademinės ir populiariosios muzikos pajamų srautus, kad būtų galima juos palyginti?

M.K.: Deja, to padaryti tikrai nepavyktų, nes yra neįmanoma atskirti populiariosios muzikos autorinio atlyginimo pasiskirstymą nuo akademinės. Mes tokių duomenų neatrenkame, kiek iš kokios srities yra surenkama, nes paprasčiausiai tą ne tik sunku atskirti, bet kartais atsitinka taip, kad tas pats autorius kuria ir akademinę muziką ir populiariąją, taigi ir nėra ryškaus atskyrimo tarp šių stilių. Taip pat akademinę muziką Lietuvoje groja turbūt vienintelis radijas t.y. „Klasika“, na ir dar per televizijos LRT ar LRT2 kanalus galime jos išgirsti. Taip pat neseniai, berods, nuo praėjusių metų balandžio mėnesio konferencijoje buvo suvienodinti šių dviejų muzikos stilių tarifai, tai yra gaunamas honoraras už kūrinių priklauso nuo jo trukmės, kur ir kiek kartų skamba, bet nepriklauso nuo muzikos stiliaus. Tačiau tikrai galiu patvirtinti, kad iš užsienio didžiausi honorarai yra būtent už akademinę muziką.

G.G.: Tad ar būtų galima kažkaip atskirti autorinio atlyginimo pasiskirstymą pagal muzikos žanrus ar muzikos naudojimo sferas?

M.K.: Taigi kaip ir minėjau pagal muzikos žanrus ta padaryti būtų labai sudėtinga tiek techniškai tiek teoriškai. Bet pagal naudojimo sferas ar sritis mes ataskaitas darom nuolatos, suvedame statistiką tiek iš radijo, televizijos, koncertų, foninės muzikos ir pan. Pavyzdžiui, jeigu muzikos kūrinys yra panaudotas kaip vinjetė, tuomet honoraro paskirstymas yra kitoks, negu kai rodomas vaizdo klipas. Tarkim foninė muzika, kuri skamba kavinėse, restoranuose irgi turi savo tarifus.

G.G.: Iš kokių sričių surenkama daugiausiai ar mažiausiai autorinio atlyginimo, kur daugiausiai prarandama ar uždirbama?

M.K.: Pavyzdžiui, 2011 m. daugiausiai surinkta už foninę muziką, įdomus atvejis yra tarkim su viešbučiais, kambariuose stovi televizoriai, kurie transliuoja įvairius kanalus, tad kaip ir ne pats viešbutis naudoja tam tikrą muziką, bet tiesiog naudojami televizoriais. Tad be abejonės televizija užima labai svarbią vietą autorinio atlyginimo surinkimo grafikuose, toliau išskirčiau koncertus ir radiją. Radijas sumoka tam tikrą dalį nuo gaunamų reklamos pajamų, o tarkim kabelinė televizija nuo abonentinio mokesčio, dabar tai yra 0,29 ct už abonentą per mėnesį. Dėl praradimo sunkiau apibendrinti tokius duomenis ar juos nustatyti, bet tarkime iš interneto gaunamų pajamų LATGA-A neadministruoja, tai daro NCB, tačiau nuo šių metų mes turėtume perimti šią sritį. Tikrai niekam ne paslaptis, kad nelegalios muzikos naudojimas, parsisiuntimas ar platinimas yra viešai išplitęs. Nors jau tokios naujosios technologijos kaip „iTunes“ veržiasi į Lietuvą, tačiau mums dar yra kur tobulėti. Mes siekiame, kad autorinis atlyginimas būtų surenkamas kuo efektyviau ir, kad autoriai niekur neprarastų, tad kartais atliekame atrankinius tyrimus televizijoje, patikriname ar teisingai pateikta informaciją, tačiau Lietuvoje radijas yra netikrinamas.

G.G.: Pavyzdžiui, jei autorius nėra užsiregistravęs kaip LATGA-A narys, kas atsitinka su jam priklausančiu autoriniu atlyginimu?

M.K.: Visų pirma mes bandome surasti autorių, tuo labiau, jeigu gavome ataskaitą už ne vieną jo kūrinio panaudojimą. Jeigu su autoriumi nepavyksta susisiekti ar jis nenori tapti mūsų nariu ir pan., tada paprasčiausiai autorinis atlyginimas yra perskirstomas visiems autoriams tolygiai ar sumažinamos administracinės išlaidos.

G.G.: Ar galėtumėte įvardinti didžiausias pajamas generuojančias sritis bei pajamingumo kaitą besikeičiant naudotojams?

M.K.: Turiu pastebėti, kad pajamos nesikeičia taip greitai, kaip autorių skaičius. Kaip jau ir minėjau foninė muzika sudaro bene 30% viso surinkto atlyginimo, pradėjo augti radijo ir televizijos skaičiai.

Priedas Nr 2.

Giluminis interviu su muzikos autoriumi, atlikėju, prodiuseriu bei aktoriumi Andriumi Mamontovu:

Gražina Guobužaitė (toliau G.G.): Rašydama teorinę darbo dalį, nagrinėjau labai įdomią knygą – straipsnių rinkinį „Autorių teisių ir gretutinių teisių apsauga: ar lengva būti kūrėju Lietuvoje“. Taigi ir norėčiau paklausti ar lengva būti kūrėju Lietuvoje?

Andrius Mamontovas (toliau A.M.): Tai labai individualus dalykas, turbūt kiekvienam yra skirtingai, manau mane asmeniškai lydi sėkmė, o jeigu lydi sėkmė tada galiu teigti, kad yra lengva būti kūrėju. Jau nuo „Fojė“ laikų gana sėkmingai žengiu muzikos keliu, bet turbūt dar labai svarbu daryti tai kas tau patinka, jausti tą pašaukimą, jeigu patinka dainuoti – dainuoti, jeigu norisi kurti – reikia kurti. Viską daryti su polėkiu.

G.G.: Su kokiomis problemomis susiduria muzikos kūrinių autorius? Galbūt yra didelių plusų ar minusų būnant kūrėju Lietuvoje?

A.M.: Nemanau, kad tai labiau valstybės įtaka, pats žmogus lemia savo sėkmės kelią, tačiau, be abejo, kai valstybės politika tokia, kad tapytojas ar dailininkas tapatinamas su sienų dažytoju, tai nėra gerai. Mes išgyvename vertybių krizę ir labai svarbu suvokti meno įtaką žmonėms, jaunimui. Menas yra mūsų veidas, jeigu nebūtų meno nusikalstamumas,

garantuoju, būtų daug didesnis. Menas yra labai svarbus emociniam auklėjimui, pojūčių lavinimui.

G.G.: Kalbant apie autorinį atlyginimą, kuris yra mano magistrinio darbo pagrindinis tyrimų objektas, ar įmanoma Lietuvoje išgyventi iš autorinio atlyginimo? Galbūt galite remtis ne konkrečiai savo pavyzdžiu, nes Jūsų veikla labai plati, Jūs kaip kūrėjas, menininkas, autorius, pažįstate daug savo lauko srities žmonių, ar yra tokių kurie gyvena tik iš autorinio atlyginimo?

A.M.: Taip yra, tikrai yra tokių, kurių autorinis atlyginimas – pagrindinis pajamų šaltinis. Man pasisekė, kad nesu įsipareigojęs jokiems bankams, nesu pasiėmęs paskolų ir panašiai, nes autorinis atlyginimas yra labai nepastovios pajamos, vieną kartą gali gauti nemažą sumą, ją išleisti, o už kitą atlyginimą gali neužtekti net pagrindiniams poreikiams patenkinti. Jeigu dar slegia banko paskolos ar kiti įsiskolinimai, tikrai sunku, bet yra auksinė taisyklė – niekada neišleisk daugiau negu uždirbi, man kol kas pavyksta jos sėkmingai laikytis. Vėlgi, mums populiariosios muzikos atstovams yra paprasčiau, taip pat, jeigu esi dar ir kūrėjas plius atlikėjas, gauni dar honorarus už koncertus, už kitą veiklą ir dar svarbu, kad visa šita veikla būtų tavo pašaukimas bei suprasti, kad visada būna ir bus sėkmingų momentų, bus ir nesėkmingų.

G.G.: Pakalbėkime apie aktualius šių dienų įvykius. Vis dažniau ir dažniau girdime apie naująją organizaciją NATA. Kaip kilo jos steigimo idėja?

A.M.: Iš tikrųjų ta idėja kilo ne man, manęs tiesiog paprašė prisidėti ir prisijungti, o vienas iš pagrindinių iniciatorių yra Raigardas Tautkus. Vis dažniau pradėjome susidurti su neramumais LATGA-A'oje, iš pradžių ji atliko savo funkcijas, bet jos pagrindė problema turbūt yra ta, kad ji vienija daug meno rūšių, ne tik muziką, bet ir fotografiją, literatūrą ir t.t. Taryboje buvo tik vienas žmogus atstovaujantis populiariąją muziką, tas pats Raigardas Tautkus. Turint omenyje, kad populiarioji muzika sudaro didžiausią autorinių atlyginimų surinkimo dalį, norėjusi, kad į mus atsižvelgtų labiau. Išklaustyti mūsų pageidavimus, lūkesčius, pasiūlymus, juk tokios organizacijos tikslas ir turi būti glaudus bendradarbiavimas su autoriais. Valdantysis organas yra iš tarybinių laikų atėję žmonės, jiems gal rūpi kiti

interesai, nežinau, tačiau gaunasi taip, kad populiarioji muzika remia kitus, todėl ir norime atsiskirti, todėl atsirado NATA, pirmieji taip padarė suomiai, atėjo ir mūsų eilė.

G.G.: Ar NATA pavadinimas kažką reiškia? Ar po raidėmis yra kažkas paslėpta? Kaip kilo idėja tokiam pavadinimui?

A.M.: Mes su autoriais kartais pajuokaujame, kad tai „Naujoji autorių teisių asociacija“, bet šiaip pavadinimas neturi tokio iššifravimo paraižiu kaip LATGA-A. Nata yra tiesiog muzikos simbolis, o ši organizacija vienija būtent muzikos autorius.

G.G.: Ar nepavyko ir ar buvo bandyta tobulinti LATGA-A? Ar buvo ieškoma kompromisų, kad pati LATGA-A viduje kažką keistų ir išgirstų autorius, išklaustų jų pageidavimus, o galbūt prieita išvados, kad sveika konkurencija yra vis dėl to geresnis kelias?

A.M.: Tikrai buvo išbandyti visi legalūs būdai, daug tartasi, daug kalbėta, tačiau likome mažai išgirsti. LATGA-A pakankamai stipriai įsitvirtinusi ir turi savo nesikeičiančią politiką, kuri tikrai ne visada yra autorių naudai, o galbūt kelių vadovaujančių asmenų interesams patenkinti. Tačiau labai įdomu, kad kai tik atsirado NATA prasidėjo ir pasikeitimai LATGA-A-oje, atsirado, sakyčiau, nelabai švari konkurencija ir žaidimai. Mus bandoma pateikti kaip pasitikėjimo nevertus, autoriams siuntinėjami laiškai pakankamai priešišškai nuteikiantys prieš NATA-ą. Aš pats jau kai kurių laiškų negaunu, man draugai persiunčia ir sako: „žiūrėk kas vyksta LATGA-A-oje“. Jie jau bando pakeisti savo įstatus, galbūt bijo prarasti daug autorių ir didelio pajamų šaltinio, nes tikrai nemažai jau yra perėję į NATA-ą ir su kiekviena diena pereina vis daugiau.

G.G.: Ar gali autorius būti LATGA-A ir NATA narys?

A.M.: Taip gali, bent jau teoriškai, tačiau praktiškai tai pakankamai sudėtinga, tiek pats autorius apsunkina savo teisių administravimą, tiek jo teises administruojančios asociacijos susiduria su įvairiais sunkumais. Tai paprasčiausiai nei vieniems, nei kitiems nėra naudinga.

G.G.: NATA lyginant su LATGA-A, ko siekiama? Kas norėtų, kad būtų kitaip? Kaip tikite tai įgyvendinti? Kokio tikėtės efekto?

A.M.: Visų pirma tikimės, kad tokia iniciatyva bus į gerą tiek vienai, tiek kitai pusei. Siekiame paprasčiausių dalykų: glaudaus bendradarbiavimo, įsiklausymo į autorių interesus, NATA'oje visi autoriai turės teisę spręsti svarbiausius klausimus, ko nebuvo LATGA-A'oje. Sieksime skaidrumo ir teisingo autorinio atlyginimo paskirstymo, nes su LATGA-A kartais atrodo būdavo taip, kad atlyginimai paskirstomi iš oro, jei esi mažiau žinomas, mažiau ir gausi, jeigu labiau matomas ir girdimas – gausi daugiau. Vieną kartą net su draugais esame atlikę eksperimentą, užregistravome žmogų į LATGA-A kaip fotografą, o jis neturėjo nei fotoaparato, nei apskritai nieko bendro su fotografija. Po kurio laiko atėjo autorinis atlyginimas, net iš užsienio, neįtikėtina, bet tiesa. Arba, pavyzdžiui, LATGA-A'oje yra fondas, kuris neaišku nei kokiais kriterijais, nei kokiais pagrindais remia įvairius autorius, pavyzdžiui, kažkada Alinos Orlovos turui užsienyje buvo skirta 15 000 Lt parama. Man keista yra tokie dalykai, nes iš pradžių autoriui įstojant į LATGA-A net nebuvo pateikta informacija apie tokį fondą ir nebuvo prašoma sutikimo ar nesutikimo apie autorinio atlyginimo dalies nuskaičiavimą šiam fondui remti. Arba kitas įdomus atvejis su „Gatvės muzikos diena“. Aš kaip organizatorius ir iniciatorius šios dienos atsidūriau įdomioje situacijoje, iš pradžių manęs buvo paprašyta sumokėti 6 000 Lt už autorines teises, bet juk gatvės muzika yra toks renginys, kur neaišku nei kas groja, nei ką ir kaip groja, aš pasakiau, kad nematau teisiškai už ką turiu mokėti, jeigu jau nori surinkti tą atlyginimą, tegul kreipiasi į atlikėjus-dalyvius, skaičiuoja ką ir kiek laiko jie grojo, kokius kūrinius, kokie tų kūrinių autoriai, o tai padaryti beveik neįmanoma, dar turint omenyje, kad gatvės muzikoje daug improvizacijos. Taigi, vėliau man buvo paskambinta ir pasakyta, kad sumokėčiau 500 Lt, užteks ir tiek nors simboliškai. Mane tokie dalykai šokiruoja, kartais gailiuosi, kad neįrašinėju savo telefoninių pokalbių, būtų įdomios medžiagos. Taigi šią problemą reikėjo spręsti taip, kad tiesiog „Gatvės muzikos diena“ įforminta kaip įvairių atlikėjų susirinkimo vieta.

G.G.: Kada NATA planuoja megzti tiesioginius kontaktus su užsienio autorių bendrijomis?

A.M.: Tikimės, kad tai įvyks kuo greičiau, tačiau visų pirma turime tapti SESAC nariais, turi praeiti metai nuo įkūrimo.

G.G.: Kokios naujovės laukia NATA'oje?

A.M. Naujovių planuojame daug, kaip jau ir minėjau pagrindinis mūsų tikslas glaudus asociacijos ir autorių bendradarbiavimas, viena įdomiausių naujovių tai visų NATA'os autorių kūrinių išleisti diskai, sugrupuoti pagal muzikos stilius ar kitus kriterijus ir tie diskai bus siūlomi įvairioms kavinėms, barams ir kitoms įstaigoms, kur groja foninė muzika. Taip jie galės naudoti mūsų autorių kūrinius, o ir administravimas bei ataskaitos bus kur kas paprastesnės. Taip pat keik įmanoma bus bandoma ieškoti administravimo galimybių internete. Aš pats asmeniškai labai džiaugiuosi, kad „iTunes“ jau Lietuvoje, siunčiuosi iš ten muziką, nes man daug mieliau klausyti legalios, kokybiškos muzikos.

G.G.: Ar Jūs kaip autorius dažnai susiduriate su problemomis iškylančiomis dėl nelegalaus muzikos panaudojimo? Kaip tas problemas sprendžiate?

A.M.: Esu susidūręs savo gyvenime keliais dideliais „piratavimo“ atvejais. Vienas iš jų buvo, kai pristatinėjau savo albumą „Geltona. Žalia. Raudona“. Pirmą kartą jį pristaciau tik žurnalistams - pirmosios albumo kopijos pateko būtent jiems į rankas. Jau po valandos albumas atsidūrė tose svetainėse, kur buvo galima parsisiųsti jį nemokamai ir nelegaliai, o tos dienos vakare buvo jau keli tūkstančiai jį parsisiuntusių, taigi netekau potencialių pirkėjų, nes mano albumas buvo pardavinėjamas internetinėse svetainėse. Vėlgi, tai parodo mūsų kultūrą ir mūsų požiūrį į menininkus, į kūrėjus. Aišku yra tokių, kurie parsisiunčia albumą nemokamai, pasiklauso, paskui jį nusiperka, bet nelegalios muzikos išplitimas yra tikrai nesuskaičiuojamas.

Kiekybinio tyrimo apklausos anketa:

1. Ar muzika Jūsų gyvenime užima svarbią vietą?

- a) Taip, labai
- b) Vidutiniškai
- c) Nelabai
- d) Nesvarbią

2. Kokia muzika Jums labiausia patinka? (daug galimų variantų)

- a) Bliuzas
- b) Džiazas
- c) Drum and bass
- d) Elektroninė muzika
- e) House
- f) Kantri muzika
- g) Klasikinė muzika
- h) Liaudies muzika (folklorinė, folk)
- i) Populiarioji muzika
- j) Repas
- k) Rokas
- l) Soul muzika
- m) Sunkusis metalas
- n) Kita

3. Kur dažniausiai klausotės muzikos? (daug galimų variantų)

- a) Namuose
- b) Automobilyje
- c) Per ausinukus
- d) Darbe
- e) Mokymosi įstaigoje
- f) Gamtoje
- g) Koncertų metu
- h) Kita

4. Kaip ir kur dažniausiai įsigyjate muzikos? (daug galimų variantų)

- a) Perkate įrašus parduotuvėse (CD, DVD...)
- b) Perkate internete
- c) Atsisiunčiate internetu (nemokamai)
- d) Persirašote iš kitų CD, DVD, MP3
- e) Kita

5. Ar dažnai tenka įsigyti muzikos nelegaliai? (įvertinkite balais, nuo 1- jei labai retai, iki 10 - jei labai dažnai)

Retai 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 9 ☐ 10 ☐ Dažnai

6. Ar žinote šias institucijas ir jų veiklą? (pažymėkite tas, apie kurias kažką žinote)

a)

b)

c)

d)

e)

**Nežinau nei
vienos**

7. Kodėl Jūsų manymu yra svarbios muzikos autorinės teisės?

8. Ar už kūrybinių naudojimą viešose vietose reikia mokėti?

- a) Taip
- b) Ne
- c) Nežinau

9. Pažymėkite kurios įstaigos ar asmenys, Jūsų manymu, už viešai skambančią muziką turi susimokėti mokesčius? (daug galimų variantų)

- a) Koncertų ar renginių organizatoriai
- b) Kavinės
- c) Klubai
- d) Sporto klubai
- e) Parduotuvės
- f) Viešbučiai
- g) Visi aukščiau pateikti variantai teisingi
- h) Niekas neturi mokėti

10. Kas, Jūsų manymu, gauna pinigus iš sumokėtų mokesčių už muzikos kūrybinių panaudojimą? (daug galimų variantų)

- a) Muzikos kūrybinių autoriai
- b) Muzikos kūrybinių atlikėjai
- c) Tam tikros autorius atstovaujančios agentūros
- d) Valstybė
- e) Privatūs sektoriai
- f) Kita

11. Ką simbolizuoja šis paveikslėlis? (daug galimų variantų)

- b) Kad nelegalus muzikos naudojimas yra nusikaltimas
- c) Kad prieš siunčiantis muziką iš interneto reikia pagalvoti ar tai teisėta
- d) Kad už "piratavimą" gresia nuo 1 000 iki 3 000 Lt baudos
- e) Visi variantai teisingi

12. Jeigu Jums labai patinka muzikos kūrinys ir norite jo pasiklausyti, ką darote? (sugrupuokite veiksmus nuo dažniausio(1) iki rečiausio)

- Pasiklausote per "YouTube" ar kitus puslapius
- Atsisiunčiate iš interneto
- Ieškote CD muzikos prekių parduotuvėse
- Nusiperkate kūrinį ar CD internete

13. Jeigu būtų sąlygos ir leistų galimybės ar naudotumėte tik legalią muziką? (atsakymą pagriskite)

VII. Santrauka

Muzikos kūrinių autorių teisių administravimas Lietuvoje: autorinio atlyginimo pasiskirstymas

Šiame magistriniame darbe nagrinėjamas muzikos kūrinių autorių teisių administravimas, kuris yra aktualus kiekvienam muzikos atstovui, tiek pačiam kūrėjui, tiek vartotojui. Analizuojama muzikos kūrinių autorių teisių administravimo sistema bei teoriniai muzikos autorių teisių apsaugos modeliai, aptariama pasaulyje bei Lietuvoje autorių teisių apsaugą užtikrinanti institucinė bei įstatyminė sistema, akcentuojant autorinio atlyginimo pasiskirstymą, bei jo įtaką kūrėjams. Taikant kokybinio ir kiekybinio tyrimo metodikas analizuojamas autorinio atlyginimo pasiskirstymas, palyginant ir su kitomis valstybėmis, tokiomis kaip Danija, Belgija, Prancūzija, tiriamos Lietuvos autorių teisių problemos bei aptariama bendra tiriamos srities situaciją Lietuvoje.

Darbe atsakoma į svarbius klausimus, kurie iškyla eiliniam žmogui: kaip yra atlyginama meno kūrėjams už jų intelektualaus kūrybinio darbo rezultatus, skatinančius visuomenės pažangą? Kaip suderinti teisų turėtojų ir teisių naudotojų interesus atsižvelgiant į vis didėjančią intelektinės nuosavybės komerciškumą ir technologijų pažangą visuomenėje? Į klausimus atsakoma ne tik remiantis įvairiais literatūros šaltiniais bei straipsniais, bet ir pasitelkus kokybinį tyrimą, kurio metu kalbinti du įtakingi muzikos srities atstovai. Pirmasis interviu su LATGA-A muzikos kūrinių skyriaus vedėju Mariumi Kuzminu padėjo įsigilinti į asociacijos veiklą, autorinio atlyginimo pasiskirstymo sistemą, bei surinkti įdomios ir išsamios medžiagos iš LATGA-A archyvų. Antrasis interviu su Andriumi Mamontovu, kuris yra ne tik aktyvus autorius, atlikėjas ir visuomenės veikėjas, bet ir glaudžiai prisidedantis prie naujos muzikos autorių teisių asociacijos NATA veiklos, leido įsigilinti tiek į LATGA-A veiklą, plusus bei minusus, tiek į NATA tikslus, vizijas ir norą veikti kitaip.

Pasitelkus kokybinį tyrimą, buvo atlikta apklausa, jos tikslas pabrėžti ir paaiškinti muzikos autorių teisių apsaugos veiksmingumą Lietuvoje bei sužinoti ir išanalizuoti koks yra santykis tarp muzikos kūrėjų ir vartotojų, taip pat išsiaiškinti kokį poveikį nelegalus muzikos panaudojimas turi autorinio atlyginimo pasiskirstymui.

VIII. Summary

Copyright management of music authors in Lithuania: the distribution of royalties

In this master work there is a research of copyright management of music authors, which is relevant to every representative of music, including creators and users. There is also analyzed copyright management system of music and theoretical copyright protection models and discussed copyright protection institutional and legitimate system, emphasizing the distribution of royalties and its impact on creators in Lithuania and worldwide. In the qualitative and quantitative researches there is analyzed the distribution of royalties and there is a comparison with other countries such as Denmark, Belgium and France. There is studied copyright issues and discussed the overall situation in the investigated area in Lithuania.

This work answers to important questions which arise for ordinary people: how to reward the artists for their intellectual and creative results of works which also promotes social progress? How to balance the rights of holders and the right of users' interests in the growing commerce of intellectual property and in the progress of modern technology in society? The questions are answered not only on the basis of various literature and articles, but also through a qualitative research in which there were interviewed two influential representatives of music. The first interview with Marius Kuzminas, the head of music department in LATGA-A, allowed to have an insight into the activities of the association as well as into the royalty distribution system and also allowed to collect interesting and comprehensive information from the archives of LATGA-A. The second interview was with Andrius Mamontovas, who is not only an active author, singer and public figure, but also contributes close to the activities of the new music copyright association NATA. This interview helped to see the pluses and minuses of LATGA-A activities and to know the objectives and visions of NATA and its desire to act otherwise.

The qualitative research consist of the public survey which purpose is to highlight and explain the efficiency of music copyright protection in Lithuania and analyze what is the relationship between music creators and consumers, as well as to ascertain the impact to the distribution of royalties of illegal use of music.